

ОДБРАНА

Интервју

Академик Миомир Вукобратовић

**НАШЕ,
А СВЕТСКО**

Истраживање

**СТУДИЈЕ
БЕЗБЕДНОСТИ**

ОДБРАНА

ЦЕНОВНИК ОГЛАСНОГ ПРОСТОРА

Магазин "Одбрана"
11000 Београд, Браће Југовића 19
Тел.: 3241-026, Факс : 3241-363
E-mail: odbrana@beotel.yu
Жиро-рачун : 840-49849-58

ОГЛАСНИ ПРОСТОР	ФОРМАТ	ЦЕНА
1/1 четврта корична страна	22 x 30 цм	30.000,00
1/1 друга и трећа корична страна	22 x 30 цм	28.000,00
1/1 трећа страна (унутрашња)	19,8 x 26 цм	26.000,00
1/1 остале унутрашње стране	19,8 x 26 цм	21.000,00
1/2 унутрашње стране	19,8 x 13 цм или 9,5 x 26 цм	12.000,00
1/4 унутрашње стране	9,5 x 13 цм	7.000,00
1 цм/стубац унутрашње стране	1 x 6,3 цм	300,00
1 цм/2 ступца унутрашње стране	1 x 13 цм	600,00
1 цм/3 ступца унутрашње стране	1 x 19,8 цм	900,00
пословни мали оглас (до 20 речи)		300,00
мали оглас за замену стана (до 20 речи)		150,00

На сваки оглас плаћа се порез на додату вредност (ПДВ) 18 %.
Плаћање се врши унапред, најкасније 5 дана пре изласка броја.

■ За више објављених огласа одобрава се попуст 5-15 %, што се регулише закључницом или уговором, и то :

- за 3-5 огласа – 5 %
- за 6-8 огласа – 10 %
- за 9 и више огласа – 15 %
- цене огласа репортажног типа увећавају се за 50 %

■ Огласи који нису у складу са уређивачком политиком магазина неће бити објављени.

■ Материјал за објављивање мора бити достављен најмање 7 дана пре изласка броја. Уколико наручилац сам припрема решење рекламне поруке, она мора бити у формату JPEG или TIF. Решење се доставља на дискети или CD-у, а може се послати и на E-mail адресу odbrana@beotel.yu.

"Одбрана"
Маркетинг

Они се буде са Србијом

Јована и Срђан

ЈУТАРЊИ ПРОГРАМ

ПРВИ ПРОГРАМ РТС, СВАКОГ ДАНА У 06.05

ВАШЕ ПРАВО ДА ЗНАТЕ СВЕ

www.rts.co.yu

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

"Одбрана" наставља традицију "Ратника",
чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Новински центар "ОДБРАНА"
Београд, Браће Југовића 19

Директор и главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Уредници

Душан Мариновић (деск)
Драгана Марковић (специјални прилози)

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник, Душан Глишић (интернет),
Снежана Ђокић (свет), Бранко Копуновић (друштво),
др Зоран Миладиновић, потпуковник (дописник из Ниша),
Александар Петровић, потпоручник,
Владимир Почуч, капетан I класе (одбрана),
Сања Савић, Мира Шведић (техника)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастиан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, др Славиша Влчић,
Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић,
др Милан Мијалковски, Предраг Миљевић,
Миљан Милкић, Крсман Милошевић,
др Милан Милошевић, др Александар Мутавић,
Благоје Ничић, Никола Остојић, Никола Оташ,
Будимир М. Попадић, Влада Ристић,
др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Бранко Сиљевски (технички уредник), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Попадић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор и главни и одговорни уредник
3241-104; 3241-258; 23-809
Заменик главног уредника 3241-257; 23-808
Секретар редакције 3241-363; 23-078
Редакција 2682-937; 23-810; 3201-576; 23-576
Прелом 3240-019; 23-583
Дописништво Ниш 018/509-481; 21-481
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@beotel.yu
redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НЦ "Одбрана"

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара.
За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа "ПОЛИТИКА" АД, Београд, Македонска 29

ЦИП – Каталогизација у публикацији

Народне библиотеке Србије

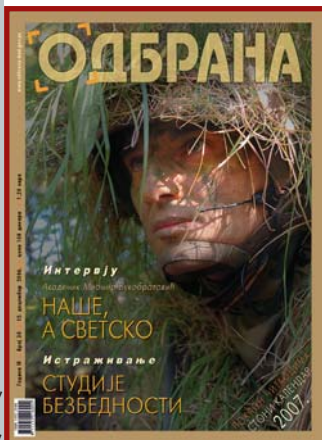
ОДБРАНА

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

"Одбрана" је члан
Европског удружења војних новинара

Снимко Звонко ПЕРГЕ

14

САДРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Академик Миомир Вукобратовић,
пионир хуманоидне роботике
НАШЕ, А СВЕТСКО

8

Per aspera

СИГУРНА КУЋА

13

Нова елитна јединица наше војске

СРПСКА ГАРДА

14

После одлуке о пријему Србије у Партнерство за мир

ПРЕКРЕТНИЦА У РАЗВОЈУ

17

Висока делегација Ваздухопловства и ПВО у Охају

НОВА ИСКУСТВА У АМЕРИЦИ

20

ТЕМА

Војна дипломатија

НА ПРЕТПОЉУ ОДБРАНЕ

22

ОДБРАНА

Студије безбедности

ПОТРЕБА ИЛИ МОДА

28

Конференција о школовању и обуци
у систему одбране

ЕВРОПСКИ МОДЕЛ ОБРАЗОВАЊА

33

Трећи сајам образовања у Новом Саду

ПОГОДАК У МЕДИЈСКУ СФЕРУ

36

Ратовање војске у ванредним ситуацијама

ПОДРШКА ЦИВИЛНИМ ВЛАСТИМА

38

Радни сто за управљање људским ресурсима

ПОДОФИЦИРИ У ВОЈСЦИ СРБИЈЕ

40

Жандармерија у Копненој зони безбедности

СИГУРНОСТ ЗА СВЕ ГРАЂАНЕ

44

ОХРАБРЕЊЕ

Пројекат Србије у Програм Партнерство за мир представља значајно охрабрење за наставак започетих реформи система одбране и, истовремено, подстрек за још интензивнији рад на остваривању евроатлантске будућности земље. И не само то. Пружена нам је могућност да се покрену скривени и недовољно искориштени политички, економски и одбрамбени потенцијали, што је, свакако, добар сигнал и за суседне земље у заједничким напорима да се оствари визија стабилног, безбедног и просперитетног Балкана.

Процес интеграције Србије у Партнерство за мир, као најважнији спољнополитички догађај у овој години, с друге стране, јесте и охрабрење да се свим правним средствима очува територијална целовитост земље, јер смо, као чланови те интеграције, како наглашава председник Владе, сигурнији да ће територија Србије бити сачувана и да ће Косово и Метохија остати у Србији.

Поред тога, чланство у Програму Партнерство за мир јесте прилика за реафирмацију Војске Србије у новим безбедносним оквирима. Велико војничко искуство, квалитет и врхунска способност професионалног кадра јесу потенцијали на које рачунају не само наши садашњи него и будући партнери и савезници у колективним системима безбедности. Дакле, имамо шта да понудимо, и то нас сврстава у ред релевантних саговорника на спољнополитичком плану. Интензивна међународна војна сарадња ових дана то потврђује.

Извештаје о сусретима и активностима бројних делегација Министарства одбране и Војске са иностраним колегама ревносно смо бележили и у овом броју *Одбране*. Издвајамо посете делегација Ваздухопловства и противваздухопловне одбране ваздухопловним базама Националне гарде Охаја у Менсфилду и Спрингфилду и НАТО у Авијану. Конкретни облици будуће сарадње, који се односе на размену искустава у обуци пилота, већ су договорени. Претходно, наравно, морамо да се одлучимо и за одређени тип вишенаменског авиона који ће у будућности користити Ваздухопловство Војске Србије.

Извесно је да одобрена буџетска средства за финансирање система одбране до 2010. године не омогућавају набавку нових ваздухоплова. За ту велику инвестицију потребни су додатни извори. Дотада ћемо се ослонити на оно што имамо. Планирани ремонт авиона МиГ-29 и Ан-26, који ће се финансирати средствима из Националног инвестиционог плана, са нестрпљењем се очекује, јер ће омогућити да наши пилоти колико-толико одрже корак у обуци и тренажу како би спремни дочекали модернизацију ваздухопловства.

Процес реорганизације тог вида наших оружаних снага успешно се одвија. Новоформирана 204. авиацијска база већ је организована по стандардима НАТО, а искуства која су наши пилоти донели из Охаја и Авијана биће од велике користи да се започето и заврши. ■

ДРУШТВО

Вода – како сачувати извор живота

ПЛАНЕТА СВЕ ЖЕДНИЈА

46

Шест деценија Института "Михајло Пупин"

**БУДУЋИ ТЕХНОЛОШКИ
ПАРК ЕВРОПЕ**

50

ТЕСЛА ФЕСТ 2006. у Новом Саду

ИДЕЈЕ КАО ИНСПИРАЦИЈА

53

СВЕТ

Англо-амерички војни и одбрамбени модел

ДОГРАЂИВАНО ИСКУСТВО

54

ТЕХНИКА

Седамдесет година калашњикова АК-47 (2)

ТАЈНА ДУГОВЕЧНОСТИ

60

Компјутерска стратегија Company of Heroes

ИГРА ГОДИНЕ

64

КУЛТУРА

Нови стари ауторски филм

ЉУБАВ - ПРЕ И ПОСЛЕ СВЕГА

66

ФЕЉТОН

Самоубилачки тероризам (5)

**ЛОВЦИ НА САВРЕМЕНЕ
КАМИКАЗЕ**

70

Пола века од смрти Николаја Велимировића

**СТРАДАЛНИК
БЕЗ КРИВИЦЕ**

74

СПОРТ

Центар за физичко васпитање,
спорт и рекреацију на Војној академији

**БАЗА ЗА ТАКМИЧАРЕ
И РЕКРЕАТИВЦЕ**

78

САОПШТЕЊЕ

ГЕНЕРАЛ ЗДРАВКО ПОНОШ
– НАЧЕЛНИК ГЕНЕРАЛШТАБА

Председник Србије Борис Тадић ванредно је унапредио генерал-мајора Здравка Поноша у чин генерал-потпуковника и поставио га на место начелника Генералштаба Војске Србије, саопштено је 12. децембра из прес-службе председника Републике.

У саопштењу је наведено да је Тадић на основу уставних овлашћења потписао сет указа којима је ванредно унапређен и генерал-мајор Милоје Милетић у чин генерал-потпуковника и постављен на место заменика начелника Генералштаба Војске Србије. Председник Србије је унапредио пуковника Драгана Катанића у чин генерал-мајора и поставио га на место команданта Ваздухопловства и противваздухопловне одбране.

На места начелника управа Генералштаба, Тадић је поставио генерал-мајора Петра Радојчића (Г-1 – Управа за људске ресурсе), пуковника Радета Ђурића (Г-2 – Управа за обавештајно-извиђачке послове, специјална и електронска дејства), генерал-мајора Драгана Колунџију (Г-3 – Управа за оперативне послове), пуковника Љубомира Самарџића (Г-4 – Управа за логистику), пуковника Божидара Форцу (Г-5 – Управа за развој), пуковника Радивоја Вукобровића (Г-6 – Управа за везу и информатику) и пуковника Петра Ђорнакова (Г-7 – Управа за обуку).

Председник Србије поставио је генерал-мајора Љубишу Диковића за начелника Штаба Здружене оперативне команде, пуковника Небојшу Ђукановића за заменика команданта В и ПВО, пуковника Јовицу Драганића за начелника Штаба В и ПВО, пуковника Александра Живковића за команданта Оперативних снага, пуковника Ђокицу Петровића за команданта Прве бригаде КоВ, пуковника Илију Тодорова за команданта Специјалне бригаде, пуковника Мирка Вранића за команданта 204. авијацијске базе и пуковника Драгана Аврића за команданта Централне логистичке базе.

Тадић је потписао ове указе у складу са утврђеном динамиком организационих промена у Војсци Србије до краја 2006. године, као и због резултата у раду које су наведени официри остварили у претходном периоду.

Председник Србије потписао је и указе о пензионисању генерал-мајора Љубисава Тодоровића и генерал-мајора Павла Галића по основу година старости. Генерал-мајори Станимир Матијевић и Милош Мандић пензионисани су по основу расформирања јединице, док је генерал-мајор Слободан Тадић пензионисан по основу укидања формацијског места.

Председник Србије потписао је наредбу оутврђивању радних и формацијских места генерала у Министарству одбране и Војсци Србије и одлуку о знаку припадности Војсци Србије и ознакама чиновца. Тадић је потписао одлуку којом се за Дан Војске Србије одређује 15. фебруар и одлуку о организацији Војске Србије. ■

Нови знак Војске Србије

ЕВРОАТЛАНТСКА Б

У Дому гарде на Топчидеру одржан је пријем за амбасадоре и иностране војне представнике акредитоване у нашој земљи на коме је министар одбране Републике Србије Зоран Станковић укратко информисао стране дипломате о реформама које се спроводе у систему одбране Србије а којима је, како је министар истакао, позив за пријем у Партнерство за мир дао нови квалитет.

“Желим и овом приликом да се захвалим свима вама који сте лично допринели да резултати нашег рада буду признати на међународном плану позивом за пријем, што представља и дефинитиван раскид са дилемама око евроатлантске будућности Србије”, рекао је министар Станковић.

Он је додао и да је менаџмент Министарства одбране као приоритете у раду поставио настављање процеса евроатлантских интеграција, убрзавање реформи у систему одбране као и поправљање социјалне и материјалне ситуације у Министарству одбране и Војсци Србије.

“Реформа система одбране мора бити добро испланирана, а њено успешно спровођење зависи од имплементације, што захтева стручан и квалитетан кадар. Због тога морамо да нађемо механизме да мотивишемо и оспособимо људе који већ раде у систему одбране да у свом послу дају мак-

Г Е Н Е Р А Л П О Н О Ш

РАЗМЕНА
БОГАТОГ
ИСКУСТВА

Заступник начелника Генералштаба Војске Србије генерал-мајор Здравко Понош боравио је 7. и 8. децембра у Грчкој.

Генерал Понош је током посете разговарао са грчким министром одбране Евангелисом Меимаракисом, начелником Генералштаба Грчке адмиралом Панагиотисом Хинофотисом и обишао Центар за обуку специјалних јединица грчке војске.

Заступник начелника ГШ ВС генерал-мајор Здравко Понош изјавио је поводом посете да је развијање регионалне сарадње преко јачања билатералних и војних односа наш приоритет.

– Ово је прва посета коју делегација Генералштаба на овом нивоу чини било којој земљи након што смо ушли у Партнерство за мир, и то није случајно – рекао је Понош у изјави за Танјуг.

Он је навео да је Војска Србије и до сада имала развијену билатералну сарадњу на плану одбране са Грчком и изразио уверење “да има простора да се она још више унапреди, посебно после нашег уласка у Партнерство за мир”.

Генерали Понош и Хинофотис потписали су, 8. децембра, План билатералне војне сарадње између две земље за 2007. годину. Разговарали су о сарадњи специјалних јединица двеју војски, али и о сарадњи у области телекомуникација и мировних операција.

УДУЋНОСТ СРБИЈЕ

Снимко Д. БАНДА

симум, као и начине да привучемо квалитетне младе људе да се одреде за војни позив", закључио је министар одбране.

Пријему су присуствовали и заступник начелника Генералштаба генерал-мајор Здравко Понош, помоћник министра за политику одбране Снежана Самарцић-Марковић, а у име Војнодипломатске асоцијације захвалио је кинески изасланик одбране старији пуковник Дебао Ванг. ■

С. САВИЋ

У ПОСЕТИ ГРЧКОЈ

Планом је предвиђена и припрема за учешће у мировним операцијама и знатно унапређења области у којој већ постоји успешна сарадња – школовању припадника Војске Србије у грчким војним школама и академијама.

После посете Центру за обуку грчких специјалних јединица, генерал Понош је изјавио да је то "једна од области где смо и до сада имали сарадњу, коју ћемо покушати да унапређујемо и у будућности. Ми имамо велики потенцијал у области специјалних јединица, Грци такође, и сматрамо да ту имамо шта да научимо једни од других и да радимо заједно". ■

УКРАТКО

МИНИСТАР СТАНКОВИЋ ПОСЕТИО ТУРСКУ

Министар одбране Зоран Станковић, са сарадницима, боравио је од 12. до 14. децембра у званичној посети Турској.

Током посете министар Станковић састао се са министром одбране Вешдијем Гонулом и министром иностраних послова Абдулахом Гилом. Теме разговора биле су унапређење билатералне војне сарадње Србије и Турске, нарочито војноекономске и војно-медицинске, актуелна безбедносна ситуација у региону, те школовање и усавршавање официра.

Делегација Министарства одбране посетила је Војномедицинску академију и Подсекретаријат одбрамбене индустрије.

У делегацији Министарства одбране били су и помоћници министра за политику одбране и материјалне ресурсе Снежана Самарцић-Марковић и пуковник Слободан Марковић, те командант Копнених снага генерал-потпуковник Младен Ђирковић. ■

ЈАЧАЊЕ РЕГИОНАЛНЕ СТАБИЛНОСТИ

Државни секретар у Министарству одбране Звонко Обрадовић учествовао је на састанку министара одбране *Америчко-јадранске повеље*, који је одржан од 11. до 13. децембра у Тирани.

Америчко-јадранска повеља је безбедносна иницијатива коју су 2003. године покренуле Сједињене Америчке Државе, Македонија, Албанија и Хрватска. Њен циљ је јачање регионалне стабилности и убрзање европских и евроатлантских интеграционих процеса. Наша земља у овој организацији има статус посматрача.

Државни секретар Обрадовић учествовао је и на скупу "Унапређење управљања сектором безбедности кроз реформу овог сектора у земљама западног Балкана – улога Европске уније", који је одржан у Загребу 7. и 8. децембра.

Организатори скупа су Женевски центар за демократску контролу оружаних снага и Институт за међународне односе из Загреба, а учесници су званичници министарстава одбране и иностраних послова земаља југоисточне Европе и представници више европских организација и институција. ■

САРАДЊА СА ВЕЛИКОМ БРИТАНИЈОМ

Министар одбране Зоран Станковић сусрео се 8. децембра са новоименованим амбасадором Уједињеног Краљевства Велике Британије у Србији, Стивенем Вордсвортом.

Министар Станковић обавестио је амбасадора Вордсворта о активностима Министарства одбране и захвалио за подршку коју је Велика Британија пружила Србији у настојању да уђе у Партнерство за мир. Он је, такође, нагласио да је сарадња у области одбране са том земљом у врху приоритета Министарства одбране.

Амбасадор Вордсворт оценио је да је пријем у Партнерство за мир велики корак за Србију и рекао да се нада да ће се сарадња две земље у будућности интензивирати.

У сарадњи са Великом Британијом тренутно се реализују програми Присма (збрињавање вишка војног кадра), PELT (учење енглеског језика) и други. У оквиру Форума за помоћ земљама југоисточне Европе (SEEC), Велика Британија је председавајућа земља за Србију, а њени представници активно учествују у раду Групе за реформу одбране (DRG).

Досадашњи амбасадор Велике Британије у Србији Дејвид Гауен на тој дужности провео је три године. ■

АКАДЕМИК МИОМИР ВУКОБРАТОВИЋ, ПИОНИР ХУМАНОИДНЕ РОБОТИКЕ

НАШЕ, А СВЕТСКО

Свет нам је признао да смо били пионери у рехабилитационој роботизи. Посебно смо поносни на чињеницу да је у Политехничком музеју у Москви, у оквиру сталне поставке, изложен наш активни егзоскелетни систем, и то као једно од фундаменталних техничких достигнућа у другој половини 20. века. Изложен је заједно са првим свемирским сондама и моделима првих свемирских ракета. То је велика част – истиче за наш магазин академик Вукобратовић.

Академик Миомир Вукобратовић је изван стручних кругова недовољно познат нашој јавности. Његов четрдесетогодишњи рад пролази тихо и без помпе, а у свету се, на помен његовог имена, јапански стручњаци роботичари с поштовањем клањају, Руси, Кинези и Американци, такође. Асоцијација америчке роботске индустрије му је 1996, у години санкција, уручила највише светско признање у роботизи – награду *Јозеф Енгелбергер* за примењено истраживање и едукацију. У пропратном писму написано је да моле Бога да му се у тим тешким годинама не слома истраживачка крила. Такву пажњу је наш академик заслужио, јер је родоначелник светске хуманоидне роботике. Његово име је, међутим, цењеније у свету него у земљи, а скромност научника, занесеност и оригиналност, омогућили су му да срећу не тражи на страни већ да живи и ради у својој земљи, а буде научник света.

Његови конструкторски почеци везани су за војне програме. Када је дипломирао на ваздухопловном одсеку Машинског факултета у Београду, запослио се у Ваздухопловно-техничком институту у Жаркову као самостални конструктор. У тој првој фази истраживачко-развојног рада, Вукобратовић је, радећи на програмима динамичких прорачуна летелице, развио методу за срачунавање критичне брзине флатера (критичних осцилација) авиона. Та метода је примењена на првом домаћем војном млазном авиону *галеб*. Касније је проверена и изузетно добро се поклопила са мерењима авиона у лету. У тој области је Вукобратовић и докторирао 1964. године.

Преласком у Институт *Михајло Пупин*, у прво време је наставио да ради на војним програмима. Био је носилац вишегодишњег стручног пројек-

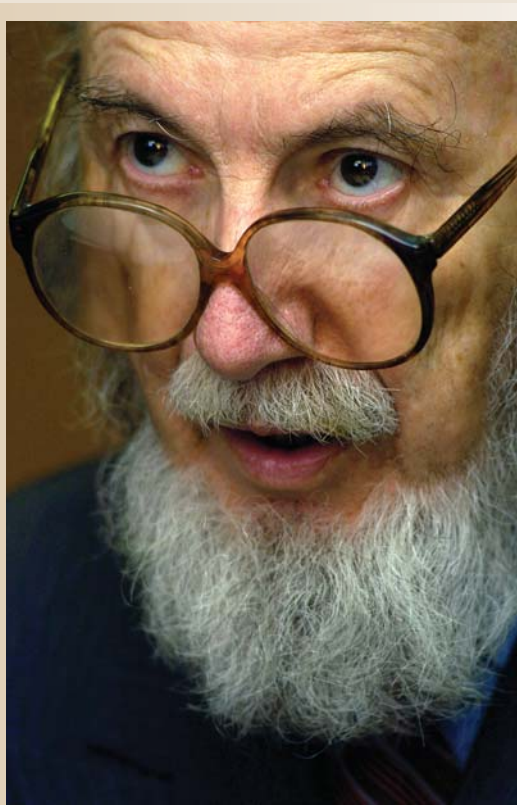
та – развој симулатора лета првог домаћег млазног авиона *гелеб*, највећег и најсложенијег развојног пројекта у *Пупину*, који је уједно био и један од тада најуспешнијих извозних аранжмана.

Рад на пољу роботике започео је 1967. године као руководилац Лабораторије, а данас Центра за роботичку. И убрзо је досегао светски врх.

□ Професоре Вукобратовићу, пажњу стручне јавности скренули сте 1968. теоријским радом, који сте започели са др Давором Јурчићем са Машинског факултета у Београду, а чији је резултат познат као концепт тачка нула момента. То вас је учинило пиониром светске хуманоидне роботике, а београдску школу роботике институцијом познатом у светским научним круговима. На основу тог метода створена је основа за реализацију вештачког хода. Касније је то искоришћено у изради јапанских и других робота те врсте у свету. Појасните тај метод?

– То је природан концепт, базиран на основним законима физике и механике. Иако тога није свестан, човек док хода тај принцип примењује *де факто*. Да је то тако показује пример који смо сви ми у животу некада имали. Ако дуго седимо, поготову ако смо у неком неприродном положају, тако да рецимо, једну ногу нагњечимо и дође до смањеног тока крви у нози, та нога ће постати неосетљива на спољашње надражаје. Ово је познато у народу као стање обамрлости или утрнулости ноге. Нога је и тада покретна, али је ми не осећамо, тачније, тренутно су блокирана наша чула на тој нози (чуло додира, притиска, бола, температуре...). Ако покушамо да ходамо у том стању, видећемо да то није могуће. Пашћемо после пар корака. Да бисмо тај пад спречили морамо да се придржимо. Другачије речено, нисмо у стању да одредимо спољашње силе које делују на ногу и самим тим нисмо у стању да ходамо. Стога није могуће остварити повратну спрегу између ноге и централног нервног система. Грешке које се генеришу у нози толико се накупе током тих неколико корака да не можемо да одржимо динамичку равнотежу током хода.

Тачка нула момента (Zero Moment Point – ZMP) дефинише се као тачка на подлози у оквиру ослоначког полигона који се формира када стопало оствари контакт са подлогом, за коју важи услов да је сума свих момената који делују на систем једнака нули. Прецизније речено, у тој тачки постоји само сила којом подлога

Академик Вукобратовић је рођен 1931. године у Ботошу код Зрењанина. Дипломирао је на ваздухопловном одсеку Машинског факултета у Београду 1957, а на истом Факултету је докторирао 1964. Други докторат одбранио је 1972. у Москви, на Централном институту за машинство Академије наука СССР (данас Русије). Постао је редовни члан САНУ 1994. године, а изабран је и за иностраног члана Академије наука СССР (данас Русије). Први је председник Југословенске инжењерске академије и члан других међународних академија. Има почасне дипломе многобројних универзитета.

Аутор је и коаутор 222 научна рада о роботички, објављена у водећим међународним часописима. Такође је аутор или коаутор око 370 радова изложених на међународним конференцијама и конгресима. Објавио је 15 монографија на енглеском, јапанском, руском, кинеском и српском језику. Редовни је и инострани члан престижних иностраних националних и инжењерских академија, струковних удружења и уређивачких одбора престижних научних часописа. Професор је по позиву на многим универзитетима у земљи и иностранству. Носилац је великог броја највиших домаћих и иностраних одликовања и признања. Основао је и руководио славну Београдску школу роботике и заједно са својим сарадницима засновао је све истраживачке сегменте те научне дисциплине.

делује на систем, али нема момента који негативно утиче на динамичку равнотежу. Када ходамо, ми несвесно одређујемо све силе и све моменте који делују на стопало и трудимо се да све моменте (који могу да доведу до нашег пада) анулирамо у стопалу, одржавајући га тако у динамичкој равнотежи, а самим тим обезбеђујемо себе од пада. Тако је и код хуманоидних робота. Ако обезбедимо да се тачка нула момента налази унутар ослоначког полигона у стопалу робота, током хода ће цео систем бити динамички уравнотежен и неће бити пада.

□ Заједно са колегама реализовали сте активни егзоскелет и остварили први вештачки корак човека. Тим пионирским корацима импресионирали сте научне кругове широм планете.

– Свет нам је признао да смо били пионири у рехабилитационој роботички. Посебно смо поносни на чињеницу да је у Политехничком музеју у Москви, у оквиру сталне поставке, изложен наш активни егзоскелетни систем, и то као једно од фундаменталних техничких достигнућа у другој половини 20. века. Изложен је заједно са првим свемирским сондама и моделима првих свемирских ракета. То је велика част.

А сама идеја о хуманоидним роботима настала је из жеље да помогнемо хендикепираним особама, нарочито онима који су непокретни. Када сам почетком 1965. године прешао из војног ваздухопловног института у *Пупин*, колеге су већ радиле на стварању механизма вештачке људске шаке. Вероватно ме је то инспирисало да реализујемо роботизоване екстремитете, који делимично или у потпуности могу да надокнаде оштећене основне функције људских екстремитета.

Прве, људском телу најприлагођивије моделе активног егзоскелета, намењене парализованима, израдили смо у сарадњи са Драганом Христићем 1972. и 1974. године. Мој тим конструисао је касније и прву на свету ортотичку руку, у чију се функционалност почетком осамдесетих година уверила и Оливера Јандрић, тада председник Удружења дистрофичара Београда. Иако је од дванаесте године боловала од тешке дистрофије екстремитета, брзо је научила да користи

егзоскелетну руку и, након неколико недеља вежби и привикавања, са успехом ју је користила не само приликом јела или обављања основних животних потреба већ и да се нашминка.

Деведесетих година урадили смо и егзоскелетну ногу.

□ Медицинска примена роботике у свету је у замаху. Да ли ће у будућности она још више олакшати живот хендикепираних особа?

– Примена роботике у медицини није ограничена само на рехабилитационе системе, иако су то природни почечи. Наравно да можемо очекивати све ширу примену роботике ради олакшавања живота хендикепираних особа. Могуће је да у будућности те особе, захваљујући роботизици, буду равноправне и неспутане у свакодневном животу. Међутим, ту није крај. Медицина је широка научна област и примена роботике у њој је велики изазов. Почевши од робота у хирургији, који и данас обављају лакше хируршке захвате, па до микроробота, који ће у будућности крстарити нашим организмом, а да тога нисмо свесни, и неприметно поправљати уочена оштећења у њему.

□ У вашој лабораторији своје-времено је остварен још један подухват – реализован је први југословенски индустријски робот (UMS1).

– Први југословенски индустријски робот – UMS1 и његов управљачки систем са софтвером за управљање пројектовали смо 1977–1978. године. Имао је облик људске руке, а игром случаја био је то први индустријски робот човечијег облика. Уследили су и други модели – UMS2 (1980), UMS3 (1981), UMS4 (1983) и UMS8 (1985). Најдуже се одржао UMS3, који је постављен у Слободи Чачак, а уништен је 1999. године током бомбардовања НАТОа. Направљене су и две верзије веома успешног робота за едукацију, са одговарајућим софтвером, али им је цена била превисока да би се производили.

□ Постоји ли данас интерактивна веза науке и привреде?

– Нажалост, тренутна друштвено-економска ситуација у нашој земљи је тешка. Сведоци смо замрлости индустријских гиганата, поготову у области машинске индустрије. Садашњи индустријски системи тешко могу да обезбеде средства за иновације и примену научних достигнућа. Не можемо ни очекивати значајније учешће индустрије у области примене научних достигнућа док се транзициони период не заврши и док својински и други проблеми, који такође оптерећују нашу привреду, не буду разрешени.

□ Да ли морамо да будемо богати да бисмо могли да применимо истраживања у роботизици?

– Новац није пресудан, али је неопходан. Ми, нажалост, не може-

мо да се меримо са богатим западним земљама, поготову по улагању у науку. Међутим, не смемо доћи ни у ситуацију да практично замре улагање у науку. То би било фатално по нацију. Годинама се залажем за веће улагање, али у вредне научне пројекте. Држава мора да утврди стварне научне потенцијале и да максимално подржи такве пројекте и најбоље људе у науци. Само ако вреднујемо резултате и ако награђујемо људе према постигнутом можемо сачувати науку. Садашњи критеријуми су неодговарајући, а улагање у науку и научне посленике је недовољно. Зато долази до непрекидног одлива кадра. То морамо спречити ако као нација желимо напред.

□ Цењени сте и на Истоку и Западу. Постоји ли у роботизици, као научној дисциплини, разлике у та два некад подељена дела света?

– Не можемо говорити о разлици између Истока и Запада у области науке. Уосталом, полако бледи и политичка подела на Исток и Запад. Научници такву врсту поделе немају већ дуги низ година. Чињеница је само да Исток економски није у могућности да улаже у научне пројекте у сразмери са економски развијенијим земљама Запада. Зато нам се чини да Исток има мање резултата од Запада. Међутим, то може и да завора. Погледајмо пример Кине. Све већи број квалитетних научних радова и резултата долази из те земље која је не само у економској, већ и у научној и технолошкој експанзији.

□ Који проблеми данас муче конструкторе хуманоидних робота?

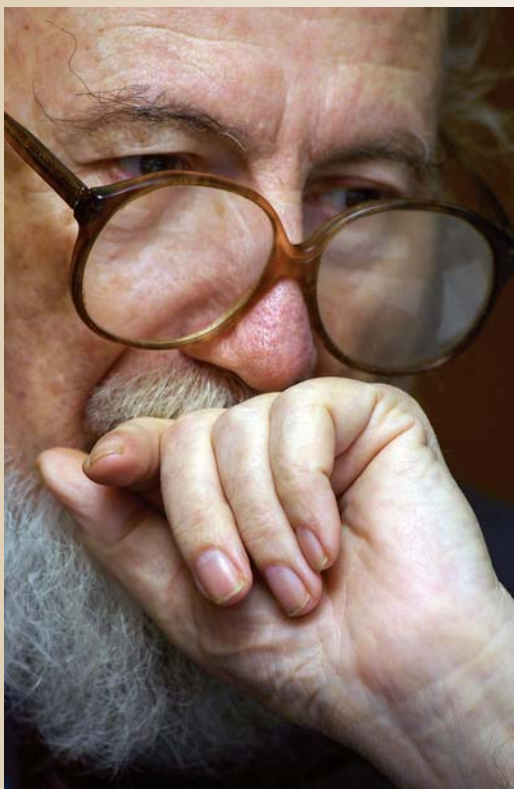
– Тренутно је актуелно питање како да се са што мањим бројем активних степени слободe (мотора) оствари што природнији ход сличан људском. За комплетну манипулациону покретљивост човека "одговорно" је више од 600 мишића, што је у механичком смислу око 300 степени слободe кретања. То значи да би се робот, еквивалентан човековим могућностима, покретао помоћу 300 мотора, јер сваки степен слободe тражи своје активне покретаче. Рад два супротстављена мишића еквивалентан је једном активном степену слободe. До пре неколико година било је незамисливо превазићи 30 активних степени слободe. Данас смо, теоријски, ограничени чак на више од 100 степени слободe, али научници ће, вероватно, у наредних 20–30 година, класичне електромоторе заменити новом генерацијом покретача, тзв. вештачким мишићним влакнима. Роботи ће тада имати скоро сва својства човека.

□ Може ли се направити уређај који ће доносити одлуке, процењивати ситуацију, па чак и осећати?

РЕКЛИ СУ

У књизи која је објављена поводом 70. рођендана нашег познатог академика дата су мишљења 160 светских стручњака о његовом раду. Истичемо само речи двојице. Професор Ициро Като, отац јапанске роботике, Универзитет Васеда, Токио, каже: *Почетни радови професора Вукобратовића, творца динамике антропоморфних (хуманоидних) механизма и динамичког управљања двоножним роботима пресудно су утицали и на развој роботике у Јапану, седамдесетих година.*

А проф. др Јошихико Накамура, Универзитет Токио, истиче: *Прво путовање професора Вукобратовића у Јапан по позиву јапанског министра за науку реализовано је седамдесетих година. Том приликом је по позиву одржао неколико предавања у водећим институтима и универзитетима Јапана. Тада сам схватио да је академско истраживање у роботизици, у Јапану, постало активно од те посете проф. Вукобратовића. Стога могу рећи да је проф. Вукобратовић посејао семе истраживања у домену роботике у Јапану.*

– То ће се несумњиво догодити. Резултата већ има. У прилог томе иде и најва Јапанског удружења за роботiku да ће следећа генерација робота, до 2010. године бити обложена, на пример, силиконском кожом, која ће примати надражаје баш као и људска. То су тзв. комуникациони роботи, који поседују осећај додира, бола, промене спољашње температуре и других услова животне средине. Један прототип, назван "Рипли", препознаје скоро сваку изговорену реч, а на постављено питање одговара помоћу синтетизованог гласа.

Циљ хуманоидне роботике јесте да роботи "живе" са људима, да препознају околину, у којој се налазе и да изврше задату наредбу. Теоријски је могуће да поседују своју "вештачку" интелигенцију, међутим, способност да вештачку интелигенцију развије – има само човек, засада једино мисаоно биће на планети. Проћи ће доста времена док робот не добије ту човеколику црту, односно да "разуме" и емотивно реагује на сваку власникову "примедбу", "похвалу" или "критику". Ипак, чини ми се да нисмо тако далеко од времена када ће персонални роботи обављати послове исто тако добро као данас једна неговатељица, сабарица, радник или војник.

Недавно је јапанска компанија "Сони" лансирала робот под називом "Кјурио", кога одликује велика покретљивост – трчи, скаче, плеше, пева, вози ролере, игра голф и бејзбол. Токијски аеродром већ поседује "Пајпера", робота преводиоца, који препознаје 50.000 јапанских и око 25.000 енглеских речи. Све то наводи ме да верујем да ће се 2050. године у Кореји одиграти већ раније заказана фудбалска утакмица између екипе састављене од професионалних фудбалера и екипе састављене од фудбалера робота, под условом да се оствари зацртани технолошки напредак, посебно у области развоја нових генерација покретача, тзв. вештачких мишића. Развој роботике прати напредак технологије.

□ *Имате ли наследнике? Занимају ли се млади за роботiku?*

– Постоји интересовање младих, али не могу рећи да је роботика толико актуелна међу студентима као што су, рецимо, економске и менаџерске области. А када је реч о наследницима, има их, али не довољно и, не у Пупину.

Професор са асистентима Свемиром Поповићем и мр Милошем Јовановићем поред робота ROBED 03

РАЗНОВРСКА ПРИМЕНА

Данас се више од милион робота употребљава при проналажењу потонулих бродова, уклањању радиоактивног отпада, истраживању вулкана, у космичким истраживањима, али и за обављање свакодневних кућних послова. Користе се и за негововање болесника, подучавање и превеоћење списа. Роботи су заменили и професионалне војнике у високоризичним ратним околностима – постављају или демонтирају мине, снимају терен, планирају борбену тактику, усмеравају пројектиле...

ИСТОРИЈАТ РОБОТИКЕ

Прве скице механичких екстремитета урадио је Леонардо да Винчи крајем 15. века. Потом је, 1738. године, Зак де Вукансон направио андроида који је свирао флауту. Даљински управљани брод, претечу многих данашњих роботизованих уређаја са даљинским управљањем, конструисао је Никола Тесла 1898. године. Вестингхаусово ремек-дело, хуманоидни робот "Електра", приказан је 1939. године на светској изложби. *Рачунари* Z3 из 1942. и ENIAC из 1946. године омогућили су нагли продор нових технологија, који ће касније убрзати реализацију пројекта "Аполо" и Насин лет на Месец. Две године потом приказан је на Бристолском универзитету прототип електронског аутономног робота проф. Греја Валтера. Механизам роботске руке направио је 1954. године амерички проналазач George Devol. Први манипулациони робот "Unimate" конструисао је 1961. године Joseph F. Engelberger.

Експанзија те научне дисциплине почиње 1996. године, када је широј јавности представљен јапански модел "Honda-P2", а после и његова савршена верзија "Асимо". Тачка нула момента (ZMP) први је пут примењена на Универзитету Васеда у Јапану, на роботу типа WL12-RD, а "ZMP Incorporation" име је једне од најпознатијих јапанских компанија за производњу хуманоидних робота.

□ *Познати смо по "извозу" знања у свет. Доста је стручњака напустило и ваш Институт.*

– Економски фактор ни нас није заобишао. Велики број стручњака из наше лабораторије отишао је у свет и велика већина тамо, нажалост, не ради у области роботике. Тако је то у животу. Наша земља недовољно улаже у науку. Уз то, млади већ годинама одлазе трбухом за крухом у иностранство, па имамо и све мање стручњака. Десетогодишње искључење из светских токова, ратови, тешка материјална ситуација, али и немарност државе према стручном кадру, учинили су да већина наших научника, тренутно запослених на реномираним светским универзитетима, институтима и лабораторијама, буде искључена из научних токова у својој земљи. Резултат једног пројекта у Србији, због недостатка финансијских средстава, стоји је део онога што други могу да пруже. Надам се да ће држава схватити да без стручњака нема опстанка, а политичари да без науке нема будућности.

□ *Роботика је за многе од нас научна дисциплина будућности. Ви сте, међутим, своје најзначајније истраживачке радове урадили средином прошлог века. Да ли то значи да смо ми већ тада стварали будућност?*

– Иако звучи нестварно, управо је тако. Тога ни ми нисмо били свесни. Међутим, данас нама је, са ове временске дистанце, јасно, а то нам и свет признаје, да смо били пионери у области хуманоидне роботике и активних егзоскелетних система. Ове гране управо сада доживљавају експанзију и у будућности можемо очекивати даљи напредак у тој области истраживања, зачетог управо код нас пре 35–40 година.

□ *Господине Вукобратовићу, међу најцитиранијим сте експертима у свету из области роботике и један сте од 500 Срба који су обележили 20. век. Ове године вам је и Светски конгрес аутоматике и роботике доделио награду за животно дело. Да ли сте срећан човек?*

– Бићу срећан ако се роботика буде и даље развијала, а посебно ако будемо активни и у овим тешким временима. Волео бих да се као и до сада свуда чује наша, српска реч. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимио Даримир БАНДА

ДЕЛЕГАЦИЈА УДРУЖЕЊА ВОЈНИХ БЕСКУЋНИКА КОД МИНИСТРА ОДБРАНЕ

Министар одбране др Зоран Станковић разговарао је 6. децембра са делегацијом Удружења војних бескућника.

Говорећи о проблемима активних и пензионисаних припадника Војске који немају решено стамбено питање, представници Удружења су посебно нагласили тешкоће које имају војни пензионери привремено смештени у касарнама и војним хотелима.

Министар Станковић је представницима Удружења војних бескућника предочио програм стамбеног збрињавања у Министарству одбране и Војсци Србије. При томе, он се осврнуо и на проблеме при продаји војне имовине, што директно утиче и на расположиву суму средстава опредељених за станоградњу и решавање укупних стамбених проблема војних лица. ■

ОТВОРЕН ЦЕНТАР ЗА МЕЂУНАРОДНО ХУМАНИТАРНО ПРАВО

На Факултету политичких наука у Београду отворен је Центар за међународно хуманитарно право, као прва академска институција те врсте у региону. Центар ће настојати да преко истраживачке, образовне, издавачке и документационе делатности постане референтна тачка за питање међународног хуманитарног права у овом делу света.

Међународни комитет Црвеног крста и Црвени крст Србије подржавали су све академске иницијативе као део свог мандата чији је циљ ширење знања из те области. Према речима господина Кристијана Брунера, шефа регионалне делегације Међународног комитета Црвеног крста у Београду, та ор-

ганизација је у својим настојањима да међународно хуманитарно право учини познатим и поштованим широм света, у Факултету политичких наука пронашала је вредног институционалног партнера.

Значај који се међународном хуманитарном праву придаје у региону добио је потврду на отварању Центра и то присуством представника дипломатских и међународних организација, министарстава одбране и просвете, спољних и унутрашњих послова, Суда за ратне злочине, академских институција Србије и суседних земаља, представника средстава јавног информисања... ■

Б. К.

Саопштење Врховног суда Србије

ПРЕУЗЕТИ ПРЕДМЕТИ ВРХОВНОГ ВОЈНОГ СУДА

Врховни суд Србије преузео је 21. новембра 2006. све предмете управног спора по тужбама поднетим Врховном војном суду до 31. децембра 2004. године. Имајући у виду промене које су последица реорганизације Војске и одвајања Републике Црне Горе и Републике Србије, Управном одељењу Врховног суда Србије припало је у надлежност 2.217 предмета бившег Врховног војног суда.

Будући да се ти предмети налазе у претходном поступку, у фази завођења у уписник и прибављања списка, Врховни суд Србије странкама шаље обавештења о новом броју, под којим је тужба заведена у овом суду.

Зато позива грађане који су поднели тужбу бившем Врховном војном суду да Врховном суду Србије (Београд, Ресавска 41) писмом доставе адресу и ранији број тужбе, како би били обавештени о новом броју под којим је њихова тужба заведена у Врховном суду Србије и да би им касније суд благовремено, на назначену адресу, доставио и судску одлуку.

Врховни суд Србије је 7. децембра ове године преузео и око 2.105 нерешених предмета управног спора по тужбама поднетим бившем Суду Србије и Црне Горе. Позивамо и грађане који су том суду раније поднели тужбу да Врховном суду Србије доставе благовремено своје податке. ■

СЛУЖЕЊЕ ВОЈНОГ РОКА У ЦИВИЛНОЈ СЛУЖБИ

Потпуковник Бранко Бабић, начелник Одељења за војну обавезу у команди Војног округа Нови Сад, одбранио је 28. новембра докторску дисертацију на тему *Служење војног рока у цивилној служби и њен утицај на систем одбране*, на Факултету безбедности Универзитета у Београду.

У дисертацији потпуковник Бабић је тежишно анализирао обуку војника који служе војни рок у цивилној служби, а која се изводи према Плану и програму обучавања војника за одбрану земље у надлежности Управе за одбрану Републике Србије. Он предлаже нови модел обучавања према коме би војници на цивилном служењу војног рока били потпуно оспособљени за заштиту и спасавање становништва и материјалних и културних добара у случајевима невојних безбедносних изазова, ризика и претњи, што по мишљењу др Бабића, сада није случај. ■

Б. М. П.

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

СИГУРНА КУЋА

Очигледно је да “право на стан” више није у опису елементарних људских права, него само могућност која произилази из права на рад. Дакле, испада овако: ко може купиће, ко не може трудиће се да може. То је тај сурови закон тржишта. Никоме, па ни у Војсци ништа “не следује”. Припада ти само оно што купиш и платиш.

У центру Београда, ономад су се сабрали људи којима су угрожена права. И то она због чега човек и носи то часно име, и који се, као такав, попео на сам врх еволуције. И намерава да тамо остане, на вјеки вјеков!

Дакле, овде се збори о основним људским правима, која и не морају бити задата конвенцијама и параграфима. Него се, напросто, разумеју као нешто што се не сме доводити у сумњу: право на живот (достојан човека, ако се тако може рећи), на рад, па на једнакост пред законом и заштиту од сваког облика (расне, полне, старосне, здравствене) дискриминације.

Но, изгледа да је права човека лакше прогласити, него их чувати. Чудан је свет, он ће радије поштовати право јачега, јер се то некако мора, а и природно је, чак и у животињском краљевству. Најјачи ће узети све што желе, остали оно што им припада. Зар некако није исто и код мудрог хомо сапиенса? Да није, не би било ни протеста на трговима.

Тако смо, на том тужном скупу ускраћених људи, видели и војне бескућнике. Са њима је разговарао председник Тадић. Пришао, поздравио се, неким пружило руку. Види се да човек брине за људе без дома. Али, осим саосећања, ништа тамо није могао да обећа. Није ни председник свемоћан.

Е сад, питање је хоће ли војни бескућници успети да се испну на врх пирамиде обесправљених? Мада би то већ некако морало да се догоди. У последњих петнаестак година неки од њих преживели су прави пакао, а данас се још налазе у својерсној гету. Немају патос под ногама ни кров над главом. Некако би и стигли да иза себе оставе ужасну прошлост, кад би пред њима било бар мало наде.

Нико не би смео да их остави без изгледа, али у читавој транзиционој халабуци, ти људи су постали само повремени јунаци маргине. О њима се једва нешто чује, јер је њихов глас надјачан “важнијим темама”. Изгледа да су сви највећи војни и политички поразии пали само на њихова плећа.

И коначно смо стигли пред зид. Прескочити се не може, а даље кретање је још теже. Држава још нема прави одговор, војска покушава да нађе излаз из непријатног финансијског теснаца.

Очигледно је да “право на стан” више није у опису елементарних људских права, него само могућност која произилази из права на рад. Дакле, испада овако: ко може купиће, ко не може трудиће се да може. То је тај сурови закон тржишта. Никоме, па ни у Војсци ништа “не следује”. Припада ти само оно што купиш и платиш.

За несрећне људе који живе као да смо у 1946, то јест у амбијенту “Заједничког стана” Гуте Добрича-

нина, доцкан је да се тражи излаз кроз тржишну економију. Пре свега зато што је велики број њих давно премашило “кредитне године”. И за њих је решење у праву на откуп нечега што су давно већ платили.

Можда би војска (заједно са државом и поносним спонзорима војних бескућника) морала већ да има ефикасан оперативни програм решавања те драме. У динамици пристизања нових људи без стана, постоје механизми за њихово збрињавање: пре свега у субвенцијама за повољне дугорочне кредите.

Али, за оне који су давно у пензији, или јој се ближе, а некако животаре у ходницима и касарнским собама, мора се тражити непосредно решење. Иначе, ако се оно нађе касније него што треба, неће бити ни за кога.

Пре неколико месеци, на овом месту било је слова о објекту под поетичним називом “Цвећара-2”. Изгледа да тај ребус још није решен, јер су неки заслужни војни грађани спечалили и по седамдесетак метара квадратних, изнад два ара који им, је л’ те, “следује”.

Писцу ових редова су се јављали љути усељеници у те огромне апартмане, јер су наводно “били неоправдано прозвани” као “освајачи мушкатле”, георгина, зумбула драгољупчета и другог цвећа. Ту врсту цветних паралела нису опростили, због наводног “јаког цинизма” аутора, то јест моје маленкости.

Добро, морам да признам да се нисам претерано претргао због тога, мада су међу тим срећницима и неки моји бивши пријатељи. Један од њих се жалио на “лош положај подрума” у односу на друге станаре, мада подрумчић има цирка 53 квадрата.

Е сад, да се разумемо. Ово није предложак за уравниловку. Таман посла, да је тако, поново би се сви вратили у касарну, или у колхоз. Реч је о нечем сасвим другом. “Цвећара-2” је само стотинак метара удаљена од “бањичког логора”, како бескућници понекад крсте своја касарнска пребивалишта. И сад, како би то рекао професор Миша Ђурић, “нису у питању дипле, него етика!”

Дакле, овде није реч о квадратима, већ о осећању мере. Хтело се рећи да заслужне војсковође, које већ учинише то што јесу, нису морале баш тако скромно да се грабе око станчина. Могло је мање и скромније, јер је већина њих, поуздано знам, већ имала велике станове. А онда би било бар педесетак станчића за несрећне комшије са Банице.

Постоји ли људско право да се граби? Или је то само закон јачег, бржег и безобзирнијег?

Такве не видесмо на оном тргу међу инвалидима и холлесима. Можда нису носили транспаренте, можда су стражарили око својих апартмана у цвећу, плашећи се љуте војне сиротиње. ■

Аутор је коментатор листа “Политико”

НОВА
ЕЛИТНА ЈЕДИНИЦА
НАШЕ ВОЈСКЕ

Преформирањем
Гардијске бригаде
у Гарду, Војска Србије
добила је изузетну
јединицу, коју ће,
заједно са враћеним
противтерористичким
одредом "Кобре",
у блиској будућности,
у потпуности сачињавати
професионални војници

СРПСКА ГАРДА

Свечаност поводом преформирања Гардијске бригаде у Гарду Војске Србије отворио је генерал-мајор Љубиша Диковић, последњег дана новембра, на Светог Григорија Чудотворца.

Свечаности у Касарни "Дедиње" присуствовали су председник Републике Србије Борис Тадић, министар одбране Зоран Станковић, заступник начелника Генералштаба Војске Србије генерал-мајор Здравко Понош, помоћник команданта Националне гарде Охаја за копнену војску бригадни генерал Метју Кембич, акредитовани страни војни представници у нашој земљи и бројни гости.

После интонирања државне химне и прочитане одлуке о преформирању Гардијске бригаде у Гарду ВС, коју је потписао министар одбране Зоран Станковић, скупу се обратио заступник начелника ГШ ВС генерал-мајор Здравко Понош.

■ ВОЈНИЧКА И ЉУДСКА ЕЛИТА

– Гарда наставља традицију ранијих гардијских јединица у Србији. Као јединица она је формирана средином 19. века и има дугу традицију. Она се мењала од ескадрона, пука, преко бригаде, дивизије и корпуса, све до ранга јединице армијске области. За све то време служити у Гарди била је посебна част. Досадашња Гардијска бригада формирана је пре више од 50 година. Високим професионализмом, током свих ових година, она је градила и свој и углед војске којој је припадала, захваљујући официрима, подофицирима, војницима и цивилима који су били у њеном саставу – рекао је генерал Понош и посебно се обратио строју Гарде:

– Поверавам вам да служите са чашћу и интегритетом, као и ваши претходници. Чланство у Програму Партнерство за мир ставља пред све нас нове изазове и задатке. Имате обавезу и част да наставите славну традицију ваше јединице. Сигуран сам да ћете и убудуће, као и досад, професионално обављати поверене вам

задатке и достојанствено представљати Војску Србију. Уосталом, и за офицере и за војнике, бити у Гарди одувек је значило бити изабран. Нека тако буде и даље.

Потом је саопштена одлука председника Републике Србије о додели војне заставе Гарди ВС. Команданту Гарде пуковнику мр Горану Радовановићу војну заставу предао је председник Борис Тадић. Том приликом пуковник Радовановић је рекао:

– Од Карађорђевићких бећара до Милошевићких кадета, Гарда је у Србији увек представљала војничку и људску елиту. Ми, припадници Гарде Војске Србије, данас са поносом преузимамо ову заставу, са жељом да је храбро и часно носимо на европском путу наше отаџбине. Исто тако, спремни смо да са њом у строју бранимо Србију од свих изазова и претњи. Србија зато може увек да рачуна на гардијску част, храброст, пожртвованост и оданост.

Уследио је почасни поздрав целог строја новој застави и, уз звуке “Марша на Дрину”, почасна паљба.

Обраћајући се свечаном строју, високим војним званицама и гостима, председник Републике Борис Тадић је рекао:

– Данас формирамо Гарду српске војске, дан пошто је Србија примљена у Партнерство за мир, што је и најважнији спољнополитички догађај у овој години за нашу земљу. Као што је Гарда израз српске традиције, тако је и савезништво нешто што је у њеној основи. Србија је, практично од јуче, чланица Програма Партнерство за мир. Поново смо на путу међународне реафирмације наше војске, сада у новим безбедносним оквирима. У смислу одбрамбених интеграција, пријем у Партнерство је круна наших, па и мојих личних напора, од марта 2003. године. Успели смо да на спољнополитичком плану постанемо релевантни саговорници и да нашу војску препознају као један од делова друштва који сада предњачи у реформама и прихватању међународних стандарда. Имајући у виду велико војничко искуство и квалитет људског потенцијала, сигуран сам да ми превазилазимо многе од чланица овог безбедносног програма, чак и по думетима остварене цивилне контроле. Али улазак у Партнерство нам је било потребно да бисмо поново стекли савезнике. Ми смо се определили за колективни систем безбедности, као и све друге европске земље. У међувремену, Србија је ушла и у програм државног партнерства са америчком савезном државом Охајо. Са нама је данас и заменик команданта Националне гарде Охајо генерал Метју Кембич. Кроз

САСТАВ ГАРДЕ

Према одлуци министра одбране Зорана Станковића, Гарда Војске Србије састоји се од команде, командног вода и вода за специјалне технике и везе, вода везе, почасног батаљона, 25. батаљона војне полиције, батаљона војне полиције за обезбеђење специјалне намене “Кобре” и батаљона логистичке подршке.

ову сарадњу, која сваким даном постаје све интензивнија, показујемо да чланство у Партнерству за мир, као и у државном партнерством са Охајом, чине важну основу наших безбедносних интеграција. Пријем у Партнерство је политичка верификација наших напора да се интензивно приближимо међународним интеграцијама.

■ КРАЈ НАШЕ ИЗОЛАЦИЈЕ

– Партнерство не значи никаква посебна издвајања нити условљавања – нагласио је председник Тадић. – Партнерство је могућност за даљу реформу, за учење, за образовање нашег војног кадра у иностранству и долазак страних питомаца код нас, лакше прихватање међународних стандарда и размену потребних знања. Коначно, оно ће бити основ за упоређење и такмичење наше са другим војскама. Партнерство не значи само добит у међународним одбрамбеним односима. То је и сигнал да је наша држава из дана у дан стабилнија и у економском смислу. Нема економских реформи без стабилне безбедности. И то важи и за Србију и за регион. Не треба се заваравати, капитал не иде у безбедносно несигурне просторе. Сваки потенцијални инвеститор у нашу земљу, пре свега, пита за безбедност свог капитала. Чланство у Партнерству јесте поуздана гаранција за све будуће очекиване стране инвестиције што је директно у функцији отварања нових радних места, нових пословних контаката, укратко, бољег живота у Србији.

Председник Тадић је затим рекао да “пријем у Партнерство коначно за нас значи и крај безбедносне изолације и изразио наду да ће се, на овај начин, убрзати и наше економске интеграције”.

Пуковник мр Горан Радовановић
на челу гардијских ешелона

Када је на Сретење Господње 1835. године у Саборној цркви у Крагујевцу, уз чинодејство свештенства, свечано проглашен Устав, част да носи државну заставу припала је књажевом гардисти Јеврему Гавриловићу. Три године касније, 12. маја 1838. оснивање Гарде озакоњено је доношењем Указа, а формиран је и Гардијски коњички вод. Гарда је тада први пут примила своју војну заставу. Коњички вод је доцније прерастао у ескадрон, а од 1883. назива се Краљева гарда.

Случај је учинио да и ове године Србија добије нови Устав и нову елитну јединицу. Гардијска бригада је преформирана у Гарду. Тако се, после скоро једног века, враћа име које симболизује одабрани део оружаних снага једне државе и војничко достојанство првога реда. Уз старо (ново) име и нова (стара) застава слична је ранијим пуковским заставама Гарде са српском тробојком, двоглавим крунисаним орлом и сребрним крстом са оцилима.

■ УВЕК НА ЧЕЛУ

Од Ђурђевданског скупа кадета у Пожаревцу 1830, па до данас, од припадника Гарде захтевало се да увек буду изабрани као први међу првима – "... по статусу и угледу из најбољих српских кућа, а сваки отац или сродник за чест да држи коме се син или сродник у Гарду прими...".

За време Милошевих наследника, на Цвети 1886, на свечаности испред цркве Ружице на Калемегдану, пукови и батаљони српске војске, међу њима и "гвардијски", добили су нове заставе. Указ о заставама донео је српски краљ Милан Обреновић.

После смене на престолу и доласка Петра Карађорђевића, Гарда 1904. поново добија нову, пурпурно црвену заставу са ликом светог Димитрија на једној и српским грбом на другој страни. Она ће и наредних година бити гримизно црвене боје, са лентом везаном за врх копља, на којој је био извезен "12. мај 1838", датум доношења Указа о оснивању Гарде. После три године изглед је донекле промењен. Српска тробојка са грбом остала је на једној, а лик светог Андреје Првозваног био је извезен са друге стране.

Неколико година касније, на великој паради на Бањици 1911, Гарда поново прима нову војну заставу идентичну заставама осталих пешадијских пукова. Краљ Александар Први Карађорђевић пуковима Краљеве гарде последњи пут доделио је заставе 1930. године.

Досадашња Гардијска бригада била је формирана указом од 1. новембра 1944. На свечаности, на војном аеродрому у Земуну 1954, додељена јој је црвена заставка са златно везаном петокраком и слоганом пролетерске интернационале. Била је у употреби скоро пола века. Будући са идеолошким обележјима, деведесетих година прошлог столећа у историју је отишла заједно са једнопартијским системом.

■ ПОГЛЕД У ПРОШЛОСТ

Појава првих застава везана је за далеку прошлост. Још у старом веку, за времена древних цивилизација Египта, Сирије и Персије и касније Грчке, Рима и Византије, шарени комад тканине био је намењен тек пуком распознавању сопствених снага током битака. Касније се јавила потреба да се идентитет и сила визуелно покажу, да заставка постане јединствени симбол припадности, части и борбеног јединства јединице.

Застава се у свим временима и војскама чувала као највећа светиња. Њен губитак у борби сматран је за највећу срамоту јединице. Заробљена, за непријатеља је имала највећу цену. У европским земљама средњег века, посебно у Француској, постојала је традиција поштовања војних застава али и правило да се пук, којем непријатељ отме војну заставу, одмах расформира, а његово име избрише из списка јединица.

И у Србији је, у целој њеној историји, војна заставка била најзначајнији војнички симбол и светиња. Ношена у историјским бојевима, неретко је штићена телима, животом и чашћу српских ратника. Тако је било у свим временима и уређењима.

Данас је Србија призната и позната држава, окренута сарадњи и повезивању са свим добронамерним, старим и новим савезницима и пријатељима, спремна и кадра да врати сјај и достојанство српскога војничког организовања и покаже се пред светом. Гарда Војске Србије у томе ће имати, сигурно, посебну улогу. ■

Миливоје Г. ПАЈОВИЋ

– Чланство у ПЗМ је нужан услов без кога се не може ући у Европску унију. На крају, нико не треба да помисли да смо са овим пријемом решили проблем сарадње са Хашким трибуналом, што је и био дугогодишњи разлог наше изолације. Тај проблем Србија мора да оконча и сви оптужени за ратне злочине морају да се нађу у Хашком трибуналу. Уосталом, то је и обавеза која проистиче из закона државе Србије. Формирање Гарде српске војске је још један од важних корака у реформском преобликовању Војске према доктринарним документима који предвиђају реформу до 2010. године. Гарда у српској војној традицији има дугу историју. Она је била прва стајаћа војна јединица модерне српске државе. Настала на Ђурђевдан 1830. године, одлуком књаза Милоша Обреновића, она је исписала двовековну историју српске војничке части. У традицији модерне српске војске, Гарда никада није била преторијанска јединица. Припадници Гарде у српској војсци су у миру имали специфичне задатке, али у ратовима никада нису били поштеђени и увек су извршавали тешке и сложене задатке. Гардијска бригада је једна од најстаријих јединица наше војске, са 176 година историјског наслеђа, као и са 62 године непрекидног постојања – рекао је председник Србије Борис Тадић. А на крају је нагласио:

– Гардисти, многе од вас познајем и лично. Зато очекујем да одговорно, часно и професионално обављате своју војничку дужност. Честитам вам формирање Гарде и желим да на најбољи начин презентујете српску војску и војничку традицију. Срећно вам било.

Потом је уследио атрактиван дефиле Гарде, у којем су припадници ове елитне јединице одлучно показали како стварно изгледа права војска. Председнику Републике, министру одбране са сарадницима и високим страним војним гостима приказан је затим само мали део борбене обуке "Кобри", уз наоружање и војну опрему коју користе ти заиста одабрани момци у свом свакодневном послу чувања Србије. ■

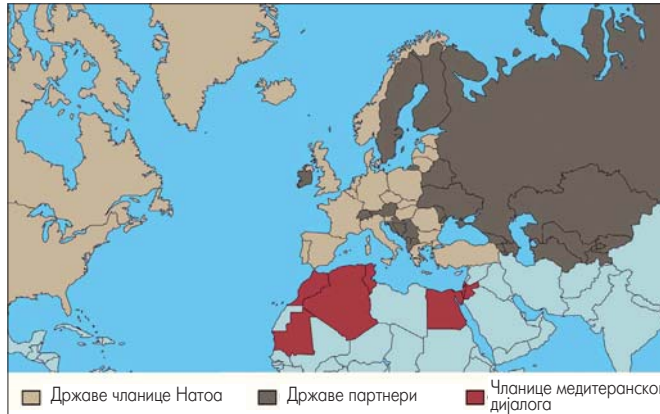
Душан МАРИНОВИЋ
Снимио Даримир БАНДА

ПОСЛЕ ОДЛУКЕ О ПРИЈЕМУ СРБИЈЕ
У ПАРТНЕРСТВО ЗА МИР

ПРЕКРЕТНИЦА У РАЗВОЈУ

У Партнерству за мир Србија ће, верује се, лакше остварити неке од својих најважнијих циљева, попут очувања државних граница, економског просперитета и сигурније будућности у пријатељском окружењу

Србија је, најзад, остварила право да, заједно и равноправно с другим земљама у региону, одлучује о својој будућности. Њеним пријемом у Партнерство за мир, верујемо, окончан је готово деценију и по дуг период “строге присмотре” и сумњичења, чему је, још од увођења санкција Југославији, била најизложенија управо њена највећа чланица. Стављањем тачке на тај, свакако најтежи период у историји српског народа, Србији, али и њеним суседима пружена је шанса да покрену скривене и, због различитих разлога, недовољно искоришћене политичке, економске и одбрамбене могућности.

■ ДОПРИНОС СТАБИЛНОСТИ БАЛКАНА

У друштву је увек лакше. И кад се пати и кад се весели, добро је не бити сам, а Србија је све до ових дана, не својом вољом, чекала на пријем у Партнерство за мир, организацију основану још 1994. године, као “продужена рука” Северноатлантске алијансе, пружена некадашњим чланицама источног блока. У Партнерству су данас све земље Европе. Иако је, још од промене режима у Србији, један од њених главних спољнополитичких циљева било прикључење европским интеграцијама, пре свих Партнерству за мир, на циљ смо стигли тек сада. Али време за нама није залуд потрошено. Може се с правом рећи да је Србија, још као део државне заједнице, веома активно учествовала у реализацији одређених програма евроатлантског партнерства, много активније него поједине чланице Алијансе. Таква, свакако специфична, улога наше земље у Партнерству за мир наметнута је била и њеним положајем у региону и чињеницом да у балканском бурету барута нема истинске сигурности и мира без равноправне Србије, једнаке земљама у окружењу. Једнаке у обавезама, али и правима, у задацима, али и могућностима за њихово извршавање.

Пријемом у Партнерство за мир међународна организација је несумњиво дала значајан охрабрујући сигнал не само Србији, већ, што је можда и важније, њеним суседима, да се на њу озбиљно рачуна у остваривању визије стабилног и безбедног балканског региона. Свесна улога која јој припада у овом делу европског континента, Србија се, спроводећи опсежну демократизацију друштва, целовиту реформу система одбране, својинску трансформацију економског система... последњих неколико година својски припремала за свечани чин пријема у Партнерство за мир и пролаз кроз та, последња врата, Атлантског савеза.

Не треба заборавити да је најважнији циљ тог пространог предворја Алијансе, на коме је данас ангажовано више од 40 земаља,

очување европске безбедности, уз све богатију и разноврснију цивилну и војну сарадњу. Иако су све чланице Партнерства за мир истовремено и чланице Савета евроатлантског савеза, та организација је задржала свој специфични идентитет, потврђен, између осталог, и поштовањем постојећих државних граница, решавањем спорова мирним путем, поштовањем начела Повеље Уједињених нација и међународног права.

Својим ангажовањем у реализацији многобројних активности Партнерства за мир, између осталог и учешћем њене војске у заједничким вежбама са припадницима румунских, мађарских, италијанских и бугарских оружаних снага, Србија је доказала спремност и

способност да квалитетно извршава и предстојеће обавезе. После закључења Оквирног, а затим и Презентационог документа, којима се прецизно регулишу права, обавезе, могућности и жеље сваке чланице Партнерства за мир, биће прецизирани захтеви и очекивања те организације у односу на нашу земљу, али и дефинисани потенцијали које Србија жели да стави на располагање Алијанси.

У области система безбедности приоритети су одавно

јасни. Србија жели да (п)остане значајан фактор стабилности у региону, што је, свакако, немогуће остварити без њене територијалне целовитости. Несумњиво је, такође, да су поједини циљеви Партнерства, између осталих, повећање транспарентности целовитог система безбедности, а то значи и процеса финансирања и планирања националне одбране, затим развој демократске контроле оружаних снага, па сарадња са Алијансом, заједничко планирање, обука и вежбе, у Србији већ остварени.

■ ОЧУВАЊЕ ТЕРИТОРИЈАЛНОГ ИНТЕГРИТЕТА

У наредном периоду активности Србије на очувању мира у региону биће, несумњиво, оснажени, али и олакшани, ауторитетом организације којој од пре неки дан и сама припада. Зато су водећи политички лидери, пре свих председник и премијер Србије Борис Тадић и Војислав Коштуница, једнодушни у оцени да је пријем Србије у Партнерство за мир одлична вест за све грађане, Војску и државу. Један од разлога за то је, несумњиво, и чињеница да економски потенцијали земље тек сада могу бити у потпуности искоришћени, што потврђују искуства чланица Партнерства и Нато савеза. С друге стране, председник Владе Србије истиче да процес интеграције у Партнерство за мир охрабрује Србију у борби да свим правним средствима очува свој територијални интегритет.

— Као чланови Партнерства за мир много смо сигурнији у томе да ће целовитост Србије бити очувана и да ће Косово и Метохија остати у Србији са одговарајућом високом, суштинском аутономијом — понавља Војислав Коштуница, наглашавајући да истоветна очекивања Србија има и кад је реч о њеном придруживању Европској унији. Слично мисли и министар спољних послова Вук Драшковић, верујући да пријем у Партнерство за мир Србији широм отвара врата европске организације, што ће омогућити и просперитет целог региона.

Поред српских политичара, охрабрујуће изјаве дали су и генерални секретар Северноатлантске алијансе Јап де Хоп Схефер, високи представник Европске уније Хавијер Солана, председник мађарске владе Ференц Ђурчан, представник руског Министарства спољних послова Михаил Камињин, представник за штампу Тонија Блера... Сви они очекују да пријем Србије у Партнерство за мир означи прекретницу у развоју не само наше земље, већ и целог региона. ■

Душан ГЛИШИЋ

УКРАТКО

ДЕЛЕГАЦИЈА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
У АВИЈАНУ

Делегација команде Ваздухопловства и противваздухопловне одбране Војске Србије боравила је у бази Авијано где су стекли увид у њену организацију и разменили искуства са представницима америчког ратног ваздухопловства.

У делегацији Војске Србије, коју је предводио заменик команданта Ваздухопловства и противваздухопловне одбране пуковник Небојша Ђукановић, била су и четири пилота који су том приликом имала по два лета на авиону F-16.

Српска војна делегација посетила је Авијано на позив Америчке ваздухопловне команде у Европи пошто су пилоти из састава Ваздухопловних снага САД крајем јуна ове године посетили аеродром Батајница.

Базу Авијано користи америчко ратно ваздухопловство. Аеродром се налази у североисточном делу Италије, а заједно са базом формиран је 1911. године за потребе италијанског ваздухопловства, које га је 1954. године препустило трупамата НАТОа.

ПРВИ СЕРТИФИКАТИ STANAG 6001

Осамдесетак припадника Министарства одбране и Војске Србије, 11. децембра, у Центру за стране језике Војне академије, добило је уверења о положеном испиту из енглеског језика по стандардима НАТОа – STANAG 6001. Уручивањем сертификата, признатог на исти начин у свим земљама НАТОа, крунисан је напор прве генерације официра, подофицира и цивилних лица, која

је од маја до августа, похађала тромесечни курс енглеског језика по измењеном, знатно интензивнијем наставном плану и програму, усклађеном према захтевима Северноатлантског пакта Партнерства за мир. Стечено знање ће им, по речима Зорана Јефтића, помоћника министра одбране за људске ресурсе, омогућити даљи развој у професионалној каријери и успех у извршењу многобројних задатака у иностранству, посебно сада, после пријема Србије у Партнерство за мир.

Уручена признања показатељ су и успешног остваривања веома амбициозно замишљеног програма убрзаног савлађивања енглеског језика, PELT, у Министарству одбране и Војсци Србије, што даје нови импулс настојању запослених у Војној академији да њихов Центар страних језика добије регионални карактер. ■

Д. Г.

ФОРМИРАН
ЦЕНТАР
ЗА ЕЛЕКТРОНСКА
ДЕЈСТВА

У Касарни 13. мају Батајници 12. децембра организована је свечаност поводом формирања 224. центра за електронска дејства Војске Србије.

Скупу су поред припадника јединице присуствовали заступник начелника Генералштаба Војске Србије генерал-мајор Здравко Понош, начелник Управе за обавештајно-извиђачке послове, специјална и електронска дејства пуковник Раде Ђурић, те најодговорније старешине Генералштаба српске војске.

Обраћајући се гостима, генерал Понош најавио је техничку модернизацију новоформиране јединице и осавремењивање обуке припадника тог састава.

В. ПОЧУЧ

ПРОБЛЕМИ ПЕНЗИОНИСАНИХ
ПОДОФИЦИРА

Помоћник министра одбране за људске ресурсе др Зоран Јефтић и директор Фонда за социјално осигурање војних осигураника пуковник мр Милојко Миловановић примили су 4. децембра представнике Удружења пензионисаних подофицира Србије на њихов захтев.

Представници Удружења, Душан Пећанац Арсенијевић и Мирослав Војиновић, обавестили су Јефтића и Миловановића о актуелним проблемима у вези са стандардом и статусом ове категорије војних пензионера. У разговору посебан акценат дат је на Уредбу од 1. октобра 2005, која је неједнаким повећањем бодова по чину код њих изазвала велико незадовољство јер су на противзаконит начин увелико материјално оштећени, те на настале проблеме проузроковане делимичним неисплаћивањем војних пензија по донетим решењима усклађених пензија од 1. августа 2004. и дуга од осам месеци по истој уредби.

За решавање ових проблема представници Удружења предали су писмени захтев у коме се посебно тражи изналагање решења за исплату дуга и доношења нове уредбе, која би усагласила распон просечне плате по чину и положајне плате између подофицира и официра како утврђује члан 75. став 1. Закона о Војсци.

Истакнут је и проблем здравственог збрињавања војних осигураника, посебно лица која живе у местима где су угашени гарнизони. Тражи се од Министарства одбране да, у сарадњи са ресорним Министарством здравља Републике Србије, закључивањем уговора о пружању здравствених услуга војним осигураницима, изнађе начин за решавање овог горућег проблема. ■

ПОХВАЛЕ
МИНИСТАРСТВУ ОДБРАНЕ

Београд је крајем новембра био центар односа са јавношћу у југоисточној Европи. Манифестација "PR Week, Belgrade 2006" одржана је на више локација и то на Факултету организационих наука, Економском факултету и у Медија центру. Организатор је била PR агенција из Београда "АТТАСНЕ".

О темама из ове области, као што су евроинтеграције и комуникације, нове тенденције у односима са јавношћу, корпоративна друштвена одговорност, државне институције и PR, расправљали су еминентни стручњаци из мања у окружењу и предавачи из САД, Велике Британије, Немачке, Грчке...

Снимко Д. БАНДА

УКРАТКО

БЕЗБЕДНОСНА И ОДБРАМБЕНА ПОЛИТИКА

Семинар о европској безбедносној и одбрамбеној политици који организују министарства одбране Аустрије и Србије одржан је од 11. до 13. децембра у Централном дому Војске у Београду.

Семинар су отворили начелник Управе за стратегијско планирање проф. др Митар Ковач и бригадни генерал Манфред Хуенвортер из Војно-политичког сектора Министарства одбране Аустрије, а учесници су чланови Одбора за безбедност Народне скупштине Србије и припадници Министарства одбране и Војске Србије. ■

ПРИДРУЖИВАЊЕ ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

У организацији канцеларије владе Србије за придруживање Европској Унији, у просторијама Центра за мировне операције Војске Србије у Београду, одржан је семинар о изградњи капацитета државних институција коју Србија треба да изврши током процеса приступања Унији.

Према речима Миле Бештић, која је испред организатора поздравила окупљене, семинар је почетак друге фазе програма који канцеларија за придруживање ЕУ спроводи у сарадњи са службом владе Републике Словеније за европске послове. Тај програм обухвата низ пројеката за обуку државних службеника којима се подиже општи ниво ефикасности рада државне администрације.

Капетан Милош Мирић је, у име Министарства одбране, на отварању семинара истакао да су скупови који за циљ имају упознавање са стандардима који важе у Европској Унији значајни и по томе што се на њима сусрећу кадрови из више институција који ће заједно обликовати европски пут Србије. За Војску Србије таква скуп има нарочит значај у време када је Србија добила позив за учешће у програму Партнерство за мир. ■

А. А.

ХРОНИКА

РЕГУТ ДАЛИБОР МЕДИЋ ПРЕМИНУО НА ВМА

Регут Далибор Медић преминуо је 6. децембра на Војномедицинској академији у Београду, где је био смештен после повређивања 3. децембра у стационару гарнизонске амбуланте у Сомбору.

Далибор Медић је рођен 1983. године у Задру, а са родитељима и сестром живео је у селу Трнава код Чачка. На одслужење војног рока јавио се у јединицу у Сомбору 2. децембра око 21 час. Одмах по пријему обављен је преглед и остварен увид у медицинску документацију, па су лекар и психолог из комисије за пријем и обраду регута предвидели да Медића упуте на поновну оцену способности 4. децембра у Војномедицински центар Нови Сад.

Ујутро, 3. децембра Медић је пао у спаваоници и изгубио свест, показујући симптоме епилептичног напада. После интервенције медицинског особља на лицу места, смештен је у гарнизонску амбуланту на аеродрому Сомбор. У току дана Медић је у амбуланти поново изгубио свест и пао, при чему је, због удара у радијатор, задобио тешке телесне повреде у виду прелома носних костију. У свесном стању је пребачен у сомборску болницу, а затим на Војномедицинску академију, где је обављена хируршка интервенција.

У ноћи између 5. и 6. децембра изненада је дошло до погоршања здравственог стања, Медић је пао у кому и након безуспешне реанимације преминуо.

Истражни судија Окружног суда у Београду наредио је да се уради обдукција преминулог регута Медића и предузео друге истражне радње. ■

Задужбинско друштво "Први српски устанак"

МОНОГРАФИЈА ЗА ЈУБИЛЕЈ

Београдска подружница Задужбинског друштва "Први српски устанак" представила је 30. новембра у Градској скупштини монографију поводом двестагодишњице ослобођења Београда. Окупљеним новинарима и пријатељима друштва обратили су се чланови уређивачког одбора, међу којима су били председник Милош Миловановић, уредник мр Бранко Златковић, писац Милован Витезовић и историчар др Мирјана Дрндарски.

Монографија је бираним илустрацијама и текстовима осветлила догађаје и личности који су пре 200 година обележили историју престонице. Аутори овог дела сматрају да су тиме дали скроман допринос неговоњу традиције обележавања овог важног догађаја, који је по њиховим речима, за Београд можда најважнији у протеклом миленијуму.

Ова неволдина организација се, поред неговања историјског значаја Првог српског устанка, бави и организовањем скупова, предавања, изложби, те очувањем споменичких обележја из тог историјског раздобља. ■

А. ПЕТРОВИЋ

Посебну пажњу привукло је предавање Нила Мекдоналда, новинара листа Financial Times, на тему *Стратешке комуникације са глобалним медијима*. У свом излагању Нил је анализирао стратешко комуницирање држава у региону са земљама и медијима у Европи и свету. У представљању комуникација наше земље, међу не толико бројним позитивним карактеристикама нашло се и наше Министарство одбране. Нил је посебно истакао побољшање

комуникација министарства преко Интернета и штампаних медија и нагласио да се исправном комуникацијском стратегијом могу пребродити кризне ситуације у организацији. ■

Ј. КРИВОКАПИЋ

ВИСОКА ДЕЛЕГАЦИЈА
ВАЗДУХОПЛОВСТВА И ПВО
У ОХАЈУ

За време интензивне четвородневне радне посете, делегација Војске Србије, коју је предводио командант пуковник Драган Катанић, уверила се да у Ваздухопловству Националне гарде Охаја има изузетног партнера, који искрено жели да помогне нашем посусталом ваздухопловству

НОВА ИСКУСТВА У АМЕРИЦИ

Висока делегација Ваздухопловства и противваздухопловне одбране Војске Србије, са пуковником Драганом Катанићем на челу, боравила је од 3. до 8. децембра у Ваздухопловству Националне гарде Охаја, у Сједињеним Америчким Државама. Била је то, после много година, прва званична посете једне наше војне делегације Сједињеним Државама. Тим поводом, одмах после повратка, замолили смо команданта В и ПВО ВС пуковника Драгана Катанића да, ексклузивно за "Одбрану", пренесе своје утиске из Охаја.

– Октобра месеца председник Републике Србије Борис Тадић и заступник начелника ГШ ВС генерал-мајор Здравко Понош боравили су у САД, где је потписан уговор о државном партнерству између наше земље и Охаја. Тада је и одређено да нам партнер и у војнотехничкој сарадњи буде управо та савезна америчка држава. Веома брзо после тога, командант Националне гарде Охаја генерал Грегори Вејтс боравио је у Србији, где се и обавестио о нашој војсци и организацији, а том приликом је и договорено да се почне са конкретном сарадњом. Тако је и дошло, за нас помало и неочекивано брзо, до ове наше посете Охају, за коју могу да кажем да је, на неки начин, и историјска – каже на почетку разговора командант Катанић.

■ ТРИ ВАЗДУХОПЛОВНЕ БАЗЕ

Према речима команданта, част да ту сарадњу и започне припала је управо В и ПВО, а ових дана је у посету Охају отишла и делегација наше Копнене војске.

– Уз мене, нашу војну делегацију представљали су пуковници Јовица Драганић, Мирко Вранић и Раде Ранђеловић и потпуковник Дарко Перишић. Били смо гости Ваздухопловства Националне гарде Охаја и циљ наше посете је био да стекнемо слику о њиховој специфичној организацији, задацима и намени, односно о начину њиховог живота и рада, јер они у Националној гарди, осим професионалног састава, имају и активну резерву. За нас је то била занимљива организација, па смо тамо и закључили да се нека од тих решења могу применити и код нас – каже командант и наставља:

– Дочекао нас је командант Ваздухопловства Националне гарде Охаја генерал-мајор Хари Војт, са својим сарадницима, и све време наше посете он је био са нама. Добродошлицу у Америку, а и касније, када смо обилазили њихове јединице и базе, пожелели су нам њихови команданти, најпре на српском језику. Могу да кажем да смо били веома пријатно изненађени односом према нама, али и њиховом срдечно-

шћу и отвореношћу. Током боравка у Охају обишли смо винг (пук) за допуну горивом авиона из ваздуха, транспортни винг и ловачки пук за обуку у ваздухопловним базама у Менсфилду и Спрингфилду. Уз то, посетили смо и ваздухопловну базу "Рајт Петерсон" у Дејто-ну.

Командант каже да се, током четири интензивна радна дана и обилазак ваздухопловних база, те за време врло исцрпних презентација о намени, задацима и мисијама пукова које су посетили, разговарало упоредо на перфектном српском и на енглеском језику.

– Међутим, Американци су доста времена одвојили и за наша питања на која су дали веома исцрпне одговоре, тако да смо стекли утисак да колеге у Охају заиста желе да изграђују партнерске односе наша два ваздухопловства и да хоће да нам помогну. А да могу да нам помогну уверили смо се на лицу места, пошто смо видели да заиста имају веома савремену војску и ваздухопловство. Они су изузетно модерно технички опремљени, а и услови у којима раде су знатно бољи од наших, да не говоримо о информатичкој и инфраструктурној подршци коју имају у Охају. Уосталом, њихов буџет за ваздухопловство је већи него наш за целу војску и није претерано рећи да раде и живе у изобиљу – каже командант Катанић.

■ УВАЖАВАЊЕ ПАРТНЕРА

Као пилота и официра, њега је, каже, највише импресионарала савремена техника коју је тамо видео, најмодернија средства за опслуживање авиона, за противпожарно обезбеђење, али и потпуно нови и савремени објекти, целокупна инфраструктура... Ту им је приказана и најсавременија навигацијско-комуникацијска подршка пилотима у току припреме за летење; сви неопходни подаци за лет у Охају уносе се претходно у рачунар, где се све те информације обраде и потом стављају на картицу, коју затим пилот ставља у рачунар авиона и – лети.

– Укратко, оно што смо видели у Охају, бар колико је нама познато, била је последња реч технике и науке. Али импресионарало је и то што ништа од тога нису крили; све што смо пожелели да видимо, па и више од тога, показали су нам. Рецимо, тражили смо да видимо један њихов план провођења летачке обуке. И, за пет минута, донели су нам одштампан целокупан план њихове летачке обуке – напомиње саговорник.

Према речима команданта, у Охају је договорено да се успостави директна сарадња између њиховог 178. ловачког винга и наше 204. авијацијске базе. Уз то, и друга страна је подробно обавештена о нашем В и ПВО, каже пуковник, и они су били пријатно изненађени када су чули да смо ми већ прилагодили пола наших ваздухопловних јединица стандардима и процедурама НАТОа.

СРПСКА ГИБАНИЦА У КЛИВЛЕНДУ

Колико је домаћин из Охаја желео да покаже своју срдачност и добродошлицу, али и да нас веома уважава и сматра за праве партнере, говори чињеница да су нас, и поред бројних обавеза, одвели у Кливленд, удаљен од Колумбуса, где смо одсели, око 230 километара.

У Кливленду се налази једна од бројних српских националних заједница у Охају. Американци су, дакле, нашли и времена и могућности да нас одведу међу наше људе, да обиђемо цркву Свети Сава у Кливленду, а потом и на вечеру код наших, са фолклором, националном кухињом, српском гибаницом... Наши исељеници, а реч је о другој, па и трећој генерацији Срба у Америци, били су одушевљени што нас виде у Кливленду. За ту прилику у Кливленд је из Чикага специјално дошао и генерални конзул Србије господин Деско Никитовић – каже командант Катанић.

– У Америци смо разговарали и о евентуалном школовању наших пилота тамо. Међутим, с обзиром на то да ми немамо авионе које они користе, излишно би било школовати наше пилоте за те летелице. За сада, начелно смо се договорили да пошаљемо групу наших пилота у Охају. Они би у њиховом 178. ловачком пуку практично сагледали комплетан процес и организацију њихове летачке обуке, за коју се зна да је, у овом тренутку, најсавременија у свету – каже пуковник Катанић и додаје:

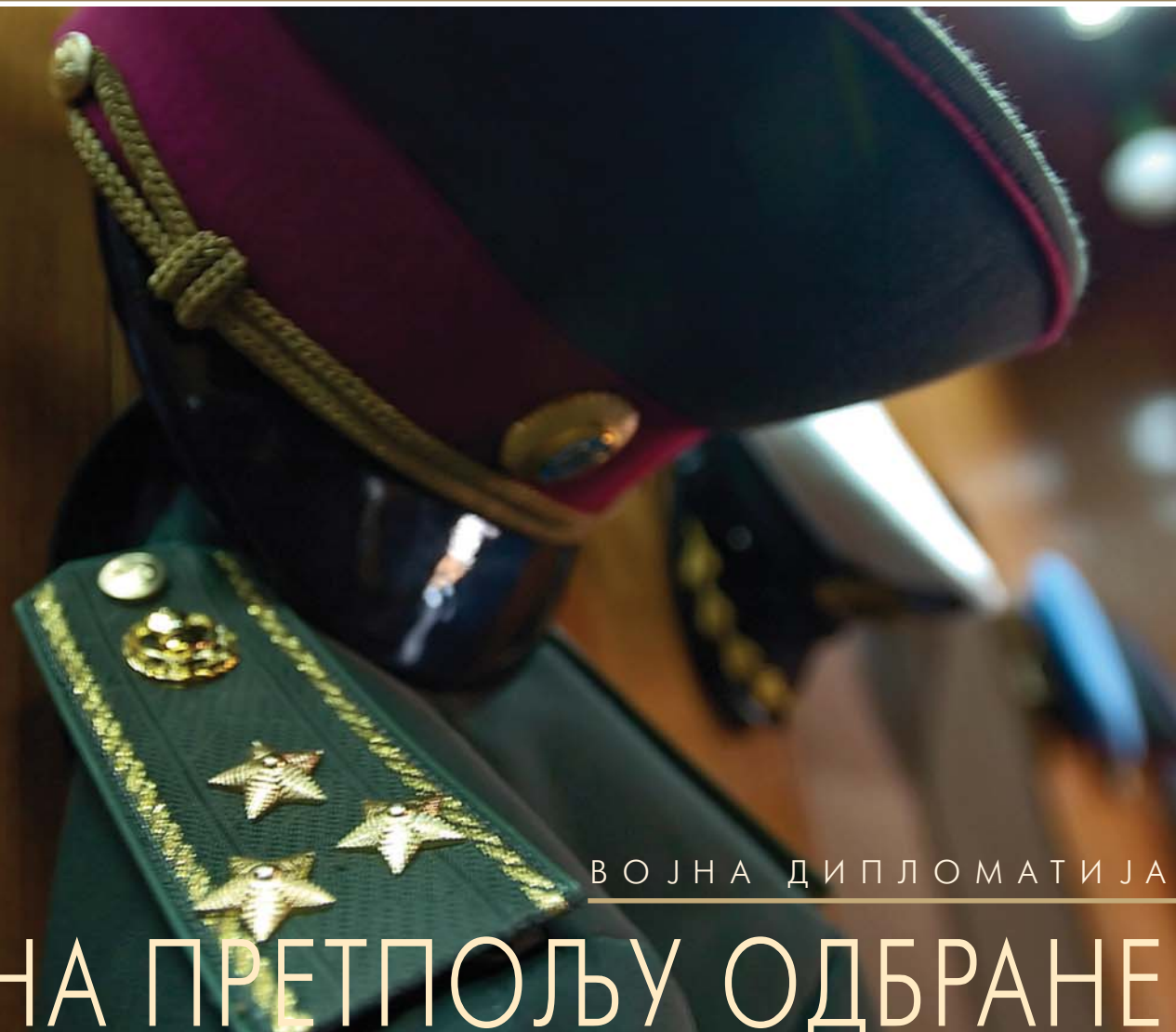
– Мислимо да би, за сада, било расипање средстава да пошаљемо наше пилоте на обуку за авион F-16 C, јер се ми, уосталом, још нисмо ни определили који ћемо тип вишенаменског авиона узети за наше ваздухопловство. Иначе, комплетна обука за пилота ловачког авиона F-16 C кошта око милион долара.

Све у свему, каже командант, боравак у Охају био је више-струко користан и занимљив за нашу делегацију. После више од деценију и по изолације, сада су наши пилоти, први пут, могли конкретно да сагледају најсавременија техничко-технолошка достигнућа у овој области, која би, уз помоћ Америкаца, врло брзо могла да се примене и у нашој обуци.

– У првој половини наредне године очекујемо узвратну посету цењених колега из Охаја, када би требало да се настави ова одлично започета сарадња и када ће нам, између осталог, Американци одржати неколико тематских семинара – каже на крају командант Драган Катанић. ■

Душан МАРИНОВИЋ

ВОЈНА ДИПЛОМАТИЈА

НА ПРЕТПОЉУ ОДБРАНЕ

Како се постаје војни дипломата и шта све човек у униформи мора да зна да би смогао снаге да уопште конкурише за ту, без сумње, атрактивну и престижну дужност? Зашто наши изасланици одбране немају класично радно време, колико зарађују и шта их све чека у војнодипломатским мисијама широм света – питања су на која смо потражили одговоре из прве руке, од људи који су се управо вратили са својих лепих и привилегованих, али и веома одговорних, понекад и тешких војнодипломатских мисија.

Е ити војнодипломатски представник своје државе и војске у официрским круговима и данас се сматра зенитом војничке каријере. Многи официри Министарства одбране и Војске Србије, мотивисани изазовом позива, материјалним привилегијама и жељом за напредовањем, олако се упштају у конкурсни поступак избора изасланика одбране своје земље.

Но, да ли је дужност изасланика одбране само једна од многих одговорних дужности у МО и ВС или нешто више од тога, за шта треба имати афинитета и показивати склоности од првих официрских чинова – остаје тема за размисљање и стручне расправе. Ипак, пођимо редом.

■ ИЗАСЛАНИК ИЛИ АТАШЕ

Као што је познато, билатерална сарадња две државе може имати различите облике. Она се остварује међуармијском, војноекономском и научно-техничком сарадњом. Наравно, предуслов за успостављање билатералне сарадње подразумева да две државе имају добре политичке, економске и друге односе, који дају за право да и међуармијски односи буду на узлазној путањи. Прави показатељ управо таквих добрих односа две државе јесте и размена војних изасланика или војних аташеа.

Али, ко је војни изасланик (аташе)?

Војни изасланик је војно лице, члан дипломатског представништва, који представља и заступа оружане снаге своје земље пред оним друге државе. Истовремено, војни изасланик је и саветник шефа дипломатског представништва за војна питања. Осим представљања и заступања ОС своје земље, он дозвољеним средствима прати војну ситуацију у држави пријема и о томе обавештава своју државу.

По америчком војном лексикону, војни аташе је официр војске привремено послат у дипломатску мисију као војни представник свог или неког од четири вида њихове војске. У круговима Министарства спољних послова САД, војног аташеа у жаргону називају и војни саветник амбасадора.

До сада смо, као што сте и приметили, у тексту употребљавали два термина: војни изасланик и војни аташе. У чему је разлика?

Термин војни аташе је најприхваћенији у свету. На пример, у Великој Британији то је *military attaché*, у Француској *attaché militaire*, Немачкој *Militärattache*, а у Руској Федерацији *војение аташе*. Сам назив потиче од превода енглеске, односно француске речи: *military* (војни) и *attaché*, што значи – члан амбасадоровог дипломатског особља.

Други термин, војни изасланик, прихваћен је на нашим просторима од давнина. Међутим, 1966. године, заједничка комисија ДСИП и ДСНО Југославије за кодификацију међународног ратног права, усвојила је назив војни аташе, као најближи појму који означава.

С појавом првих војних аташеа подразумевало се да они представљају само Копнену војску. Међутим, почетком 19. века, када су се послови војног аташеа проширили и превазишли стручност и компетенције официра копнене војске, појавили су се поморски и ваздухопловни аташеи. С обзиром на нову врсту војнодипломатских представника, термин војни аташе, у ужем смислу речи, био је војнодипломатски представник за копнену војску, а у ширем значењу представљао је све видове. Зато је у новије време термин војни аташе замењен изразом изасланик одбране (*defense attaché*), а термин војно изасланство у – изасланство одбране.

Занимљиво је да су израз изасланик одбране први почели да употребљавају Британци, Французи и Американци за оне официре у дипломатској служби, који су по чину и положају у националним армијама обично достизали генералски положај и који су, упућивањем у државу пријема, представљали све видове војске и министарство одбране. Оваква промена средином 1996. године уведена је у тадашњој Југославији због подразумевања да изасланство у држави пријема представља целокупне ОС, а не само тадашњу Војску Југославије, без обзира на то колико припадника има одређено изасланство одбране.

Ипак, није неуобичајено да се војнодипломатски представник представља и као изасланик одбране и ваздухопловни изасланик. Тиме они показују и припадност виду за који су акредитовани у држави пријема. Сходно томе, Британац би се представио као *defense and air attaché*. У Француској војној дипломатији термин *attaché militaire* указује на старешинство, што би, у конкретном случају, заменило израз изасланик одбране. Кина је, међутим, задржала назив војни, поморски и ваздухопловни аташе за своје војнодипломатске представнике. Свакако, треба знати да су према Бечкој конвенцији о дипломатским односима, члан 7, војнодипломатски представници разврстани на

ВОЈНОДИПЛОМАТСКИ КОР

Свака држава има свој дипломатски и војнодипломатски кор. Величина дипломатског и војнодипломатског кора одражава важност неке државе у светским размерама. Најбројнији војнодипломатски кор је у Вашингтону, Лондону, Москви и Пекингу и броји више од сто акредитованих војнодипломатских представника по држави. Тренутно је у Београду акредитовано 26 војнодипломатских представника и шест њих на резиденцијалној основи са седиштем у суседним државама.

АГРЕМАН И КОНСАНТМАН

Амбасадор и изасланик одбране једини су званични представници своје земље у држави пријема. Пре упућивања на поменуте дужности, држава која упућује своје високе представнике од државе пријема тражи *агреман* за дипломату на дужности амбасадора и *консантман* за војног изасланика. За дужност помоћника војног изасланика не тражи се одобрење од државе пријема већ се њихово министарство спољних послова обавештава нотом амбасаде да је нови помоћник војног изасланика ступио на дужност.

војне, поморске и ваздухопловне аташе.

Гледано уопште, дефинисање назива акредитованог војнодипломатског представника зависи од категоризације дипломатског особља у министарству спољних послова одређене државе, односно усклађивања на принципу реципроцитета.

■ ПРЕДНОСТИ И МАНЕ

Сама помисао на ову дужност у иностранству код већине људи побуђује размишљања о пријемима и коктелима, раскошној тоалети и ћаскању уз чашу пића и, наравно, о девизним примањима од чијих бројки може да се заврти у глави. Али, истина је сасвим другачија.

Од војнодипломатског представника се очекује, показало се у пракси, да ради седам дана

у недељи, без ограничења радног времена. Други проблем са којим се војни изасланици сусрећу у иностранству, већ на самом почетку своје каријере, јесте лично и породично прилагођавање на нову животну средину, климу, другачију храну, локалне обичаје... Дода ли се томе чињеница да се укупани изасланика углавном не служе енглеским, тим универзалним средством комуникације или језиком државе пријема, проблем је још већи. Дружење са драгим особама из завичаја постаје сада реткост и своди се на виђења само за време коришћења годишњег одмора.

Проблем усложњава и недостатак свакодневних вести из земље. Многи се варају да Интернетом могу надоместити тај недостатак. Уз то, током дужег боравка у иностранству носталгија за родним крајем сваки даном бива све већа.

Ту су и обавезе које има супруга у оквиру удружења супруга војних изасланика. Наиме, то су обавезе за које она не може да каже "данас нисам расположена и не иде ми се код ње". Напротив, супруга војног изасланика мора се одазвати на скоро сваки позив, јер је и она, као и њен супруг, представник своје војске и државе.

Но, како се постаје изасланик одбране?

■ КОНКУРСОМ ДО ЦИЉА

У складу са одређењем о транспарентности МО и ВС, конкурс за војне изасланике је јаван и доставља се свим организационим целинама МО.

Конкурс се односи на попуно упражњених формацијских места у изасланствима одбране наше земље за наредну годину. Поред општих услова, кандидат за изасланика одбране Републике Србије треба да испуњава и посебне, како би ушао у обзир за разматрање. Наиме, одлична службена оцена кандидата и познавање енглеског или језика државе пријема – основни су услови без којих претендент на ту дужност не би требало да конкурише. Познавање оба страна језика на захтеваном нивоу (положен други степен у Школи страних језика Војне академије или диплома о положеном испиту НАТОа STANAG 6001, на нивоу 2,2,2,2 и виши за

Начелник Одељења за везу са страним војним представницима
капетан бојног брода Љубомир Николић

ДУЖНОСТ КОЈА ЗАХТЕВА ЦЕЛОГ ЧОВЕКА

Пре неколико месеци капетан бојног брода Љубомир Николић вратио се из Италије, где је последње три године био на дужности изасланика одбране наше земље. О својим римским искуствима каже:

– Као и друге моје колеге, осим општих, морао сам да задовољим и посебне услове иначе врло ригорозног јавног конкурса за кандидата за изасланика одбране наше земље. Знао сам да изасланик одбране (ИО) треба да има високе војне школе, да зна енглески и језик земље пријема, али и да треба да буде комуникативна и отворена личност. Наравно, подразумевало се да за ту важну дужност мора бити одабран човек који изнад свега воли своју земљу.

Капетан Николић напомиње да је селекција кандидата за ту дужност веома сложена. Од великог броја пријављених кандидата за дужност ИО, за само једну земљу, на крају, у најужи избор уђе свега двоје-троје. На Колегијуму министра одбране се затим понаособ расправља о квалитету и могућностима сваког кандидата који је ушао у ужи избор. Наравно, побеђује најбољи.

– Функција изасланика одбране је протоколарне природе, што значи да је мој основни задатак био да у иностранству представљам и своју земљу и своје оружане снаге – објашњава Николић.

ДУГЕ ПРИПРЕМЕ

– Био сам прва генерација официра наше војске која је 2002. године изабрана и упућена на једногодишње припреме за ту дужност. Реч је о врло сложеним и обимним припремама у МО и другим институцијама наше државе. Међутим, током самих припрема нико вам не гарантује да ћете и отићи у мисију, без обзира на то колико на почетку, рецимо, имате добре улазне референце. За време припрема морате да задовољите све постављене стандарде, да положите неке испите, да радите интензивно на језику земље пријема, да прођете, и ви и ваша породица, лекарске прегледе на ВМА... Али, било је случајева да су неки кандидати, и после годину дана припрема, отпали. На припремама се посебно ради на језику земље домаћина, јер то показује наше поштовање и уважавање земље пријема – каже Николић.

дипломатији важи правило да човек овде може једном да буде изасланик одбране, веома ретко два пута.

Питамо саговорника како је доживео своје наименовање, пут за Рим?

– Познато је да је бити званични представник своје земље у иностранству, свуда у свету, па и код нас, посебна част. А када је реч о Италији, онда је то, уз велику част, и велико задовољство. У Риму сам радио и живео од 2003. до 2006. и за те три године наша, иначе, веома добра војна сарадња још више је унапређена – прича Николић.

Према његовим речима, у Риму, где је и канцеларија нашег изасланства одбране у оквиру амбасаде, он и његов помоћник имали су бројне обавезе.

– У суштини, мало времена сам и био у канцеларији, а више "на терену". Посао изасланика одбране је веома захтеван и он тражи целог човека. Радног времена нема, јер се ради од ујутру до, понекад, касно у ноћ, свакога дана, па и суботом, понекад и недељом. Обавезе се сваког јутра сврставају по приоритету, да би се, на крају радног дана, састављао извештај. После јутарњих обавеза и састанака у нашој амбасади, телефонирања, писања, читања новина и информисања, често морате да одете на неку преподневну активност, а после и на пословни ручак, који траје најмање два сата... Онда журите аутом кући, где вам је супруга већ припремила нову униформу и испеглану кошуљу, бријете се поново, понекад и по трећи-четврти пут тога дана, да бисте те вечери, рецимо, најпре били на важном пријему, а потом и вечери у некој другој амбасади. Све то се обично заврши око 10 увече, али се остане понекад и до поноћи. Наравно, сутра почиње нови радни дан – објашњава Николић и, као да се правда, додаје:

– То заиста није класичан посао; немате поред себе шефа

али вам је зато остављено на совести да посао урадите на најбољи могући начин. Имате мало времена и за породицу. Све у свему, ви сте практично 24 часа дневно на располагању и увек сте доступни, било на службени било на мобилни телефон.

Наравно, има дана када је на "дневном реду" некада више, некада мање активности, али на пријеме и друге протоколарне активности војни дипломата, једноставно, мора да оде. Уосталом, тиме показује да уважава и домаћина и његову земљу.

– С временом тако долазите у једну невероватну ситуацију: имате свега довољно, осим времена! Поготову у Риму, где и да боравите годину дана и само туристички обилазите одређена места, не можете све да обиђете. А у мом случају десило се нешто слично...

ДИПЛОМАТСКЕ ПРИВИЛЕГИЈЕ

И мада је то, кажу, непристојно и недипломатски, ипак питамо, за примања изасланика одбране?

– Плате и остала примања војних дипломата су усаглашени са правилником о томе који постоји у Министарству спољних послова и оне зависе од тога где се иде, од услова рада у тој земљи, климе, итд. Углавном, плата ИО омогућава му да он и његова породица у иностранству достојно репрезентују земљу. Заправо, та плата му омогућава да подмири све незаобилазне трошкове током службе. Али у војну дипломатију се не иде због новца или зато што сте, рецимо, испланирали да уштедите нешто пара у иностранству.

У тим условима, због природе свог посла, ви морате да будете врло пристојно одевени, јер у дипломатским круговима није баш неважно какво одело носите, коју кравату, ципеле, какав ручни сат имате, која кола возите... Наравно, та плата је одређена и економским могућностима наше државе и сви бисмо ми волели да су оне веће. И, мада може да звучи демагошки, рећи ћу да није све у новцу, односно да у овом послу паре нису пресудне. Јер држава вам плаћа довољно да можете да функционишете, да подмирите све потребе и да са својом породицом живите тамо на завидном нивоу, да се крећете у одређеним круговима у којима, без лажног егалитаризма, нема обичног света. Знате, то су врло затворени кругови у које можете да уђете само уколико сте и сами у истој позицији. Уосталом, о тим стварима се у дипломатији води много рачуна и ти критеријуми су свуда у свету врло ригорозни. У том друштву се веома води рачуна ко се и када позива, којим поводом, а у нечију амбасаду или резиденцију одлази се у одређено време, обавезно са супругом и – позивницом.

Питамо за дипломатске привилегије. Има ли ту мистификација?

– Србија је, као и друге државе, потписница одређених повеља и конвенција које регулишу статус дипломата. Према томе, истина је да је сам статус дипломате привилегован, што значи да је он заштићен и изузет од одређених правила. Дипломатски па-

један од светских језика), могу кандидату дати предност у разматрању његове конкурсне молбе за дужност у изасланству одбране.

Један од посебних услова је да будући изасланик одбране наше земље, после повратка са дужности, има најмање три године до испуњења услова за пензију. Та граница за помоћника изасланика одбране је још већа и креће се од шест до осам година активне службе после повратка са дужности. Циљ те законске одредбе јесте подмлађивање војнодипломатских представника наше земље и преношење искустава на млађе старешине по завршетку мандата. Што се тиче војске САД, њихов закон прописује да до краја професионалне службе овај кандидат има више од пет година активне војне службе.

Дужина службе у изасланству одбране, без обзира на положај и чин војнодипломатског представника (ВДП), траје сада три године. Већина страних ВДП је свој мандат и ограничила на тај пе-

сош је једна од тих привилегија, јер вам омогућава да лакше и једноставније путујете по Европи, али он важи само док сте на тој дужности. Амбасадор и изасланик одбране једина су званична лица за која се тражи сагласност земље пријема. После званичне сагласности државе пријема и вашег доласка на дужност, њихове власти, вама и члановима ваше породице, издају дипломатску легитимацију и оне подразумевају одређене привилегије. Осим ваше заштите и безбедности, легитимација потврђује ваш легитимитет где год да се појавите. Између осталог, тај статус вам омогућава да у одређеним продавницама купујете робу без плаћања државног пореза и такси – каже Николић. – Наравно, дипломата има имунитет, али ће он, за евентуалне прекршаје, одговорати у својој земљи. Међутим, никоме од дипломата не пада на памет да се понаша непримерено у иностранству. Напротив. Дипломатски статус вас обавезује да чак и више него други поштујете законе и прописе земље у којој привремено живите и радите.

Капетан бојног брода Николић каже да је за време свог боравка у Италији одлазио често и у њихове команде, војне јединице, установе, академије:

– Да, видео сам много тога, јер се домаћин трудио да транспарентно покаже не само шта све има у својим ОС већ и ког је то квалитета. Рецимо, Италија има врло богату и разноврсну наменску индустрију, а то су, опет, паре, економија... Имао сам прилике да, са осталим колегама из војнодипломатског кора, посетим многе њихове војне јединице и команде, где нису крили да су и њихове ОС у својеврсној транзицији. Јер, и њихова војска се мења, смањује, прилагођава, уводи нову опрему, наоружање... Имали смо, дакле, прилику и да све то видимо, да отворено питамо, обиђемо све то... И то је тамо, као сада и код нас, сасвим нормално. Нема скривања. И то није више никаква тајна, поготову не војна. Та хладноратовска логика и тамо је одавно превазиђена, јер се све више схвата да свет мора да се интегрише, па и на плану безбедности и одбране.

ВАЖНЕ СТВАРИ СЕ НЕ БРАНЕ ОРУЖЈЕМ

– Посебну пажњу, последње две-три године посвећујемо млађем и врло перспективном војнодипломатском кадру. Управо њима, по повратку са мисија, старије колеге сада преносе своје богато дипломатско искуство. Јер, ми смо мала и сиромашна земља која не може да се разбацује ни кадром ни новцем, па зато већ неко време интензивно радимо на тој врхунској припреми и обуци млађег кадра. Али, то је и наша обавеза, да међу одличнима изаберемо оне стварно најбоље, који ће, колико сутра, управо на том дипломатском плану бранити оно што се више не може бранити оружјем. Уосталом, нигде се више у свету важне ствари не бране оружјем, него дипломатијом, преговорима и правременом информацијом – каже капетан бојног брода Љубомир Николић.

риод, осим неких земаља, као на пример Кина, чији мандат траје четири, па и више година. Међутим, неке државе мандат својих ВДП одређују и према важности државе акредитације. Зато није реткост да неке земље своје ВДП, у важнијим светским политичко-војним центрима, акредитује на период од три до пет године, док у мањим државама дужина службе њихових представника обично траје две до три године.

Такође, није реткост да изасланик одбране или његов помоћник буде и представница – лепшег пола. Тренутно, војнодипломатски кор у Београду има једну жену помоћника изасланика одбране Бугарске. Али то није усамљен пример. Наиме, пре четири-пет година САД су имале жену официра акредитовану на дужности помоћника изасланика за копнену војску. На месту изасланика одбране Краљевине Холандије у Грчкој је 1995. године била акредитована жена, која је, заједно са турским изаслаником одбране, проглашена за непожељну особу због боравка у забрањеној зони (која подразумева војне инсталације или поједине привредне објекте од националног значаја).

Свака армија света има своје критеријуме избора будућих изасланика одбране. Оно што је свуда исто јесте кандидовање на добровољној основи. Кандидата увек свуда има довољно, јер су они инспирисани традицијом, изазовом позива и, зашто да не – материјалним погодностима које пружа таква служба у другој држави.

Ипак, критеријуми за именовање изасланика одбране су веома високи и захтевни. "Подразумева се, да као дипломата, он мора познавати међународна кретања, спољну политику своје земље, међународно и дипломатско право и да има посебно својство: дипломатско понашање" – пише у Дипломатском практикуму Славољуб Ђера Петровић.

КАКО СЕ ТО РАДИ У СВЕТУ

Будући изасланик одбране мора имати високо образовање, командно-штабну школу или магистарске студије, а за поједине

У војном дипломатском кору има и жена официра

земље критеријум је ригорознији и захтева се генералштабно усавршавање или докторска дисертација из одређене области. Тако Италија, која има око педесетак војнодипломатских представника у свету, за изасланике одбране у Москви, Лондону, Бриселу и Паризу упућује бригадне генерале, који морају да имају завршене највише војне школе. Кина, на место војног, поморског и ваздухопловног изасланика упућује официре чина старији пуковник (са четири звездице), што је еквивалент чину бригадног генерала. У осталим случајевима изасланик одбране мора бити чина пуковника, мада није реткост да се у ту мисију упуте и потпуковници.

Сједињене Америчке Државе своје кандидате бирају из оперативних јединица сва четири вида војске, односно МО. То значи да све старешине које испуњавају опште критеријуме могу конкурисати за ту дужност.

У Армији НР Кине за дужност изасланика одбране и његовог помоћника могу да конкуришу искључиво припадници војнообавештајне службе. Додуше, они се после завршетка свог мандата у иностранству враћају у састав службе која их је упутила на рад или раде за организације као што су Кинески институт за међународне стратегијске студије – CISS или при "трусту мозгова" који је потчињен ВОС ГШ НОА Кине. Наравно, та земља није усамљен пример да се само из реда војнообавештајне службе бирају кандидати за војнодипломатске представнике широм света.

У том смислу свака држава је прецизно дефинисала своје критеријуме за одабир ВДП, сходно потребама своје војске, министарства одбране и опште политике, односно у складу са прокламованим циљевима своје спољне политике.

(Наставак у следећем броју)

Александар МИЛЕНКОВИЋ
Душан МАРИНОВИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

ДУГА ТРАДИЦИЈА

Први војни аташе Краљевине Србије (мајор Нешић) упућен је у Цариград давне 1891. па се та година и узима за почетак војне дипломатије у Србији. Примера ради, 1912. у Београду је било акредитовано 12 војних аташеа, а Србија је имала девет својих војнодипломатских представника у Европи (Цариград, Софија, Букурешт, Петроград, Лондон, Париз, Рим, Цетиње и Солун). Чак и у најтежим тренуцима за Српску војску, када је боравила на територији Грчке, Србија је имала десет војнодипломатских представништава и војних мисија у свету.

Данас Република Србија има 19 изасланстава одбране широм света, од којих је 14 у Европи, три у Азији и по једно изасланство у Африци и Северној Америци. Одређени број српских изасланика одбране акредитован је за још једну, па чак и две државе у суседству државе пријема.

АЛКОХОЛ, ПРОТОКОЛ И ХОЛЕСТЕРОЛ

Међу војним изасланицима кружи прича да имају страх од три ствари, а то су алкохол, протокол и холестерол. Алкохол се служи на сваком пријему или коктелу тако да и највећи трезвењаци морају наздравити са домаћином, макар и фингирајући тај чин. Као и алкохол и храна је присутна на свакој дипломатској забави где држава жели у најбољем светлу да представи специјалитете своје националне кухиње. И – ето холестерола. Протокол је најважнија споредна ствар у дипломатији. Познавање протоколних и норми понашања у држави пријема олакшаће војнодипломатском представнику живот и рад, а он лично оставити добар утисак код домаћина. Међутим, не треба ригидно инсистирати на одредбама протокола с обзиром на то да се дипломатска служба креће у правцу поједностављења.

ЗАВРШЕН ТРЕЋИ ЦИКЛУС ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈЕ ОФИЦИРА

У Центру за обуку у Нишу при нишком Машинском факултету, 8. децембра свечано је обележен завршетак трећег циклуса преквалификације официра у оквиру Програма збрињавања вишка војног кадра – Присма.

На преквалификацији је било сто официра, који су урадили 71 пројекат из области индустријског менаџмента, енергетске ефикасности, управљања аспектима живот-

не средине, информационих система и рачунаром подржане реализације производа.

Свечаности су присуствовали и помоћник министра одбране за људске ресурсе др Зоран Јефтић, амбасадор Краљевине Холандије Рон ван Дартел, начелник Управе за кадрове генерал-мајор Слободан Тадић и војни аташе Краљевине Холандије пуковник Јан ван ден Елсен. ■

З. М.

ТЕНК ЗА ВИТРИНЕ

На свечаности поводом Дана оклопно-механизованих јединица у краљевачкој 252. оклопној бригади, резервиста те јединице Радомир Раде Јанковић из Бреснице код Чачка поклонио је команданту бригаде пуковнику Млађену Нишевићу макету тенка М-84 израђену у дрвету.

Јанковић се тим хобијем бави од 1980. године, када је као војник тенкиста у Бјеловару направио први тенк Т-55 и поконио га јединици. За себе у шали каже да је једини произвођач комплетног тенка на Балкану. До сада је урадио десет макета тенка Т-84, а једна се налази у кабинету министра одбране. ■

Р. ПРЕМОВИЋ

ПРИСМА НА САЈМУ ПРЕДУЗЕТНИШТВА

На овогодишњој сајамској манифестацији *Бизнис база*, која је одржана у Београду од 29. новембра до 2. децембра, поред стандардних излагача представљене су и институције и научне установе које поспешују развој те области.

Своје место на сајму имала је и *Присма* – програм збрињавања вишка војног кадра. На посебном штанду, а такође и у стручном делу сајма, представљени су резултати њиховог рада. О томе како се ради у *Присми* и о досадашњим резултатима говорили су начелник Управе за кадрове генерал-мајор Слободан Тадић и директори *Присминих* регионалних центара, проф. др Драгана Бечајски-Вујачлија, директор регионалног центра при Факултету организационих наука у Београду, и проф. др Драган Домазет, директор регионалног центра при Машинском факултету у Нишу.

Људи који остају без посла у систему одбране до сада нису били интересна група за запошљавање, али како данас јесу, овакви сајмови су права прилика да неки од њих нађу и своје будуће послодавце. ■

М. Ш.

НАГРАЂЕНА ФОТОГРАФИЈА ЗВОНКА ПЕРГЕА

Наш колега фоторепортер Звонко Перге добитник је друге награде на Конкурсу за најбољу фотографију на *women`secret* Женској трци 2006. коју је организовао Београдски маратон уз подршку спонзора *Women`Secret*.

Како су га многи називали, "најлепши" догађај у Београду одржан је 23. септембра на Ади Циганлији седми пут заредом и у њему је учествовало око 3.500 такмичарки. Вођени идејом да сам догађај, својим спортским и програмским садржајем али и лепотом, ствара прилику да се новинари и фоторепортери исказу у начину на који ће испратити манифестацију, организатори су отворили три конкурса: за најбољу фотогра-

фију, најбољу објављену новинску фотографију и најбољи ауторски текст/прилог. Најуспелије радове можете видети до 17. децембра на изложби у аули Југословенског драмског позоришта. ■

С. С.

ПОТРЕБА

ИЛИ МОДА

Друштвени и политички контекст транзиције у којој се наша земља захтева њено прилагођавање законитостима савременог света. Промене које прате тај процес не мимоилазе ни основне државне институције и доносе нове вредносне оријентације. Заједнички именитељ економских, политичких и војнобезбедносних интеграција јесте измењена потреба за кадром различитих специјалности и нивоа образовања. Са којим се недоумицама сусрећу припадници система одбране када одлуче да стручно усавршавање наставе на појединим цивилним факултетима?

Реформа система одбране Републике Србије представља изазов за сваког појединца. Рационализација и смањивање бројног стања Војске захтевају лично усавршавање запослених који остају у одбрамбеном систему, али и кадра који своју егзистенцију намерава да заснује на новим пословима у грађанству.

Професионални припадници Војске, који су се определили за допунско школовање и усавршавање, често похађају студије безбедности, које се организују у различитим формама на појединим цивилним факултетима и последипломским курсевима. Потребу за стручњацима из области безбедности условљавају и захтеви цивилног друштва и савремени концепт образовања.

■ МОРЕ БЕЗ ОБАЛА

Безбедност проистиче из културе потреба појединца. Она представља интерес да се очувају лична и колективна добра, али и предупреду могућа нарушавања усвојених друштвених вредности. Цивилизација настоји да опасности учини предвидивим, а сигурност извеснијом. Према савременим схватањима безбедност може бити појединачна, национална или глобална, економска, еколошка.

У академским круговима постоје неслагања у легитимисању науке о безбедности. Док неки стручњаци сматрају да је она потпуно самостална дисциплина, са дефинисаним предметом, циљевима и методама изучавања, остали је сврставају у граничну област различитих друштвених наука, будући да по свом захвату представља "море без обала". Политичке науке, право, социологија, криминологија и ратна вештина имају основа да безбедност сматрају својим дериватом. Сходно томе, феномен безбедност се под сличним називима код нас и у свету изучава на факултетима у којима је нека од поменутих наука матична. Ваља напоменути да постоје и специјализоване високошколске установе које безбедност проучавају у најширем смислу.

Када говоримо о безбедности на националном или глобалном плану, ваља знати да је њен савремени концепт основне контуре добио тек после хладног рата. Замисао да су опасности које могу угрозити стабилност држава или света предвидиве у потпуности, срушила се заједно са зградама Светског трговинског центра у Њујорку. Терористички напади 11. септембра 2001. започели су нову еру студија и праксе безбедности. Извесност је укинута – неизвесност је скоро увек присутна.

Глобализација и процеси који су довели до промена у структури светске моћи и силе условили су да се појаве које угрожавају безбедност сагледавају као изазови, ризици и претње. Рангирање тих појмова и појава зависи од степена њиховог утицаја на угрожавање безбедности, те оне представљају латентне, потенцијалне или факторе непосредног угрожавања.

Отварање последипломског курса
"Тероризам, организовани
криминалитет и корупција"
на Правном факултету
у Београду

КОЛИКО КОШТА ЗНАЊЕ

Студенти који се одлуче за курсеве из области безбедности на Факултету политичких наука треба да издвоје 40.000 динара за семестар. Уколико полазници желе да стекну звање специјалисте за сузбијање тероризма, организованог криминалитета и корупције на Правном факултету у Београду, платиће 90.000 динара. На Факултету безбедности година специјалистичких студија кошта 65.000, а дипломске академске студије – мастер, око 87.000 динара. Тренутно су најскупље студије на Академији за дипломатију и безбедност – за семестар на академским струковним студијама ваља издвојити 2.330 евра, што за три године школовања износи близу 14.000 евра.

– Тек када се буде профилисало тржиште такве радне снаге можемо говорити да постоји и јасно изражена потреба за његовим кадром. При томе треба водити рачуна и о тежини диплома које студенти или последипломци добијају после школовања или усавршавања. Велико занимање за различите студије безбедности често је последица маркетинга, првенствено због високих буџета појединих приватних факултета. Реално, за студијску сцену безбедности пре се може рећи да је сиромашна него богата – истиче професор Цветковић и додаје:

– Не постоји велики број факултета који суштински изучавају област безбедности. Поједине високошколске институције, посебно приватни факултети, покушавају да уђу у ту причу, јер изгледа модерно бавити се том проблематиком.

Како истиче некадашњи директор Безбедносно-информативне агенције, професор на Криминалистичко-полицијској академији др Андреја Савић, међународне интеграције пресудно су утицале на повећано занимање за област безбедности.

– Корпус безбедносних дисциплина постао је својеврстан хит у Србији после 2000. године. Вероватно су на то утицали светски процеси глобализације и безбедносних интеграција. Република Србија је недавно постала чланица Партнерства за мир. Пре тога је наша земља ушла у Пакт за стабилност југоисточне Европе. Ваља уважити и стратешку политику Србије која води пријему у НАТО, а потом и у Европску унију. Све то стимулише науку о безбедности да теоријски осмисли важне и осетљиве области државе. Не треба заборавити ни да је томе допринео нови Закон о високом образовању, који је утемељен на европским стандардима – тврди др Савић.

■ ПРВИ КОРАЦИ НОВЕ НАУКЕ

Када је пре четири године Факултет политичких наука у Београду отворио последипломске специјалистичке студије *Тероризам и организовани криминал*, започео је нови правац у образовању кадра из области безбедности. Данас се такве основне и последипломске студије могу уписати на већем броју и државних и приватних факултета. Да ли постоји стварна потреба за стручњацима безбедности?

Професор др Драган Симеуновић са Факултета политичких наука о томе каже:

– Студије безбедности, што представља скраћени назив који не одговара ни садржају нити обиму тог феномена, изучавају се веома озбиљно у Сједињеним Америчким Државама и Европи. У осталим земљама се знатно мања пажња посвећује таквим студијама – најчешће у оквиру наука и предмета који немају изразито безбедносни карактер. Очигледно је такав модел последица догађаја од 11. септембра и напада на Њујорк, мада је занимање за ту област постојало и раније.

Лавину безбедносних студија најпре је иницирао проблем тероризма, а потом и остале појаве које угрожавају сигурност држава и грађана – организовани криминал, корупција и насиље у породици. Проучавање тероризма, у чијој је основи политичко насиље, привлачи највише пажње, али и новца. Највећи број специјалиста у области безбедности запошљава се на пословима заштите од тероризма.

Декан београдског Факултета безбедности проф. др Владимир Цветковић сматра да потреба за кадром у области безбедности још није прецизно дефинисана.

■ ПОНУДА ЗНАЊА

Неколико високих школа у Републици Србији нуди различите студијске програме за стицање академских и научних звања у области безбедности. Факултет политичких наука Београдског универзитета у школској 2006/2007. години организује дипломске

ОБРАЗОВАЊЕ ТРАЖИ ПРАВИ ЛИК

– Транзициона времена доносе повећану слободу избора, а наука и образовање, могло би се рећи, трагају за својим правим ликом. То многим отвара пут у савремене области науке. Код студија безбедности изражени су и истраживачки и мотиви курентности. Светом се котрљају милијарде намењене за спречавање тероризма и осталих безбедносних изазова – истиче проф. др Драган Симеуновић.

Професор др Драган Симеуновић

академске студије (мастер) из међународне безбедности, које води проф. др Мирослав Хашић, и студије политичког насиља, којима руководи проф. др Драган Симеуновић. На истом факултету студенти могу похађати и специјалистичке струковне студије *Тероризам и организовани криминал*.

Факултет безбедности у Београду омогућава основне дипломске и академске (мастер) студије на четири смера – безбедност, менаџмент људских и социјалних ресурса, цивилна заштита и заштита животне средине. Студенти који заврше трогодишње школовање на појединим смеровима стичу стручно звање менаџера безбедности из поменутих области. Према речима професора Владимира Цветковића, декана Факултета безбедности, та високошколска установа увела је и програм струковних студија како би образовни процес усагласила са *Болоњском декларацијом*. Професор Цветковић наглашава да је на тржишту рада Европске уније и САД тај профил стручњака један од најтраженијих.

Недавно је и на Правном факултету у Београду отворен специјалистички последипломски курс *Тероризам, организовани криминалитет и корупција*. Руководиоци курса су проф. др Зоран Стојановић и проф. др Драган Симеуновић.

Полицијска академија, која је такође школовање прилагодила захтевима *Болоњске декларације*, намерава да отвори и последипломске програме из области безбедности, не само за припаднике Министарства унутрашњих послова и Безбедносно-информативне агенције него и за Војску, те остале заинтересоване студените из грађанства.

Проф. др Лин Монтгомери,
декан Академије за безбедност
и дипломатију

Различите студије безбедности могу се похађати и на појединим приватним факултетима. Новоотворена Академија за дипломатију и безбедност полазницима омогућава да стекну диплому политиколога за дипломатију после трогодишњих струковних студија.

И Факултет за менаџмент малих и средњих предузећа намерава да идуће године отвори последипломске курсеве безбедносног менаџмента. Да би се отворио такав смер или студијска група, како објашњава проф. др Бошко Надовеза, продекан за наставу Факултета, потребно је да буде заинтересовано око тридесет студената.

Припадници Војске и Министарства одбране, у зависности од склоности, занимања и предзнања, похађају поједине поменуте студијске програме. Многи се, међутим, сусрећу са недоумицом који факултет заправо пружа примењива знања у систему одбране, али и ван њега. Ипак постоје значајне разлике.

Шта треба знати приликом избора основних или последипломских студија безбедности на факултетима у грађанству?

■ МИШЉЕЊА СТРУЧЊАКА

Поред наставног плана и програма студија, не треба занемарити наставнички кадар, усклађеност са европским образовним стандардима, традицију просветне институције и цену школовања или усавршавања. Државни факултети својом предношћу сматрају традицију и специјализовани предавачки потенцијал, док приватни у први план истичу савремене наставне методе, преузете углавном из иностранства, и модерну техничку подршку.

Школовање на Војној академији

БЕЗБЕДНОСНА КУЛТУРА

Да безбедност јесте опште и друштвено питање, које се подједнако односи и на материјалну и на духовну област живота, потврдио нам је декан Војне академије пуковник проф. др Јоже Сивачек. Како тврди наш саговорник, зато се и разликују установе које се баве појединим садржајима безбедности.

– Наша држава, уз законску регулативу, безбедност институционално организује и уређује – за питања унутрашње безбедности надлежна је њена полиција, а у спољашњим оквирима Војска. Многе образовне установе, иако истражују садржаје безбедности и школују кадар, немају јасно дефинисан модел кога и за чије потребе оспособљавају. Војна академија је била и остаће матична високошколска институција која изучава једну област безбедности – одбрану и за њу обликује стручњаке, способне да знања, али и задатке операционализују, односно примене у пракси. Другачије речено, иза Академије стоји Војска и систем одбране Републике Србије, којима је држава у безбедносном смислу јасно дефинисала мисије – истиче пуковник Сивачек.

Војска Србије се прилагођава потребама и захтевима времена. Сходно томе, она преузима нове задатке, а Војна академија наставне садржаје и образовање обликује

тако да одговарају будућим изазовима са којима се могу суочити припадници система одбране. Деловање одбрамбеног сектора прецизирано је стратешким и доктринарним документима.

Како наглашава пуковник Јоже Сивачек, многи безбедност разумеју као стање, организацију или функцију, а на Војној академији се безбедност схвата као процес, који у савременим околностима карактерише асиметричношћу и нелинеарно понашање. Безбедност се налази на ивици контролисаног хаоса и у окружењу високог ризика.

– Школовање је процес чији су резултати видљиви тек после одређеног времена. Само за оне који сагледају будуће изазове, ризике и претње може се рећи да образују и припремају кадар за потребе безбедности. У том смислу Војна академија је у оквиру *Стратегијског прегледа одбране* разумела потребе одбрамбеног система у будућности и осмислила образовање својих студената, како би ваљано утицали на ниво безбедности. Наши дипломци су оспособљени да препознају границе када је безбедност угрожена и да у таквим околностима делују. Савремено војно образовање је у своје садржаје уградило теорије сукоба, спорова и социјалних катастрофа, које су и дефинисане за тежишне мисије Војске – објашњава пуковник Сивачек.

Уз интелектуални потенцијал наставничког кадра и материјалну базу, Академија је обезбедила континуитет у образовању из области безбедности.

Пуковник проф. др Јоже Сивачек,
декан Војне академије

– Тешко је говорити само о једној науци о безбедности, јер се већи број дисциплина дотиче безбедносних проблема. Област безбедности је и задатак друштва. Њоме се могу бавити специјализоване високошколске установе, пре свега оне које школују кадар за потребе одбране и заштите људи и материјалних добара. Међутим, неки феномени и сегменти безбедности су због своје природе више упућени на политичке или правне науке – објашњава професор Симеуновић.

– Тероризам је – додаје он – изразито политички детерминисана појава, чија се природа, актери и облици испољавања широм света најуспешније изучавају на факултетима политичких наука. Специјализовани факултети за студије безбедности и полицијске академије махом се баве техничком страном тог проблема и “каскају” за феноменом безбедности, који је веома динамичан и представља изазов и за науку и за државу. Кривичноправне аспекте тероризма најбоље је проучавати на правним факултетима. Ипак, ниједна научна установа нема монополско право над истраживањем и изучавањем безбедности. У свету не постоје стручњаци за општу безбедност. Концепт таквог школовања тражи продубљена и специјализована знања – истиче др Симеуновић.

Проф. др Мирослав Хаџић

Усавршавање после основних студија на Војној академији замишљено је тако да не школује менаџере безбедности које препознаје друштво, већ вође и лидере.

Школа националне одбране Војне академије је најорганизованији облик усавршавања који Република Србија има у области одбране. Годинама уназад на њој се нису образовали државни функционери који руководе том делатношћу, иако је то било предвиђено законском регулативом. Према новим наставним плановима и програмима на војним последипломским студијама изучаваће се матични предмети – тактика, стратегија, оператика, војни менаџмент и логистика. Конкуренција и захтеви тржишта профилисаће убудуће различите студије безбедности на факултетима у грађанству, што ће довести до њихове интеграције.

Зашто су студенти Војне академије често стручно усавршавање настављали на цивилним факултетима?

– Поједини студенти Академије, који су истински желели да прошире своје научне спознаје, усавршавали су се на факултетима у грађанству. Остали су мотив видели у друштвеној верификацији дипломе и делатности у сродним областима. Данас развијамо модел по коме ће војна диплома бити призната у друштву. Са сличним проблемима сусретале су се и бројне европске војне академије – закључује декан.

Према речима пуковника Сивачека, улазак наше земље и војске у Партнерство за мир, а Војне академије у асоцијацију европских војних академија и универзитета, донеће јединствен безбедносни и војнообразовни простор. На тај начин биће нам омогућени заједничко школовање и усавршавање кадра, истраживачки пројекти, размена предавача и коришћење материјалних потенцијала различитих оружаних снага.

В. ПОЧУЧ
Снимила Р. ТОМИЋ

Проф. др Андреја Савић

Слично сматра и професор Андреја Савић са Полицијске академије. Он наглашава да се ниједан факултет не може прогласити једино надлежним за област безбедности, па да ни правни, нити факултети политичких наука нису матични у тој области.

– На политичким наукама се безбедност изучава као део науке о међународним односима. У унутрашњем политичком сегменту истраживања, тероризам се дефинише као екстремни појавни облик политичког насиља. Значи, он се не може у основном смислу изучавати као феномен. На правним факултетима проблемима безбедности се прилази с правних аспеката и гледишта правних наука. Кривична дела, на пример, посебно она која подривају државни поредак, попут тероризма, шпијунске, диверзијске, саботажа или оружаних побуна, обрађују се у оквиру кривичног и кривично-процесног права. Правне науке треба да дефинишу и начин на који поступа држава када је реч о поменутих кривичних делима. Полицијска и Војна академија, међутим, приступ науци о безбедности заснивају на супротстављању њеним појавним облицима. Зато је школовање у тим образовним установама усмерено на потребе које исказују одређене државне институције – каже проф. др Андреја Савић.

Студенти Криминалистичко-полицијске академије изучавају неколико предмета који су везани за криминалистику, која је безбедносна дисциплина, али и садржаје који се односе на националну безбедност. Према речима професора Савића, и последипломска усавршавања ће углавном бити утемељена на тим областима.

Знатан број професора Београдског универзитета сматра да приватне школе које организује студије безбедности немају квалитетан предавачки и наставнички кадар.

– Проблем ће се додатно усложити када сенат Београдског универзитета усвоји списак конкурентских високошколских установа, на којима наши наставници неће моћи да предају. Тек ако се постави и питање о акредитацији појединих факултета тачно ћемо знати колико стручњака, заправо, недостаје – примећује проф. др Владимир Цветковић, декан Факултета безбедности.

Да се предност државних факултета постепено смањује, сматра професор Симеуновић.

– Верујем да ће поједини приватни факултети, попут образовних установа на Западу, врло брзо постати елитни. То ће се догодити чим се њихови власници увере да добар факултет не чине нове и модерне клупе нити савремени рачунари, већ најпре квалитетни и стручни наставници. Мањак предавачког кадра у приватним школама не треба посматрати као трајну појаву. То је последица експанзије, или боље рећи експлозије приватних факултета, који су наплаћивали високе школарине. Тек када студенти буду бирали школе на основу квалитета знања које пружају, ситуација ће се поправити – напомиње др Драган Симеуновић.

Декан Академије за безбедност и дипломатију др Лин Монтомери будућим студентима нуди квалитетну наставу из области права, политичких наука, политичке социологије, дипломатије и безбедности. Она очекује да ће после три године школовања на основним студијама део студената наставити последипломско усавршавање у некој од наведених области.

– Ни на једном факултету није осмишљен тако интензиван студијски програм као код нас. Студенти су ангажовани сваки дан од девет ујутру до пет поподне. Изучавају најбоље садржаје из политичких наука, безбедносних дисциплина, информатике и студија страних језика. По томе је Академија јединствена. После завршених студија и стручне праксе дипломци ће моћи да се запогле у службама безбедности, министарствима, амбасадама, банкама и невладиним организацијама – тврди професорка Монтгомери.

Професор др Радослав Гађиновић, који је на Академији за дипломатију и безбедност задужен за област безбедности, сматра да им државни факултети нису конкуренција.

– И поред тога што су студије скупе, у нашој школи је знатно већи број полазника него на било ком сличном факултету. Студенти су, дакле, уверени да на Академији могу стећи потребна знања – истиче он.

До сада се највећи број припадника Војске одлучивао за усавршавање на Факултету политичких наука и Факултету безбедности у Београду. Тек када Министарство одбране дефинише и усвоји дугорочну стратегију школовања кадра ван Војне академије, извесно је да ће понуда студија безбедности бити знатно конкретнија и на осталим државним и приватним факултетима.

ОФИЦИРИ И МЕНАџЕРИ

Реформа нашег система одбране изискује образовање стручњака који су способни да делују у новим околностима. Укљу-

Проф. др Бошко Надовеза, продекан за наставу Факултета за менаџмент малих и средњих предузећа

Проф. др Владимир Цветковић, декан Факултета безбедности у Београду

чивање Војне академије у Београдски универзитет део је промена у војношколском систему. Значајан корак ка том циљу јесте заједнички студијски програм Војне академије и Факултета безбедности у Београду, на основу кога ће најмлађа генерација студената Академије, после четири године школовања, поред официрске, стећи и цивилну диплому. Такав модел обезбедиће квалитетније вођење официрског кадра у служби, али и запошљавање у грађанству.

Дипломци Војне академије ће стећи звање дипломираног менаџера безбедности и војних наука, у области коју сами изабере – менаџмент људских и социјалних ресурса, цивилне заштите или заштите животне средине. Студијски програм обухвата три целине – модул општеобразовних и стручних предмета, војни модул и изборни, у зависности од смера за који су се определили.

Како наглашава декан проф. др Владимир Цветковић, Војна академија је стратешки партнер Факултета безбедности. Било је потребно доста времена и посла да се осмисли заједнички студијски програм, али је корисно што се Академија на такав начин повезала са Београдским универзитетом.

Да ли ће официри који су школовање на Војној академији завршили у претходном периоду, по старим наставним плановима и програмима, такође стећи менаџерска звања на Факултету безбедности?

– Иако за то не постоје озбиљне препреке, такав програм још није дефинисан. Остаје да се о томе договоре надлежни на Факултету. Верујем да је то сасвим извесно, јер је у нашој школи већ велики број припадника Војске на магистарским и докторским студијама – каже професор Цветковић.

Заједнички програм Војне академије и Факултета безбедности наишао је на позитивне оцене међу универзитетским професорима. Већина њих дели мишљење да би такав вид сарадње могао да се организује и са осталим факултетима, чији су наставни садржаји, у одређеним областима, сродни Академији.

Професионални припадници Војске који су се одлучили за додатно усавршавање ради унапређења каријере у систему одбране или у грађанству, најчешће су бирали студије безбедности. То се посебно односило на официре родова који су током основних студија изучавали већи број општевојних предмета и стекли одговарајуће командно искуство. Њихови резултати на цивилним последипломским или специјалистичким студијама били су завидни – школовање су завршавали на време са солидним успехом. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

ИСКУСТВА СПЕЦИЈАЛИСТЕ

Капетан Милош Мирић био је полазник прве генерације студената која је завршила специјалистичке студије глобалне и националне безбедности на Факултету политичких наука. Стекао је звање специјалисте за ту област.

– Од пада Берлинског зида појам безбедности се умногоме проширио и попримио *безобални* карактер, како то дефинише Ричард Улман. На пример, никада није било више екологије у безбедности и безбедности у екологији. Границе тог друштвеног феномена свакодневно се померају, што захтева нов приступ науци о безбедности. Специјалистичке студије су ми помогле да другачије сагледам савремене друштвене процесе. Рад у Сектору за политику одбране омогућио ми је да теоријска знања стечена на студијама применим у пракси, сарађујући са људима који руководе реформом сектора безбедности у Србији – каже капетан Мирић.

ВИШЕГОДИШЊА ПРАКСА

Центар за цивилно-војне односе са Факултетом политичких наука организује последипломске студије националне и глобалне безбедности, које су наставак истоимених специјалистичких студија од прошле и претпрошле школске године. Настава је почела 25. новембра 2006. године.

У првом семестру студенти похађају предмете национална безбедност Србије и безбедност југоисточне Европе, које води проф. др Мирослав Хаџић, али и предмет теорија и пракса решавања сукоба, који предаје проф. др Радмила Накарада.

КОНФЕРЕНЦИЈА О ШКОЛОВАЊУ И ОБУЦИ У СИСТЕМУ ОДБРАНЕ

ЕВРОПСКИ МОДЕЛ ОБРАЗОВАЊА

Стручна расправа промовисала је правце развоја нашег војношколског система у образовном пољу евроатлантских безбедносних интеграција. Предлози домаћих и иностраних експерата о едукацији, оспособљавању и усавршавању кадра одбрамбеног сектора Републике Србије биће усклађени са пројекцијом у новонасталим околностима, односно реформом државне управе и универзитета, са најновијим достигнућима војне науке и струке, али и искуствима савремених оружаних снага света.

Међународна научнoстручна конференција о реформи војног школства *Школовање и обука у систему одбране – евроатлантски аспект* (ШИОМО – 2006) одржана је 29. и 30. новембра у Дому гарде на Топчидеру. Скуп су организовале Управа за школство Сектора за људске ресурсе Министарства одбране, Управа за обуку Генералштаба Војске Србије и британска амбасада у Београду.

У расправи су учествовали домаћи стручњаци, професори факултета Београдског универзитета, представници Министарства просвете и спорта Републике Србије, невладиних организација, те оружаних снага бројних европских земаља. Међу 25 страних војних предавача били су и експерти из највиших британских војних школа – Крис Донели, дугогодишњи саветник министра одбране Уједињеног Краљевства и генералног секретара Натоа, и Амадео Воткинс, виши научни сарадник Академије за одбрану у Лондону.

■ РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТАР ИЗУЗЕТНОСТИ

Програмски одбор конференције ШИОМО – 2006, који је имао 29 чланова, чинили су угледни војни стручњаци у области школовања и обуке, представници Министарства одбране и Генералштаба Војске,

Министарства просвете и спорта Републике Србије, факултета Београдског универзитета, Полицијске академије, те иностраних оружаних снага. Организациони одбор бројао је 11 чланова из Управе за школство, Управе за обуку, Војне академије, британске амбасаде и предузећа Југоимпорт – СДПР.

Стручни скуп званично је отворио министар одбране Зоран Станковић, који је том приликом рекао:

– Најбољи и најефикаснији начини да постигнемо жељене реформске и интеграционе циљеве јесу квалитетно школовање и усавршавање кадра, односно њихово оспособљавање за нове професионалне изазове. Реформа система војног образовања је у току. Министарство одбране је са Министарством просвете и спорта Републике Србије сачинило предлог на основу кога ће систем војног образовања бити саставни део *Закона о високом образовању Србије*. Однедавно се примењује и студијски програм за стицање заједничке дипломе студената Војне академије и Факултета безбедности у Београду. На тај начин Академија се укључила у систем Београдског универзитета. Концепт студија усаглашен је и са *Болоњском декларацијом*. Садржаји нових наставних планова и програма у војним школама прате мисије и задатке Војске.

Амбасадор Уједињеног Краљевства у Београду Стивен Вордсворт, један од домаћина међународне расправе, поздрављајући госте истакао је да Војна академија у Београду има дугу традицију и да је поштована национална институција. Она младим официрима пружа добру научну основу како би боље разумели проблеме одбране и безбедности. Том приликом, најавио је и помоћ српској војсци приликом успостављања контаката са западним војним академијама, али и подршку за формирање војног регионалног центра изузетности у Србији.

Уводно излагање одржао је помоћник министра одбране за људске ресурсе Зоран Јефтић.

– Бројне промене у области одбране и друштва, а сходно томе и нове мисије Војске, наметнуле су потребу да се на другачији начин сагледају модели школовања и обуке у систему од-

СТРАНИ ПРЕДАВАЧИ

О школовању и обуци учесницима конференције говорили су инострани експерти – Крис Донели, руководилац Групе за напредна истраживања и процене на Одбрамбеној академији Велике Британије, и Амадео Воткинс, виши научни сарадник и стручњак за реформу сектора безбедности, Западни Балкан и пружање подршке медитеранским земљама.

На скупу су предали и Викторија Сајм-Тејлор, директор за спољашње односе и наставник у Одељењу за одбрамбене студије Краљевског колеџа у Лондону, Дебора Сандерс, декан Командно-штабног колеџа Одбрамбене академије Велике Британије, те директор студија британске Краљевске војне академије Шин Мекнајт.

Округли сто о медијским операцијама водио је Филип Тејлор, професор на Универзитету у Лидсу. Џејмс Витерс, професор студија националне безбедности из Маршал центра у Немачкој, бригадни генерал Рудолф Урбан, ректор чешког Универзитета одбране, и потпуковник Михаел Симлингер из Одељења за обуку Министарства одбране Аустрије пренели су учесницима расправе искуства о војношколском систему земаља из којих долазе.

бране Републике Србије, али и у развијеним земљама или државама у транзицији. Међународна конференција ШИОМО – 2006 треба да допринесе бржем усвајању савремених решења и стандарда, заснованих на светским достигнућима и искуствима у цивилном и војном школовању или обуци, како би се обезбедио ефикасан и рационалан војношколски систем наше земље, уз уважавање његових специфичности – нагласио је он.

Скупу се обратио и министар просвете и спорта Републике Србије Слободан Вуксановић.

– У земљи која има традицију учења војних вештина више од једног века, Војна академија и Војна гимназија имају посебан значај. Још пре две године, у времену ослобођеног од идеологије и бројних предрасуда, јавила се идеја да Академија буде саставни део нашег универзитета и болоњског процеса, али исто-

БРИТАНСКА ИСКУСТВА

Прво предавање одржао је Крис Донели. Најпре је говорио о разликама између британских оружаних снага и Војске Србије, из којих проистичу и другачији војношколски системи, односно приступ образовању и усавршавању кадра у одбрамбеном сектору. При томе је нагласио да Србија има историју ефективних оружаних снага, добру војску која може да руководи значајним друштвеним реформама.

Уколико Република Србија жели да пронађе своје место у Европи, сматра професор Донели, онда су улога војног школовања и обуке још значајнији, јер управо образован војнички кадар треба да руководи таквим променама и у систему одбране. Искуства говоре да су оружане снаге земаља Централне и Источне Европе, сходно системима војног школовања које примењују,

или покретачи или основни кочничари целовитих друштвених реформи. Зато не треба сумњати у моћ војног образовања, каже предавач са Академије одбране Велике Британије.

– Најважније је, ипак, данас сачувати безбедност. Некада се одбрана изједначавала са безбедношћу. Што је више тенкова имала нека земља то су се њени грађани били безбеднији. У савременим околностима то више није истина. Очити пример такве тврдње јесте Израел. Он је војна сила, далеко моћнија од својих суседа. Међутим, данас је сваки Израелац мање сигуран него што је раније био. Војна моћ и национална безбедност више не означавају исти појам. Да би побољшали националну безбедност поставља се питање како треба да изгледају оружане снаге неке државе. На то се надовезује и дилема како учити не би ли се честим променама ваљано одговорило и у миру и у рату. Наравно, и како променама, које су политичке, економске или војне природе, засноване на сличним принципима, руководити у друштву – тврди Крис Динели.

Британија и Србија имају стабилне институције са демократским процесима. Проблеми настају у оним земљама код којих државне институције не прате темпо друштвених промена. Како закључује Донели, слично се дешава и у војним образовним системима. Свака војска и њени припадници треба да буду корисни у различитим сукобима или претњама, једном речју ангажовани. Зато досадашња обука није довољна, већ је неопходно школовање за специфичне задатке. Потребно је имати целовиту и савремену визију војног образовног система.

времено и евроатлантских интеграција. Данас су на том путу отклоњене административне препреке и неразумевања, па такав пројекат сада има реалне шансе у будућности.

■ НА ДОБРОМ ПУТУ

На дводневној конференцији гостима су презентовани стручни радови и резултати истраживања о школовању и обуци у српској војсци, али и нове наставне технологије. Како је недавно са дела војних наставних планова и програма скинута ознака тајности, учесници скупа разменили су идеје о даљем развоју и визији војношколског система, посебно у оквиру просветног система Републике Србије. Ради брзог и квалитетног укључивања наше земље у евроатлантске безбедносне интеграције, представници Министарства и Војске разговарали су са иностраним колегама и о промовисању војних образовних институција у регионалне центре за школовање и обуку кадра.

Првог дана конференције ШИОМО – 2006, поред уводног предавања Криса Донелија, искуства у школовању и обуци учесницима скупа пренели су и остали инострани експерти. Организоване су три стручне сесије – *Развојни правци у образовању официра*, коју је предводио др Амадео Воткинс, *Актуелна искуства у образовању официра у региону*, којом је председавао начелник Војне академије генерал-мајор мр Видосав Ковачевић и *Развој официрске каријере укључујући задржавање у служби* о којој је прво предавање одржала др Дебора Сандерс.

О особинама појединачних војношколских модела, захтевима који се постављају пред војне академије или одбрамбене колеџе, војној науци и подучавању, те разликама између образовања и обуке, поред британских стручњака, говорили су и представници министарства одбране и војних просветних институција Норвешке, Немачке, Чешке, Хрватске, Бугарске, Аустрије, Словеније, Босне и Херцеговине и Румуније.

После дводневне расправе, Зоран Јефтић свечано је затворио конференцију ШИОМО – 2006, закључујући да је била успешна и остварила планиран циљ – реформа нашег војношколског система наставиће се у складу са осмишљеном динамиком и усвојеном нормативно-доктринарном регулативом, уз уважавање сугестија водећих светских стручњака у тој области. ■

Владимир ПОЧУЧ
Симио Звонко ПЕРГЕ

НАУЧНИ РАДОВИ

Организатори међународне конференције у Топчидеру објавили су *Зборник радова* у коме је обједињено шездесетак научних текстова домаћих аутора о систему војног школовања и обуци, управљању и контроли тих процеса. Предавања иностраних стручњака биће у наредном периоду систематизована и, такође, објављена.

Како наглашава пуковник проф. др Драгутин Јовановић, председавајући секцији *Систем школовања*, у тој области пријављено је 20 стручних радова, а аутори су изложили 18 тема. Посебно су била занимљива предавања о учењу на даљину, о психолошким основама образовања у савременом раду и пројекту реформе војношколског система Републике Србије, али и о интегрисању у образовни систем државе.

У *Зборнику* је објављено 19 радова из области *Управљање и контрола процеса школовања и обуке, наставне технологије и материјална подршка*, којом је руководио пуковник у пензији др Славко Покорни. Гости су другог дана конференције презентovali 17 пројеката. Међу њима ваља издвојити радове о *Мобилним географским информационом системима у обуци, припреми и примени у јединицама за учешће у мировним мисијама*, о *Програмирању наставно-студијског рада у високим војним школама* и *Месту катедри матичних предмета у систему војног школовања*.

Пуковник проф. др Божидар Форца био је надлежан за рад секције *Систем обуке*. Аутори су током стручне дебате изложили 15 научних радова. У темама *Концепт обуке јединица Војске Србије*, *Мултимедијална подршка процеса обуке припадника ПВО* и *Примена модела летачке обуке у систему школовања борбених пилота В и ПВО* коришћена су страна искуства. Наглашена је потреба да се што пре усвоји доктрина обуке српске војске, попут осталих земаља из окружења.

Учесници скупа имали су прилику да прате и изложбе наставно-образовне литературе, иновација у настави, али и мултимедијалне презентације наших војних школа и страних система школовања.

ТРЕЋИ САЈАМ
ОБРАЗОВАЊА
У НОВОМ САДУ

ПОГОДАК

У МЕДИЈСКУ СФЕРУ

На овогодишњој манифестацији успешно је представљено војно школство. Посетиоци штанда могли су поближе да стекну увид о Војној академији и Војној гимназији. Посебну пажњу публике привукла је полчасовна презентација која је одржана на централној бини.

ДОМАЋИНИ

У улози домаћина штанда изванредно су се снашли капетан бојног брода Миле Ђорић, потпуковник Александар Цекић и капетан Славо Муждека. Информатичку подршку обезбедио је старији водник Владан Миладиновић а Застава филм је обезбедила неопходан видео-екран на ком су се приказивале најзначајније сцене из живота у војним школама и нашој војсци.

Добру прилику ваља искористити. То би се могло рећи и за овогодишњи, трећи по реду Сајам образовања, одржан у Хали Мастер Новосадског сајма од 30. новембра до 2. децембра 2006. Била је то већ друга прилика за војно школство да се представи младима, а у сусрету са осталим школама покаже све предности и врлине овог позива. Тим пре што је реч о атрактивном и сигурном послу за младе, амбициозне и самоуверене појединце које привлачи одговорност, рад с људима као веома изазован и динамичан посао. Том приликом, најављене су и предстојеће промене у војном школству и његовом прилагођавању савременом образовном систему.

■ ЖИВОТ ИЗБЛИЗА

Војно школство представљено је на штанду Министарства одбране, Војне академије и Војне гимназије, те презентацијом на централној бини у трајању од пола сата пред многобројним посетиоцима. Били су ту официри, психолози, наставници, студенти и ученици спремни да својим вршњацима пренесу део знања и искустава у раду. Ниједно питање посетилаца није остало без одговора. Постављен је и видео-екран на коме су се видели упечатљиви снимци из живота и рада у војним школама. Уз штанд се шетао студент Војне академије у униформи са нашом новом пушком М-21, побуђујући интересовање посетилаца од којих су се многи сликали уз њега или са пушком. Били су постављени и пилотско седиште и одело пилота надзвучног авиона. Такође су делили уобичајен рекламни материјал са основним подацима за сваку од ових школа, литературу и друга издања која се користе у школовању. Свакако, најатрактивније је било представљање војног школства на сајамској бини, пред пуним аудиторijем, уз веома ефектну демонстрацију мачевалачке секције. Као и код осталих школа и образовних установа, доминирао је професионализам, висок ниво демонстрације садржаја и програма образовања.

Овогодишњи Сајам образовања може се сагледавати и у ширем контексту. Тада се уочава да су стручњаци у области школства имали повољну прилику да виде на једном месту све образовне установе које учествују у обучавању и оспособљавању за одбрамбене и безбедносне послове у нашој земљи. Један поред

другог били су Факултет безбедности, Војна академија, Криминалистичко-полицијска академија и Центар за полицијску обуку, онко како ће бити уграђени у систему одбрамбено-безбедносног школовања у наредном периоду. Био је то пун медијски погодак, ако би се то могло изразити војним речником.

■ БРОЈНИ ПОСЕТИОЦИ

Као и многе друге школе, Војна академија и Војна гимназија, искористиле су предности презентације на централној бини сајма у Хали Мастер. Ученици Радован Жунић и Петар Кљајић представили су Војну гимназију а затим говорили о новом моделу стручног образовања, пројектима који се спроводе у тој школи и концепцији на којој се школовање заснива. Психолог Ивана Ступар нагласила је да се војно школовање одвија на неколико нивоа и да је средњошколски пут основа за напредовање преко академског до постдипломских студија, што говори и о могућностима стручног развоја и напредовања у војној организацији.

Војну академију представили су студенти Милан Михајловић, Игор Ковач, Горан Искић, Радомир Полић и Миша Живковић, уз примеран видео-филм о школовању у тој високошколској војној установи. Док се одвијало представљање војних школа, ученици су демонстрирали високу вештину мачевања. То је, уједно, била и веома упечатљива потврда речи да војно школство захтева и одређен ниво психофизичке стабилности и, наравно, физичке кондиције.

Штанд Министарства одбране, на коме су представљене школске установе које учествују у систему војног оспособљавања, посетиле су бројне угледне личности, представници политичког и јавног живота, те стручњаци за одређене облике оспособљавања. Међу њима је био и министар просвете и спорта Републике Србије, Слободан Вуксановић. Приликом посете Сај-

УТИСАК НА КРАЈУ

Капетан бојног брода Миле Ђорић, као руководилац и главни домаћин штанда, оценио је наступ војних школа на овогодишњем сајму образовања веома успешним, што се видело и по великом броју посетилаца. Атрактивност војног позива показала се значајнијом када је предвиђено да се од идуће године студентима Војне академије омогући стицање једне од диплома Београдског универзитета, као што су факултети безбедности, организационих наука или саобраћајног факултета. То војни позив чини атрактивнијим, а та чињеница је посебно искоришћена у промоцији војних школа. Такође, запажена је и најава да ће се од наредне године на војне школе примати и жене.

Све то говори да већ сутра, кад се затворе врата овог сајма, треба почети припреме за следећи у наредној години. Исто тако је планирано да се од идућег месеца обиђе по један град у Србији и јавности представе војне школе у новом светлу.

КАКО НАСТАВИТИ ШКОЛОВАЊЕ

Током три дана Трећег међународног сајма образовања "Путокази" на Новосадском сајму представило се више од 90 државних и приватних, домаћих и страних средњих школа, виших школа, факултета, академија и универзитета, те других институција, удружења и агенција које се баве образовањем. Била је то прилика да више хиљада посетилаца сазна више о могућностима школовања и преквалификације у нашој земљи и свету, али и богатој понуди алтернативних програма. На тој манифестацији први пут се одржао и Сајам професионалне оријентације. Намера организатора била је да се овим приредбама ученицима завршних разреда средњих школа и њиховим родитељима омогући да сазнају више о могућностима и условима наставка школовања у оквиру вишег и високог образовања.

му генерал мр Видосав Ковачевић, начелник Војне академије, посветио је доста времена разговору са домаћинима штанда. Он је искористио прилику да обиђе и штанд полицијских школа и да са др Радованом В. Радовановићем разговара о будућим облицима сарадње и усаглашавању програма у заједничким областима школовања. У његовом програму посете Сајму били су и интервјуи за Радио Сајам и за ТВ Панонија, те за емисију Новосадске разгледнице Телевизије Нови Сад. Одговарао је на питања о даљим правцима развоја војног школства, новинама у средњем војном школовању, перспективама развоја војног школства након уласка наше земље у Партнерство за мир, отварању Војске према јавности и према регионалној сарадњи у чему наше војно школство види повољну шансу за даље унапређивање.

Штанд су посетили др Драган Арлов, професор са Полицијске академије, професор Бошко Пилиповић из Одељења Министарства одбране у Новом Саду и протојереј ставрофор др Божо Совиљ.

Ваља имати у виду да је ово већ други медијски наступ Министарства одбране и војних школа на сајмовима. То указује да је област војних послова не само транспарентна већ и да има много тога што се може непосредно представити најширој јавности и тиме битно и повољно утицати на медијску слику о овој професији. ■

Никола ОСТОЈИЋ

ПОДРШКА

ЦИВИЛНИМ ВЛАСТИМА

Оно што је јединствено за Националну гарду јесте да њени припадници живе у заједници у којој раде. Зато им је као грађанима у интересу да у случају ванредних ситуација у њиховој држави пруже благовремену подршку високог квалитета. Ипак, један од кључних концепата од којих полазе јесте да војска увек пружа подршку цивилним властима, али да она није увек најбоља нити прва која помаже.

Као део недавно започетог Програма државног партнерства Републике Србије и америчке државе Охајо, крајем новембра у Дому Народне скупштине у Београду одржан је семинар "Помоћ војске цивилним структурама", под покровитељством Европске команде САД – Канцеларије за билатералне односе у Београду и Националне гарде Охаја. Током два дана предавања су држали помоћник команданта Националне гарде Охаја за копнену војску бригадни генерал Метју Кембич и његови сарадници мајор Скот Јонда и капетани Метју Зелник и Френк Стратман.

Тема семинара утврђена је приликом недавног сусрета и разговора заступника начелника Генералштаба Војске Србије генерал-мајора Здравка Поноша са командантом Националне гарде Охаја генерал-мајором Грегоријем Вејтом, када је генерал Понош истакао неке од области у којима би Војсци Србије значила помоћ америчких колега, а војна подршка цивилним властима нашла се на поменутом списку тема.

■ СПЕЦИЈАЛНИ ТИМОВИ

У Сједињеним Америчким Државама Министарство одбране пружа војну помоћ цивилној власти након што њени представници упуте захтев за помоћ, који потом одобрава министар одбране. Министар за унутрашњу безбедност има овлашћење да прогласи догађај инцидентом од националног значаја, при чему се он разликује од већине који се дешавају сваке године у САД, а којима управљају за то задужене агенције или федерална управа. Поменуте процедуре и овлашћења могу бити прескочене само када су веома озбиљне ситуације, када комуникација са надређеним није могућа па команданти могу реаговати на захтеве за помоћ од цивилних власти ради "спасавања живота, спречавања људске патње и ублажавања велике штете по имовину". То се ради на основу Овлашћења за хитно реаговање.

"Један од кључних концепата од којих ми као припадници Националне гарде Охаја полазимо јесте да војска увек пружа подршку цивилним властима али да нисмо увек најбољи нити смо први који ћемо ту подршку да пружимо. Као Национална гарда имамо специјализоване тимове, који су јединствени у државама, попут тимова за цивилну подршку у случају напада оружјем за масовно уништење. Они се такође могу ангажовати у пружању помоћи у нашој или другим државама, уколико се за тим укаже потреба", рекао је за наш магазин један од предавача капетан Метју Зелник.

УКРАТКО

ЈУБИЛЕЈ ИНСТИТУТА ЗА ИНФОРМАЦИЈЕ ВМА

У амфитеатру Војномедицинске академије 12. децембра свечано је обележено 45 година Института за медицинске информације, базичног института ВМА, чији научни, стручни и библиотечки фонд представља најбогатију архиву те врсте у нашој земљи и региону.

Упркос бројним тешкоћама које су ВМА, а посебно њену издавачку делатност, пратиле у последњој деценији 20. века, очуван је часопис *Војносанитетски преглед*, јединствени магазин тог типа у Србији.

Начелник института др Силва Добрић је истакла да ово није само јубилеј запослених у Институту, већ свих који су у њега долазили, тражили информације и служили се његовом богатом грађом. Сви важни подаци о раду Института за медицинске информације ВМА могли су се видети у филму који је за ту прилику направљен у "Застави филму". За уметнички део програма побригнуо се кватрет Уметничког ансамбла "Станислав Бинички". ■

ШВЕДСКА ИСКУСТВА У РЕФОРМИ СИСТЕМА ОДБРАНЕ

Деветочлана делегација Министарства одбране и Националног одбрамбеног колеџа Краљевине Шведске, на челу са пуковником Мишелом Ароемом, боравила је од 10. до 12. децембра у радној посети нашој земљи. Они су 11. децембра за припаднике Министарства одбране и Војске Србије одржали два семинара.

Семинар "Шведско виђење одбрамбене политике – пример на случају ISAF" имао је за циљ да се слушаоци упознају са искуствима те земље у реформи система одбране, са акцентом на политичком процесу, односно, односима извршне и законодавне власти и утицајем надлежних министарстава на реализацију одлуке о упућивању оружаних снага у мисије.

На другом семинару представљена су искуства Шведске у управљању вишком војног кадра и концепту мрежног ратовања. Обе активности остварене су на иницијативу Министарства одбране Шведске. ■

НАШЕ ОРУЖЈЕ ЗАДОВОЉАВА СТАНДАРДЕ НАТОА

Американцима су посебно занимљиве полуаутоматске пушке М-21 и М-70, митраљез М-84 и снајпери, међу којима је најатрактивнија далекометна пушка М-93 "црна стрела".

Истичући да разговори с америчким партнерима трају већ више од две године, директор "Заставе оружје" Драгољуб Грујовић подсетио је на то да крагујевачка фабрика већ прави оружје по стандардима НАТОа, што олакшава будућу сарадњу и потписивање уговора који се очекују следеће године.

После интензивирања разговора о сарадњи између "Заставе оружја" и америчких партнера, своју шансу за повећање извоза муниције у земље Европске уније и Партнерства за мир свакако виде и ужички "Први партизан" и чачанска "Слобода", што ће Србији омогућити да се врати у сам врх европских и светских произвођача оружја. ■

Оно што је јединствено за Националну гарду јесте да њени припадници живе у заједници у којој раде. Зато да им је као грађанима у интересу да у случају ванредних ситуација у њиховој држави пруже благовремену подршку високог квалитета.

"Национална гарда ради за гувернера који проглашава ванредно стање и даје извршну наредбу доносећи Декларацију о ванредној ситуацији, на основу које се ангажују припадници Националне гарде. То се дешава када су сви локални ресурси исцрпљени, а уколико средстава Националне гарде нису довољна, могу се користити и додатна средства Министарства одбране. Током семинара настојали смо да покажемо које све процедуре спроводимо у Америци како бисмо имали приступ свим средствима, те како државе помажу једна другој уколико не користе помоћ Националне гарде или војске", истакао је капетан Зелник.

■ ПЛАНИРАЊЕ И ОБУКА

На семинару је било речи и о обуци која се спроводи у Националној гарди да би њени припадници научили како да разговарају са лицима која прва реагују у кризним ситуацијама. Такође, уче и специфичан језик којим комуницирају цивилне власти и који се разликује од војне терминологије. Све то неопходно је како би, када захтеба, адекватно реаговали на захтеве за подршку заједници.

Једна од тема на семинару била је и планирање.

"Ми у Националној гарди увек кажемо да ниједан план не преживи први контакт са реалношћу, али када је он веома детаљан и када имате добре смернице за рад онда сви схватају шта треба да буде коначан резултат. Како се кризне ситуације разликују, тако имамо и више врста планова и то: *план за хемијска, биолошка, радиолошка, нуклеарна и високо експлозивна дејства, план за опасне*

Критеријуми коришћења војне помоћи цивилним органима власти у САД:

- сви државни и локални ресурси се у потпуности користе;
- ситуација премашује капацитете државних и локалних органа власти;
- пружа подршку цивилним органима власти, не замењује је;
- остаје под командом и контролом ланца командовања Националне гарде;
- све мисије се координирају преко војног ланца командовања;
- подршка је за непосредан одговор, а не дугорочну помоћ.

материјале, план за природне катастрофе, план за терористичке нападе и план за случај немира и нереда. Ти планови су општи, а сврха њиховог прављења јесте да се нагласак стави на обуку. Свака природна катастрофа је различита и по обиму и по реаговању, али сви знају да су основни планови једнаки. Због тога, приликом реаговања морате да будете агилни, што долази са искуством и ваљаном обуком, како бисте брзо применили план, анализирали га и адекватно спроводили", истакао је мајор Скот Јонда који је у Националној гарди Охаја директор за војну подршку.

Приликом четвородневног боравка у нашој земљи делегација Националне гарде Охаја састала се и са командантом Копнених снага Војске Србије генерал-потпуковником Младеном Ђирковићем и присуствовала практичној обуци у 211. оклопној бригади, што је генерал Метју Кембич посебно истакао у изјави за "Одбрану". Он је нагласио да му је, као команданту копнених снага Националне гарде Охаја, веома драгоцена била посета Копненим снагама Војске Србије, а о разговорима са највишим представницима Војске и Министарства одбране рекао је: "Током сусрета са генералом Поношем и министром Станковићем разговарали смо о раније поменутиим приоритетима и о плановима за 2007. годину који се неће тицати само војно-војних већ и цивилно-цивилних контаката." ■

С. САВИЋ
Снимио З. ПЕРГЕ

УПРАВЉАЊЕ
ЉУДСКИМ РЕСУРСИМА

ПОДОФИЦИРИ У ВОЈСЦИ СРБИЈЕ

Треба осмислити модел по коме ће подофицири Војске Србије имати могућност да напредују у складу са образовањем и стеченим способностима, али и систем по коме чиновници неће следовати после одређеног броја година, већ ће се морати заслужити. Имамо довољно подофицира, али је јасно да се због значаја њихове улоге мора радити на побољшању квалитета и оспособљености тог кадра.

Међу петнаестак радних столова који су формиран у оквиру Групе за реформу Србија–Нато, налази се и радни сто за управљање људским ресурсима. Његов основни циљ је пројектовање будућих потреба за људским потенцијалом и ефикасан приступ у прибављању кадра, наравно, у складу са дефинисаним мисијама и задацима Војске Србије. До сада је одржано тринаест састанака на којима су разматрана питања развоја система за управљање кадром, предвидиве војне каријере, оцењивања и унапређивања кадра, побољшања социјалног статуса припадника Министарства одбране и Војске Србије, социјалног збрињавања и прилагођавања на цивилни живот и програма Присма.

Четрнаести састанак радног стола за управљање људским ресурсима одржан је у нишкој касарни "Мија Станимировић", а први пут је разматрана улога подофицира у Војсци Србије. У раду су учествовали и командант Копнених снага генерал-потпуковник Младен Ђирковић, заменик начелника Управе за кадрове МО пуковник Миодраг Гордић, саветник председника Републике Србије за одбрану др Бојан Димитријевић, изасланик одбране Француске потпуковник Тиари Наврез и представник МО Француске потпуковник Ксавијер Маршерз.

■ ИЗАЗОВИ У ПРОЦЕСУ РЕФОРМЕ

Радним столом за управљање људским ресурсима председава пуковник Миодраг Гордић, док улога копредседавајућих припада изасланику одбране Краљевине Велике Британије пуковнику Сајмону Ванделуру и изасланику одбране Краљевине Холандије пуковнику Јан Ван дер Елсену.

– Имамо велике изазове у процесу реформе – рекао је у уводном излагању пуковник Миодраг Гордић – при чему представници партнерских земаља Натоа нама не намећу решења, већ указују на стандарде и грешке земаља у транзицији, које су већ прешле сличан пут. Због тога је допринос представника земаља Нато веома значајан.

Поменуту оцену потврдио је војни аташе Француске пуковник Тиари Наврез који је, обраћајући се учесницима радног стола на српском језику, истакао следеће:

– Ми не желимо да примите наш модел, мада треба знати да имамо велика искуства у стварању професионалне војске. Није било лако. Професионална војска је скупа, али је и њена ефикасност много већа.

Радни сто у Нишу одржан је на предлог представника Министарства одбране Француске. Они су пре неколико месеци изразили жељу да посете јединицу Војске Србије, у којој би представници НАТО могли да разговарају са старешинама наше војске. Избор је пао на команду Копнених снага, 211. оклопну бригаду и 230. самоходни ракетни пук. На почетку састанка, командант Копнених снага генерал-потпуковник Младен Ђирковић говорио је учесницима о организационој структури и основним задацима тог састава, а пуковник Чедомир Бранковић реферисао је о јединицама у Касарни "Мија Станировић".

Учесници радног стола имали су прилику да присуствују одређеним садржајима обуке у 211. оклопној бригади и 230. самоходном ракетном пуку, при чему су посебно занимање показали за увежбавање механизованог вода, који је демонстрирао рад на сталном контролном пункту мировне мисије.

Најважнија тема нишког радног стола била је везана за место и улогу подофицира у оружаним снагама Француске. Наиме, подофицири у француској војсци не само да су бројни (има их 47.000 или 35 одсто од укупног састава), већ често имају улогу коју у војскама других земаља имају официри. Излагање пот-

ЗНАЧАЈ ПРИСМЕ

У ректорату Универзитета у Нишу, менаџер Центра за обуку на Машинском факултету, др Мирослав Трајановић представио је учесницима радног стола програм преквалификације официра за цивилна занимања.

– Крајњи циљ је – нагласио је професор Трајановић – пружити кандидатима специфична знања и вештине, припремити их за рад у конкретном радном окружењу и обезбедити им наставак каријере у рангу високообразованог кадра".

Гости су обишли и споменик на Чергу где им је врсни познавалац историје Селимир Марковић говорио о детаљима из чувене битке Првог српског устанка.

пуковника Ксавијера Маршерза из Министарства одбране Француске о пријему, образовању и вођењу подофицирског кадра било је занимљиво за представнике МО и ВС, зато што су податке и чињенице могли да упореде са тренутном ситуацијом у нашој војсци.

■ ФРАНЦУСКА ИСКУСТВА

У француској војсци подофицир мора да буде образован, обучен и искусан и до тог циља стиже се пажљивом регрутацијом, квалитетном обуком и флексибилним приступом у вођењу кадра. Интересантно је да се чак 55 одсто подофицира регрутује из редова војника, док остали долазе из цивилних структура. За нас је сигурно важније регрутовање подофицира из војничке популације, зато што је оно код нас спорадично заступљено. Ова врста регрутације може бити рана (до 24 године) и касна (преко 33 године). Војници се производе у подофицире на основу личних афинитета, тестова, диплома које поседују и оцене претпостављених официра, а њихова обука је много краћа него колега који долазе из цивилства.

Подофицири се оспособљавају у школама за подофицире и траје три до осам месеци. Завршетак школе није довољан да кандидат буде произведен у подофицира. Он се враћа у јединицу где се његова оспособљеност проверава шест месеци и ако задовољи критеријуме добија диплому војног специјалисте и могућност да буде лидер групе, командир тенка или посаде борбеног возила. Подофицири настављају са различитим видовима оспособљавања у наредних шест година и када положи национални курс могу да обављају дужност заменика командира вода. После неколико година на тој дужности пролазе адаптациону обуку како би постали и командири водова.

Потпуковник Маршерз је у свом излагању изнео много чињеница, које се могу са успехом применити и у нашој војсци. Велико изненађење изазвао је податак да 50 одсто официра у француској војсци потиче из подофицирског кадра. Дешава се, додуше ретко, да бивши подофицир постане и генерал, мада најчешће дође до чина капетана. Подофицири у француској војсци могу да буду чак и пилоти хеликоптера. У напредовању нема аутоматизма, али млади подофицир зна да ако добро ради и ако се усавршава (опште образовање, страни језици, информатика), постаје официр или веома цењени заставник прве класе, који има исте обавезе и привилегије попут капетана. У било ком статусу, подофицир после 15 година рада стиче право на пензију.

Учесници радног стола посебну пажњу обратили су на искуства из француске војске и могућност њихове примене код нас. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Регионални центар за помоћ у спровођењу Споразума о контроли наоружања (RACVIAC) основан је 2000. године као мултинационални центар са двоструким циљем. Први је пружање помоћи земљама региона у контроли наоружања и имплементацији међународних споразума у тој области, а други и све израженији је успостављање форума за регионални дијалог и сарадњу, јачање међусобног поверења и мера безбедности у оквиру укупне безбедносне архитектуре Европе.

ФОРУМ ЗА РЕГИОНАЛНИ ДИЈАЛОГ

У раду Регионалног центра за помоћ у спровођењу Споразума о контроли наоружања (RACVIAC – Regional Arms Control Verification and Implementation Assistance Centre) наша земља учествује од 2001. године, најпре као Југославија, па Србија и Црна Гора и сада Србија. Од почетка она је прихваћена као равноправан члан, за разлику од неких других иницијатива у оквиру евроатлантских интеграција, где смо имали лимитиран приступ, као посматрачи, придружени чланови, и слично. У таквом статусу развили смо богато и разноврсно учешће у бројним активностима којима је дограђивана улога RACVIAC-а у јачању међусобног поверења у региону.

– Србија подржава рад RACVIAC-а на више начина – каже пуковник др Драган Гостовић, официр за планирање и везу и наш стални представник у том Центру, на почетку разговора који смо недавно водили у седишту RACVIAC-а у Загребу, током међународног семинара о односима медија и сектора безбедности на коме су учествовали и представници Министарства одбране Србије. – Поред учествовања у оваквим семинарима и курсевима, углавном едукативног карактера, Србија спроводи одређене активности и на својој територији. Тако је ове године на нашој територији изведен практични део курса о спровођењу Споразума отворена неба. Признање је утолико веће јер Србија још није приступила том споразуму. Била је то прилика за преиспитивање нашег става о чланству у том споразуму, што зависи од нас.

Пуковник Гостовић напомиње да Србија учествује и у финансирању рада RACVIAC-а, према својим могућностима, као и више других земаља региона. Даље, поред бројних слушаца разних семинара, наша земља даје и одређен број предавача,

експерата у појединим областима.

Треба истаћи да је током 2006. године генерал-мајор Здравко Понош, заступник начелника Генералштаба ВС, био председавајући руководећег тела Центра – Мултинационалне саветодавне групе (MAG – Multinational Advisory Group). Ту улогу Србија и генерал Понош искористили су на најбољи начин и за професионалан и ефикасан рад добили похвале од свих земаља чланица.

– Србија је и до сада радо прихватана као партнер у бројним активностима – каже пуковник Гостовић. – Одавде из RACVIAC-а видела се жеља других земаља региона да напредујемо у том правцу. Пријем у Партнерство за мир остварење је нашег циља и поздравили су га друге земље као знак признања за остварени напредак у реформама.

RACVIAC као идеја и пројект покренут је у оквиру Пакта стабилности југоисточне Европе, Трећег радног стола о одбрани и безбедности. Иницијатор је Немачка, која је обезбедила финансирање, заједно са Хрватском која је дала инфраструктурне услове. Билатералним споразумом између те две земље Центар је отпочео са радом 2000. године, а смештен је у мирном амбијенту и веома функционалним преуређеним објектима Касарне "Витез Дамир Мартић" у Ракитју, десет километара удаљеном од центра Загреба.

Почетна идеја пројекта била је пружање помоћи земљама југоисточне Европе у спровођењу међународних споразума о контроли наоружања, као што су *Споразум о подрегионалној контроли наоружања, Бечки документ '99, Споразум отворена неба, Конвенција о хемијском оружју, Отавска конвенција о противпешадијским минама...*

– Већ на самом почетку постојала је идеја о јачању сарадње и мера безбедности, као и успостављања међусобног поверења после једног болног периода – каже о проширењу основне идеје пројекта пуковник Гостовић. – Од почетка су се готово све земље југоисточне Европе укључиле равноправно у рад и тиме показале сву спремност да отпочну дијалог и да сарађују на пословима одбране и безбедности.

Од 2003. RACVIAC је проширио делатност на област реформи сектора безбедности и на политичко-војна питања, где су организовани разни семинари и потенцирана једна нова област – јачање мера поверења и сарадње међу земљама региона у бројним областима.

Од 2005. почиње рад у новој, трећој области – Одбрамбеној конверзији. У оквиру ње формиране су три радне групе. Прва која се бави питањима преквалификације вишка војног кадра, друга, која се бави конверзијом бивших војних база, и трећа, за реструктурисање војне индустрије.

RACVIAC тренутно окупља

Пуковник
др Драган Гостовић

– Србија је и до сада радо прихватана као партнер у бројним активностима. Одавде из RACVIAC-а видела се жеља других земаља региона да напредујемо у том правцу. Пријем у Партнерство за мир остварење је нашег циља и поздравили су га и друге земље као знак признања за остварени напредак у реформама.

на са три радне групе бави се одбрамбеном конверзијом. Управљачко и надзорно тело је Мултинационална саветодавна група (MAG), која се састаје два пута годишње, даје смернице за рад и деловање и одлучује о програму, финансијама и другим најбитнијим питањима.

У Центру у Загребу тренутно ради 36 представника из 13 земаља. Просторни услови и функционалност чине да је то пријатно место за рад, са изванредним капацитетима за спровођење семинара и курсева, конференцијском салом са могућношћу симултаног превођења, просторијама за рад радних група, хотелом за смештај учесника, трим-кабинетом, Интернет кафеом... Зато је Центар често координатор активности, заједно са другим организацијама из Европе, управо због одличних услова за рад. Процењује се да је од оснивања до сада разне облике активности упражњавало око 3.000 учесника из целе Европе.

Све већу важност имају едукативни скупови, као место за размену искустава и знања, где се срећу војни и цивилни представници, парламентарци, научници, новинари, дакле, стручњаци из разних области, ради да поделе интересовања и теме важне за заједничку безбедну будућност.

МЕДИЈИ И СЕКТОР БЕЗБЕДНОСТИ

Међу новим темама којима се RACVIAC све више бави јесу и различити аспекти односа медија и сектора безбедности. То је управо и био назив међународног семинара који је од 4. до 7. децембра одржан у Центру у Загребу, а учесници су били представници министарстава одбране, спољних послова, информисања, међународних организација и нарочито медија из низа европских земаља.

Према изјави директора RACVIAC-а, грчког генерал-мајора Стериоса Папотиса, циљ семинара је дискусија и размена информација и очекивања у релацијама између медија и сектора безбедности. "Успех семинара управо зависи од свежих идеја и нових искустава која се могу применити у обогаћивању ових узајамних односа, а то ће допринети учвршћивању основних принципа међу институцијама демократског друштва и бољем укупном разумевању у региону", истиче генерал Папотис.

На семинару су разматрани законски оквири за обезбеђивање информација, неопходност поштовања основних етичких и професионалних норми у раду медија, утицај центара за истраживање јавног мњења, односи НАТОа и медија, улога медија у догађањима значајним за безбедност, као што су еколошка питања, нуклеарно-биолошко-хемијски инциденти, природне катастрофе...

У заједнички усаглашеним препорукама за боље односе медија и сектора безбедности посебно се наглашава значај доступности информација, повећање транспарентности, промоција демократских вредности и стална потреба за организовањем одговарајућих облика размене информација и погледа између представника та два сектора.

23 земље, које су пуноправне чланице, а шест земаља су посматрачи. Неколико земаља изражава занимање за рад и очекује се и њихово учлањење.

На челу Центра је директор, са мандатом од две-три године. Заменик директора је обично хрватски официр, а остало особље је из земаља региона. У организацији су основне три целине. Прва, за дијалог и кооперацију, која се бави питањем реформи сектора безбедности, друга – за обуку и верификацију, која се бави контролом наоружања, и трећа цели-

на са три радне групе бави се одбрамбеном конверзијом. Управљачко и надзорно тело је Мултинационална саветодавна група (MAG), која се састаје два пута годишње, даје смернице за рад и деловање и одлучује о програму, финансијама и другим најбитнијим питањима.

У Центру у Загребу тренутно ради 36 представника из 13 земаља. Просторни услови и функционалност чине да је то пријатно место за рад, са изванредним капацитетима за спровођење семинара и курсева, конференцијском салом са могућношћу симултаног превођења, просторијама за рад радних група, хотелом за смештај учесника, трим-кабинетом, Интернет кафеом... Зато је Центар често координатор активности, заједно са другим организацијама из Европе, управо због одличних услова за рад. Процењује се да је од оснивања до сада разне облике активности упражњавало око 3.000 учесника из целе Европе.

Све већу важност имају едукативни скупови, као место за размену искустава и знања, где се срећу војни и цивилни представници, парламентарци, научници, новинари, дакле, стручњаци из разних области, ради да поделе интересовања и теме важне за заједничку безбедну будућност.

С обзиром да се Пакт стабилности налази пред трансформацијом, о чему је у новембру разговарано на састанку Регионалног стола у Букурешту, опредељење је да RACVIAC све више постаје властитоштво самих земаља региона (Regional Ownership), а мање обавеза земаља донатора. Центар ће све више бити оријентисан на активности које се одвијају у оквиру Партнерства за мир, јачаће веза са тим програмом, а најновија иницијатива је да се у складу са тим све више ради на помоћи земљама у региону ради достизања стандарда за прикључење НАТОу и Европској унији.

У остваривању планиране улоге у помоћи за приступање НАТОу и ЕУ, RACVIAC тренутно има кадровска ограничења, тако да, према мишљењу пуковника Гостовића, мора имати више експерата који, као предавачи и организатори активности, могу пружити одговарајућу помоћ. То је, дакле, још увек идеја и тек треба видети колико ће земље региона бити спремне да RACVIAC развијају и за такав задатак. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

ЖАНДАРМЕРИЈА

У КОПНЕНОЈ ЗОНИ
БЕЗБЕДНОСТИ

СИГУРНОСТ ЗА СВЕ ГРАЂАНЕ

Историјат жандармерије почиње давне 1860. године, када је у Београду формирана прва жандармеријска чета. Српска жандармерија је активно учествовала у оба балканска рата, док је херојска одбрана престонице златним словима уписана у анале Београдског одреда. Распадом Краљевине Југославије и жандармерија је престала да постоји у њеном дотадашњем облику, да би поново била формирана 2001. године у оквиру ресора јавне безбедности МУП-а Србије. Данас је Жандармерија професионална, мобилна, опремљена, оспособљена и специјализована јединица која планира, организује и извршава најсложеније безбедносне задатке као што су сузбијање тероризма, обезбеђење у ситуацијама високог ризика, решавање талачких ситуација, пружање помоћи у ванредним ситуацијама, обука и инструктаж припадника структура безбедности. Јединицу чине команда и противтерористичка јединица, са седиштем у Београду, и четири одреда у Београду, Нишу, Новом Саду и Краљеву.

■ БЕЗ ИНЦИДЕНАТА

Припадници Одреда Жандармерије у Нишу су протеклих пет година тежишно ангажовани у Копненој зони безбедности, где извршавају задатке везане за сузбијање тероризма, спречавање и откривање кривичних дела, те обезбеђење административне линије према Космету. Наравно, неопходно је и обуку жандарма прилагодити пословима и задацима које Одред извршава и зато се посебно инсистира на општој и специјалној физичкој обуци. Имали смо прилику да се на лицу места уверимо колико психофизичка издржљивост жандарма представља важан предуслов за извршавање послова и задатака.

База Жандармерије у Прешеву смештена је у објектима Дуванске индустрије и Дома младих, а услови живота и рада скромни, да скромнији не могу бити. Командант нишког одреда Жандармерије потпуковник полиције Братислав Дикић каже да је Војска Србије била организованија у стварању бољих услова за оне који извршавају најтеже и најодговорније послове. Да је то заиста тако види се и на бази Жандармерије "Буковац" на

Обученост припадника

Жандармерије на завидном је нивоу и по угледу на светске специјалне јединице. Задаци које извршавају у Копненој зони безбедности истоветни су онима које имају војници и старешине Војске Србије.

ДАН ОДРЕДА

Одред Жандармерије из Ниша свечано је обележио свој дан 1. децембар. Том приликом је истакнуто да су нишки жандарми од почетка године ангажовани 318 дана у Копненој зони безбедности, док су 11 пута обезбеђивали јавне скупове, спортске и друге манифестације високог ризика. Више пута учествовали су у проналажењу и хапшењу опасних криминалаца. "Обећавам да ћемо и у наредном периоду", нагласио је командант Одрета потпуковник полиције Братислав Дикић, "извршавати постављене задатке. Спремни смо и способни да бранимо сваки педаљ Републике Србије и пружимо пуну заштиту грађанима".

Била је то прилика да се још једном истакне одлична сарадња Одрета Жандармерија и припадника 78. моторизоване бригаде, који имају свакодневне контакте и заједничке обавезе.

"Нема опуштања", тврди поручник полиције Горан Дикић, "зато што се никад не зна шта може да се догоди." Највеће успехе припадници Жандармерије са базе "Буковац" постигли су у спречавању шверца роба. Тако су недавно зауставили трактор који је са територије Космета довозио 40 цакова шећера.

У ГРАНИЧНОМ ПОЈАСУ

На бази "Дервиш" налазе се припадници Жандармерије који воде рачуна о безбедности краја у близини села Укмеј, смештеном на косметској страни административне линије. Овде има струје, а људима које предводи заставник полиције Станко Ивковић највише смета одвојеност од породице.

"Мени ништа не недостаје", каже жандарм Мирослав Рајић, "али можда ја некоме недостајем."

База "Миратовац" је нешто другачија од других. У њу се улази директно са пута, а због опасности од терористичког напада, опасана је цаковима са песком. Припадници Жандармерије са ове базе имају специфичне задатке везане за кретање у граничном појасу и спречавање уласка терористичких група. Одмах иза границе, удаљене стотињак метара од пункта, налази се село Лојане, насељено Албанцима и познато по екстремизму.

"Коректан однос према локалном становништву и међусобно уважавање," каже командант Одрета потпуковник Братислав Дикић, "принципи су на којима заснивамо наш рад. Ми бринемо о безбедности свих грађана, а све активности су у складу са законом и нашим надлежностима. Жеље локалних политичара да ми одемо са

ових простора представљају прикривене сепаратистичке тежње."

Боравак у јединицама Жандармерије на југу Србије потврдио је чињеницу да је обученост припадника тог састава на високом и завидном нивоу и по угледу на светске специјалне јединице. Задаци које извршавају жандарми у Копненој зони безбедности истоветни су онима које имају и војници и старешине Војске Србије. Проблеми везани за услове живота и рада још једном скрећу пажњу на потребу изградње војно-полицијске базе "Цепотина". А о професионалном и ефикасном раду жандарма и војника не треба бринети, зато што су они тај квалитет већ небројено пута доказали на делу. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Снимио Саша ЂОРЂЕВИЋ

којој нема струје, док у цистерни има само техничке воде. Жандарми Саша Коцић, Горан Стојановић, Слађан Васић и Милан Раденковић иду у патроле дуге и по двадесет километара, али их по повратку у базу очекују, како сами кажу, свеће, конзерве и војнички кревети у скученој спаваони. "Када техничка вода заледи", каже Горан Стојановић, "не можемо ни да се купамо, а струју из агрегата имамо само два до три сата дневно." Проблем није мали, поготово када се зна да жандарми из Ниша проведу и по 200 дана годишње на базама.

Тешки услови живота и рада не представљају сметњу за професионалну и ефикасну реализацију задатака контроле територије и комуникације, спречавања убацивања терористичких група, трговине оружјем, шверца наркотика и трговине људима. Од водника полиције Горана Ранчића сазнајемо да се у рејону њихове базе није догодио ниједан инцидент у протеклих пет година, али да је недавно дошло до оружане провокације према војној бази "Доње Гарџе", која се налази у непосредној близини.

ВОДА – КАКО САЧУВАТИ
ИЗВОР ЖИВОТА

ПЛАНЕТА СВЕ ЖЕДНИЈА

Данас тек сваки пети становник планете има приступ до воде, сваки други има могућност да пије здраву воду, свака пета породица трећег света воду за пиће мора да купује. Сваких осам секунди од загађене воде у свету умире једно дете. У најскоријој будућности вода ће бити најпрофитабилнији бизнис, али и детонатор за крваве ратне сукобе. Иако се сврстава у ред земаља са задовољавајућим ресурсима воде, Србији годишње недостаје готово десет милијарди кубних метара воде – четвртина становништва пије неквалитетну воду.

Чувени научник, океанолог истраживач, Жак Кусто је пред смрт драматично упозоравао: "Будућност човечанства у 21. веку зависиће од воде. Људи тога морају да буду свесни и да предузму све да заштите и сачувају извор живота." Он је имао у виду да је човечанство суочено са бројним egzистенцијалним проблемима међу којима је вода за пиће један од највећих. За то је окривио човека који својим чињењем – неконтролисаним наводњавањем обрадивог земљишта, немилосрдним крчењем шума, наглом урбанизацијом и индустријализацијом, сталним нарастањем потрошње фосилних горива, ширењем мреже атомских електрана, повећаном употребом аеросола и сличним делатностима – пресудно доприноси претварању повремених природних поремећаја у честе "неприродне" катастрофе.

■ УПОЗОРЕЊЕ НАУЧНИКА

Средином августа ове године, поводом обележавања Светске недеље воде, у Стокхолму је, уз присуство представника 150 земаља, одржана конференција о проблему воде. Учесницима је представљен извештај у чијем састављању је учествовало 700 стручњака. Данас, подвучено је у извештају, приближно 1,5 од 6,1 милијарди становника планете нема довољно воде, посебно здраве за пиће. Са озбиљном несташицом већ дуже време суочавају се југозападни делови САД, северне Кине и северна Африка, а једна милијарда људи у подсахарској Африци, на северу Индије и у подручјима у којима има воде у рекама, али нема инфраструктуре за њено прецишћавање, такође пати од константне жеђи.

Најалармантнији део наведеног извештаја упозорава да услед недостатка и загађености воде за пиће у свету сваких осам секунди умре једно дете, тек сваки пети становник има приступ до воде, сваки други има могућност да пије здраву воду, а свака пета породица трећег света воду за пиће мора да купује.

И Светска здравствена организација упозорава на све израженији недостатак воде за пиће због чега у свету годишње, услед тровања храном и водом, умре 15 милиона људи, а само од колере, дијареје и разних цревних болести између пет и шест милиона. Ових дана објављен податак казује да због загађености воде за пиће у Египту годишње умре око сто хиљада људи.

Једна од највидљивијих последица недостатка и загађености воде за пиће је ширење инфективних паразита и агенаса инфекције тропских болести (колера, маларија, акутна дијареја, крпељски енцефалитис, денга, нилска грозница), који се путем хране и воде померају из субтропског појаса ка вишим географским ширинама – деловима САД, просторима Медитерана, Балкана и југа Скандинавије.

Стручњаци америчког универзитета *Џон Холкинс* из Балтимора предвиђају да ће недостатак здраве воде за пиће до 2025. године угрозити 2,8 милијарди људи, односно 35 одсто од очекиване популације од осам милијарди.

— ■ ТОПЉЕЊЕ ГЛЕЧЕРА

Научници су израчунали: планета располаже са 3,6 милиона кубних километара слатке воде, од којих се два одсто налази у "природним фрижидерима" – леденим бреговима Арктика и Антарктика и глечерима 140 планина, а само један одсто у водотоковима и језерима. Највећа количина воде, чак 98 одсто, налази се у морима и океанима, али се до сада није, или се врло мало користила за пиће због сланости.

На слатку воду, тврде научници, отпада само 0,04 одсто, односно 513.000 кубних километара. Када се, међутим, одузме количина која се стално налази у атмосфери, око 13.000 кубних километара, на Земљи остаје 500.000 кубних километара слатке воде, од чега 350.000 кубних километара површинских, а 150.000 кубних километара подземних вода.

Према неким изворима, од расположивих количина воде може да се користи само око 200.000 кубних километара што би, уз одговарајући пораст

становништва и стандарда живота, могло да задовољи потребе човечанства до 2035. године.

На све израженије топљење ледених брегова и глечера погубни утицај има однос човека према природи, повећање количине угљен-моноксида у атмосфери и ширење феномена "стаклене баште", чиме се тотално угрожава планета. Тако су, на пример, сателитски снимци показали да се ледена плоча Антарктик Пејна, у срцу западног Антарктика, у последње две деценије смањила за око петнаест процената. Амерички научници кажу да се дебелина леда на западном Антарктику данас смањује двоструко већом брзином него деведесетих година прошлог века.

— ■ НЕСТАНАК ЈЕЗЕРА

Слична појава уочена је и на Арктику, на коме се у последњих педесет година истопило око осамдесет милиона кубних километара леда, што чини готово половину воде која отиче морима и океанима. Потпуно се истопило и 13 километара дуг глечер Колумбија.

Прогнозе нумеричким моделима показују да ће врло вероватно, већ за педесет година, цео лед на Арктику да се истопи, па лети неће бити леденог покривача, а кад нема леда онда Земља апсорбује још више топлоте.

Слична појава последњих година уочена је на 120 од 140 планина чији су врхови оковани вечитим ледом. Тако се глечери на Хималајима повлаче просечно 15 метара за годину дана. На Гренланду се дебелина леда на висини од 2.000 метара топи брзином од 0,6 центиметара, а на малим висинама и до три метра годишње. Научници предвиђају да би Килиманџаро могао да до 2020. године остане без препознатљиве ледене капе, док би глечери у швајцарским Алпима до 2025. године могли да буду сведени на трећину данашњих.

У опасности нису само ледени брегови и глечери. Наиме, све је чешћа појава нестајања језера. Примера ради, ниво језера Меада у близини Лас Вегаса, услед брзе изградње и пораста броја становника, у периоду од 2000. до 2003. године опао је за 18 метара. Ири-

НЕРАВНОМЕРАН РАСПОРЕД

Четвртина свих залиха слатке воде на планети налази се у јужној Америци, а двадесет одсто у Канади. Највећи резервоар слатке воде на планети је Бајкалско језеро у Русији са акумулираних 23.000 кубних километара здраве воде. Истовремено готово трећина планете – од југозапада САД, преко Етиопије, Судана, Намибије, Авганистана, северне Кине и Индије, југозапада Азије, северне Африке до Аустралије и појединих делова јужне Америке – и те како осећа несташницу воде. Због недостатка воде и дезертификације тла (деградација земљишта у сушним и полусушним регионима) сваке године еквивалент површине Португалије (95.530 километара квадратних) постаје неподесан за агрикултуру и гајење стоке.

ПРАВНА РЕГУЛАТИВА

Још 1975. године на конференцији Комитета УН за разоружање поднета је Конвенција о забрани употребе средстава за промену човекове околине. Највећи део појава које би могле бити изазване коришћењем забрањених метода односно се на воду – облаке, падавине, скретање водотокова, изазивање падавина, мењање физичких, хемијских и електричних параметара мора и океана, изазивање цунами таласа итд.

гациони радови и неконтролисано наводњавање обрадивих површина од шездесетих година прошлог века до данас смањило је површину Аралског језера, по величини четвртог на свету, са 60.000 на само 30.000 километара квадратних.

Једна од последица наглог топљења леда биће подизање нивоа мора и океана који ће, како прогнозирају научници, за сто година нарасти тридесет метара, што ће изазвати катаклизму глобалних размера.

■ СУВЕ СЛАВИНЕ

Предвиђено повећање броја становника на Земљи за три милијарде до 2050. године драматично ће повећати потрошњу воде за чак седамдесет одсто. Статистички подаци показују да се сада на наводњавање троши 74 процената воде, за хидроелектране и остала индустријска постројења 18 одсто, а за домаћинства само осам процената воде. Поставља се питање: да ли човечанству већ у блиској будућности прети феномен "сувих славина"?

Једна студија Светске банке наводи да је просечној особи за задовољавање потреба (пиће, кување, прање) годишње потребно 1.700 кубних метара воде. За већину земаља у свету та цифра је већ данас недостижна. Тако, Светски институт за истраживање воде наводи да је потрошња воде по становнику пре десет година износила: у северној и средњој Америци 1.455 кубних метара, Европи 628, Океанији 586, Азији 542, јужној Америци 332, а у Африци само 199 кубних метара. Исти извештај истиче да просечном Израелцу годишње припада 311 кубних метара воде, Сиријцу 161, а Јорданцу само 91 кубни метар.

Прорачуни показују да ће Блиски исток и Африка, два најугроженија подручја на планети, сваком становнику 2025. године моћи да обезбеде по 627 кубних метара воде годишње. Пре шест година, кинески министар пољопривреде саопштио је да залихе воде у овој земљи износе 2,8 трилиона кубних метара, а да ће за несметано снабдевање становништва водом Кини 2025. године бити потребно 60 милијарди кубних метара воде годишње. На почетку 21. века преко 600 великих и малих градова Кине осећа несташицу воде, а преко 100 градова суочено је са озбиљном оскудицом. Чак девет кинеских провинција данас није у стању да сваком становнику го-

ПРОЈЕКТИ ОБЕЗБЕЂЕЊА

Суочене са сталном несташицом воде многе земље прибегле су правим научнофантастичним пројектима. Тако је Саудијска Арабија пре 15 година склопила уговор вредан сто милиона долара са једном француском компанијом о допремању воде у луку Џеда.

По том пројекту, у луку је требало допремити огромну санту леда са Антарктика, дужине два километра и ширине 300 метара. Санта би помоћу торпеда и усијаних електрода била обрађена тако да би њен предњи део добио облик бродског прамца, а затим би је вукли снажни тегљачи помоћу ужади везаних за побијене клинове у леду. Прорачунато је да би се тако добило око 80 милијарди литара воде за пиће.

Аустралија је, пак, направила пројекат огромног цевовода који би од Антарктика ишао по дну океана и у који би се убацивали комади леда под притиском усмеравајући их до сушних предела те земље.

Неке земље већ користе алтернативне изворе за добијање воде за пиће. Саудијска Арабија десалинизацијом морске воде годишње добије 795 милиона кубних метара, Сирија рециклажом 1,45 милијарду, а Јордан десалинизацијом подземних вода пет милиона кубних метара воде.

дишње осигура 500 кубних метара воде, док Пекинг може да обезбеди тек 400. Кини ће већ 2010. године за дневне потребе становништва и индустрије недостајати око милијарду кубних метара воде годишње.

■ УЗРОК РАТОВА

Ако се данас ратови воде због контроле извора нафте, колико већ су тра главни политички и војни детонатор биће вода, посебно за пиће. Вода ће постати не само предмет политичких спорова међу државама, већ и узрок већих или мањих ратова и крвавих сукоба. Уосталом, због воде се већ, у не тако далекој прошлости, ратовало.

Армије Боливије и Перуа сукобиле су се око воде језера Титикака. Чак пет централноазијских република – Узбекистан, Таџикистан, Туркменистан, Киргизија и Казашка Република – употребило је оружану силу како би осигурале право на коришћење воде Аралског језера. Оружје је због воде проговорило и између Буркине Фасо и Малија, Сенегала и Мауританије, а бивши израелски премијер Аријел Шарон тврдио је да је основни узрок израелско-арапског рата 1967. године био план Сирије да скрене ток реке Јордана.

Данас у свету постоји неколико експлозивних тачака у којима се државе споре око права на експлоатацију воде. Река Еуфрат је предмет озбиљних неспоразума између Турске, Сирије и Ирака. Све три земље, кроз које протиче река, једне другима оспоравају право да више користе њене воде. Турска истиче да 90 одсто воде Еуфрата потиче са њене територије, што јој даје право да га више користи. Сирија оптужује Турску да је изградњом брана лишава јединог поузданог извора текуће воде, док Ирак изражава бојазан да у реци, док стиг-

ПОТРЕБЕ

За производњу једне калорије хране потребан је приближно један литар воде, при чему количина варира у зависности од врсте намирница. Тако је за производњу једног килограма житарица потребно од 500 до 4.000 литара воде, а за производњу једног килограма меса чак десет хиљада литара воде.

ВОДА У РАТУ

У ратним условима за снабдевање водом примењују се четири норме: обична (на теренима са довољним количинама воде), смањена (на теренима где влада оскудица у води), минимална (у тешким условима водоснабдевања, највише пет дана) и физиолошки минимум (најмања количина воде, првенствено за пиће, у трајању до три дана).

не на његову територију, више неће бити довољно воде за подмиривање основних потреба.

Индија годинама не може да нађе заједнички језик са Бангладешом и Пакистаном око коришћења вода Инда, Ганга и Брамапутре и њихових притока. Река Јордан сталан је извор несугласица између Либана, Израела, Сирије, Јордана и Палестине. Израелци оптужују Палестинце да су ископали на десетине илегалних бунара у које одводе воду из израелског цевовода. Палестинци, пак, узвраћају да Израел помоћу снажних пумпи краде њихову подземну воду.

И око воде Нила спори се девет земаља – Етиопија, Египат, Сомалија, Уганда, Танзанија, Судан, Руанда, Бурунди и Конго. Етиопија, са чије територије потиче 80 одсто воде Нила, и која стално пати од великих суша и глади, оптужује Египат да блокира све њене покушаје за пројекте наводњавања. Египат узвраћа да су такви захтеви Етиопије равни "објави рата".

Да је вода већ постала један од приоритетних циљева у савременим ратовима сведочи и овогодишња јулска агресија Израела на југ Либана и појас Газе.

Израел је, нападама из ваздуха систематски уништавао изворе, бунаре, акумулације и друге водопривредне објекте у Либану и појасу Газе.

— ■ СРБИЈИ ПРЕТИ ЖЕЂ

Иако Србија са више стотина локалитета воде за пиће, са 153 система јавног водоснабдевања и са око 13.000 минералних и термалних извора воде, у целини гледано спада у ред земаља са задовољавајућим ресурсима (атмосферске падавине, површинске и подземне воде), према анализи Завода за јавно здравство Србије, већ данас четвртина становништва пије некавалитетну воду. Најтежа ситуација је у Војводини (Банат и Бачка) и Поморављу, где само око тридесет одсто становништва пије здраву воду.

С друге стране, Србији већ данас за несметан привредни развој годишње недостаје око осам милијарди кубних метара воде – Војводини три, ужој Србији (подручје Шумадије) четири и по милијарде, а Косову 620 милиона кубних метара.

Према анализи професора Б. Степановића, на основу хидролошких особина, земљиште у Србији може се поделити на панонско

ЧОВЕК И ВОДА

У организму човека проценат воде износи око 70 одсто. Просечна потреба за водом одрасле особе, која не ради тешке физичке послове и није изложена високој спољној температури, износи око 40 грама воде на килограм телесне масе за 24 сата, односно два и по до три литра дневно. Дневно помањање воде од литар и по ствара почетну дехидрацију организма; помањање од 4,2 литра за два до четири дана изазива појаву дехидрације (болест), а врло јака дехидрација праћена менталним и психичким поремећајима настаје при помањању 5–10 литара воде.

Човек без хране може издржати у просеку две-три недеље, а без воде само три до пет дана. За хемијску деконтаминацију човека потребно је 30 литара воде, а за радиолошку и свих 125 литара.

УБИЈАЊЕ ДУНАВА

Пет великих река и 165 милиона становника, који живе у 17 држава, основни су узрочници загађења Дунава. У реку се улива отпад из градова, пестициди и хемикалије са пољопривредних газдинстава, отпад из фабрика и угље са бродова који њиме плове. Нитрати, фосфор и остали загађивачи подстичу раст специфичних врста алги које гуше сваки облик живота у реци, убијајући њену флору и фауну.

ЧЕТИРИ КЛАСЕ

Према нашим прописима сва вода у природи подељена је у четири класе.

У прву класу сврстана је вода која се у природном стању или после дезинфекције може употребљавати за пиће, у прехранбеној индустрији и за гајење племенитих врста рибе.

У другу класу сврстана је вода за купање, рекреацију, спортове на води, те она која се уз нормалне методе обраде (коагулација, таложење, филтрација, дезинфекција) може употребљавати за пиће и у прехранбеној индустрији.

У трећу класу сврстана је вода која се може употребљавати за наводњавање и у индустрији (осим прехранбеној), док се четврта класа може употребљавати само после посебне обраде.

(предео између Дунава и румунске границе), доњодунавско (територија од Београда уз доње токове Дунава и Велике Мораве) и централно подручје (ужи и централни део Србије и Косово и Метохија).

Прва два подручја обилују већом акумулацијом подземних вода и обиљем артешких издана. Треће подручје такође обилује подземним водама, углавном у проширеним речним долинама у доњим токовима река Западне и Јужне Мораве, Нишаве, Ибра и Дрине. У том подручју постоји већи број извора који су мање издашни, док су подземне акумулације мањег капацитета, али бољег квалитета у односу на долине великих река Дунава, Саве, Тисе и Велике Мораве. Чиста вода у Србији је веома ретка и крајевном се налази у планинским крајевима дуж река Бетиње, Студенице, Рзава, Моравице и Млаве.

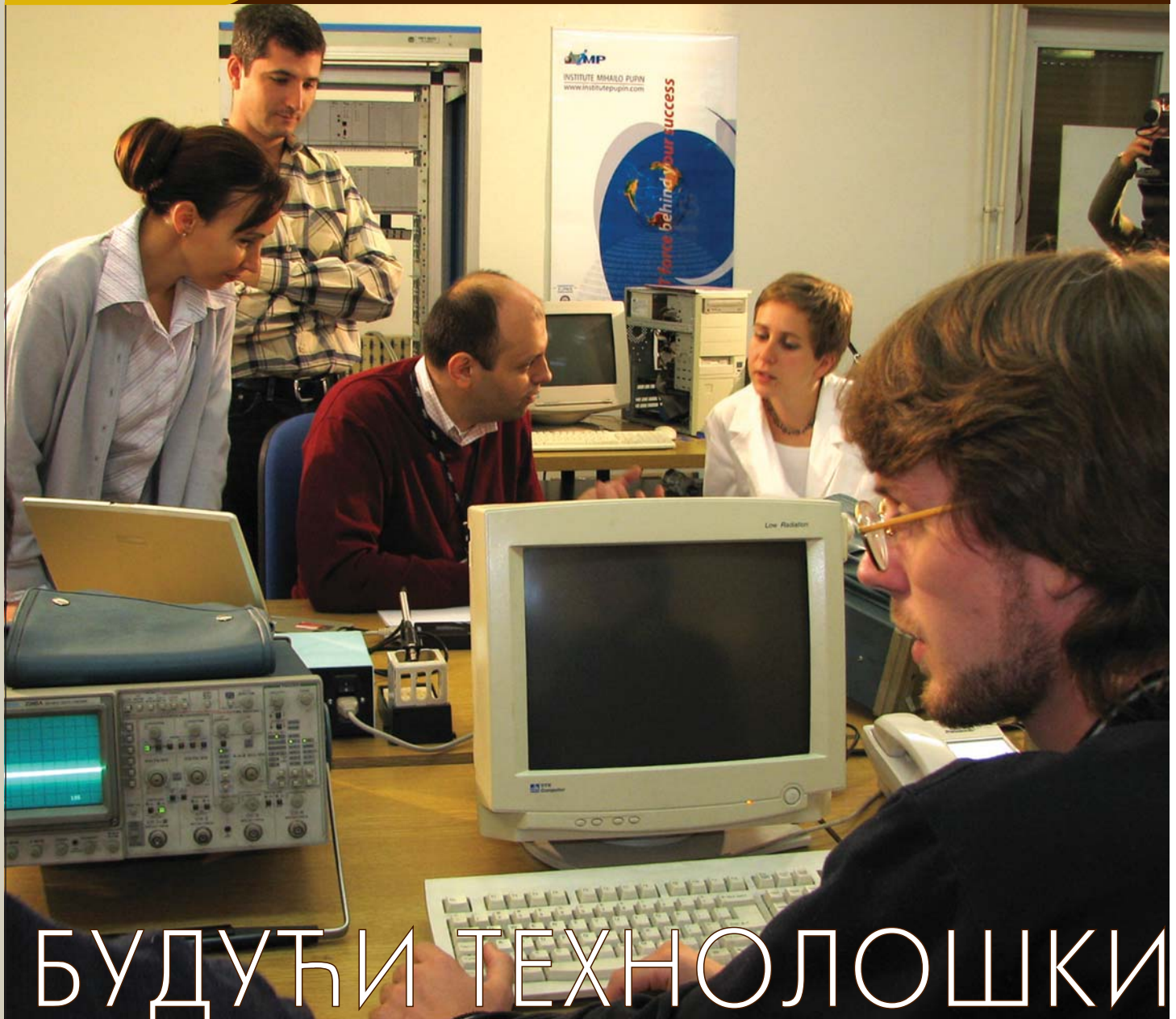
— ■ НЕИСПРАВНИ БУНАРИ

Оно што забрињава јесте велика физичко-хемијска и бактериолошка неисправност воде за пиће, чији су најчешћи узрочници недостатак хлора, повећан садржај гвожђа, арсена и органских материја као последица лошег одржавања система јавног водоснабдевања, недостатка правде опреме за пречишћавање отпадних и фекалних вода и недостатка новца за изградњу нових фабрика за прераду воде.

О озбиљној ситуацији у вези са водом са пиће упозорава и анализа Завода за здравствену заштиту Србије, чији су стручњаци прошле године узели на анализу 1.092 узорка воде из јавних бунара и сви су били неисправни. Ништа боља ситуација није ни са системима јавног водоснабдевања. Од њих 153, који покривају потребе педесет одсто становништва Србије, многи не функционишу исправно, што доводи до великог губитка воде.

Да закључимо: стручњаци су сагласни да водени ресурси на планети нису на измаку под условом да се нађе начин за њихово економично коришћење, да се унапреде системи за снабдевање кишницом у подсахарској Африци и јужној Америци, да се смањи ефекат "стаклене баште" и да се промени однос човека према природним добрима, од којих је вода један од најдрагоценијих. Само на тај начин будуће генерације неће имати суве славине. ■

Станислав АРСИЋ

БУДУЋИ ТЕХНОЛОШКИ ПАРК ЕВРОПЕ

Институт ће у догледно време постати водећа компанија за примену информационо-комуникационих технологија југоисточне Европе

- Годишња бруто-вредност услуга и производа између десет и дванаест милиона евра
- Иако је почетком деведесетих година 20. века у иностранство отишло више од 300 истраживача, задржана је "критична маса" научноистраживачког потенцијала
- У "Пупину" су нарочито поносни на свој "војни програм"

Година чијем се неумитном крају приближавамо протекла је, кад је реч о запосленима у Институту "Михајло Пупин" (ИМП), у знаку значајног јубилеја – шездесетогодишњице постојања и успешног рада. Тај више деценија дуг пут обележила је, сем осталог, и врло плодна сарадња са припадницима наше војске, што се може закључити и по признањима која су додељена ових дана. Наиме, плакете тог института добили су – Министарство одбране Србије, Команда Ваздухопловства и ПВО, Управа ОИПС и ЕД, Управа за везу и информатику и Војнотехнички институт (ВТИ).

Данас је "Пупин" значајна научноистраживачка институција и једна од ретких производних компанија посебне врсте не само на Балкану, него и у југоисточној Европи. На тешко предвидљивом тржишту информационо-комуникационих технологија где се непрекидно води веома оштра тржишна утакмица њихов је адут био и остао – високостручан кадар. Помоћник генералног директора Јован Кон, дипломирани инжењер, каже да је у Институту тренутно запослено око 500 људи. Научноистраживачки и развојни потенцијал Института чини 18 доктора наука, 30 магистара и око 180 инжењера истраживача. Имају стално запослених седам универзитетских професора који хонорарно раде на факултетима – претежно Електротехничком, Саобраћајном и Факултету организационих наука.

– Кадар стално вуче напред нашу холдинг компанију која у свом саставу има четири фирме где се остварују комерцијални програми. Годишња бруто вредност наших услуга је између 10 и 12 милиона евра, при том се око 95 одсто дохотка остварује на тржишту, а само пет процента чине приходи из државних фондова намењених подстицању науке и технологије. А ни тих пет процената што долазе из државне касе не доју се институту на "лепе очи" – истиче инжењер Кон и додаје: – Средства добијамо искључиво на основу резултата остварених у научноистраживачком раду и програмима који се најчешће мере европским и светским стандардима у области информационо-комуникационих технологија.

Јован Кон, помоћник генералног директора

Зато ћете овде чути да је овладавање новим технологијама и стварање нових производа основна покретачка снага годинама прикупљане памети, односно висококвалификованог научног и истраживачког кадра. Њихови су резултати постали видљиви најпре у комуникацијама, касније су преточени у аутоматско управљање и рачунарство, да би се поткрај минулог и на почетку новог века готово сви потенцијали усмерили ка развоју и примени информационо-комуникационих технологија за које се може рећи да су данас у средишту свеукупног напретка сваке, па и наше привреде.

Ово сазнање је, чини се, довољно да се закључи како у тежњи да се што пре сврстамо у иновациона друштва и да стално држимо корак са развијеним светом "пупиновци" представљају изузетну покретачку снагу у развоју и примени информационо-технологичке Србије. Институт окупља већи број малих и средњих предузећа и подстиче стваралачки (предузетнички) дух међу запосленима, значајан за развој и практичну примену властитих савремених информатичких решења, како би што више утицали на економску ефикасност у производњи свеколиких производа, здраву животну средину и што хуманије радне услове.

Не може се, међутим, заобићи једна прилично непријатна чињеница да је почетком деведесетих година минулог века из Инсти-

РОБОТИКА

Негдашња Лабораторија за роботiku Института "Михајло Пупин" остварила је пионирске подухвате. Највећа заслуга за то припада академику Миомиру Вукобратовићу, који је својевремено велику пажњу стручне јавности скренуо теоријским радом чији је резултат познат као "концепт тачке нултог момента". На основу тога је створена основа за одржавање равнотеже при ходу хуманоидног робота, што је касније искоришћено у стварању јапанских и других робота те врсте у свету. Центром за роботiku, који је заслужан за увођење у индустрију првог југословенског робота (УМС-1), и данас руководи академик Вукобратовић.

Почетком седамдесетих година прошлог века "Пупин" је остварио изузетне резултате у развоју и конструисању првих у свету, активних егзоскелета намењених особама оболелих од парализације (ради лакшег ходања). Даљи развој је довео до успешне примене активне ортозе (специјални додаток) руке, такође првог у свету рехабилитационог средства, те прве у свету активне ортозе ногу ("активног одећа") за дистрофичаре. Надалеко је чувен и развој "београдске шаке" (1968).

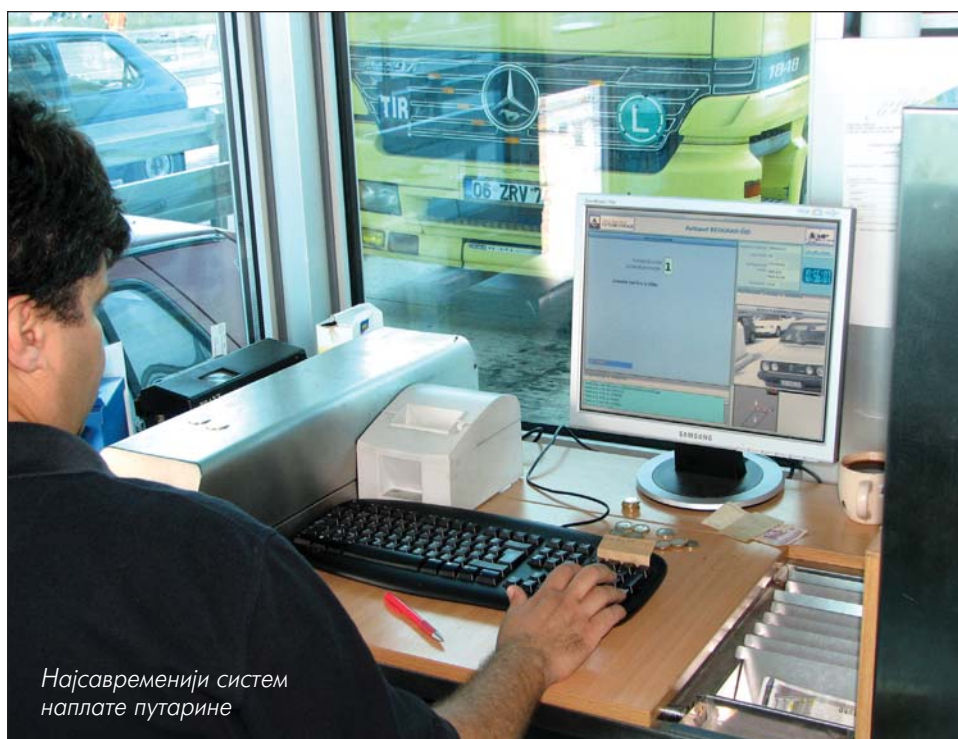
тута "Михајло Пупин" отишло у иностранство више од 300 истраживача, који су остваривали значајне резултате и били у прилици да своје теоријско знање и практично искуство преносе на научноистраживачки подмладак о коме се овде вазда водило рачуна.

■ ЗНАЧАЈАН НАУЧНИ ПОТЕНЦИЈАЛ

– Упркос великој флукуацији истраживачког кадра, ми смо добро осмишљеном политиком у погледу стварања услова за рад научноистраживачког подмлатка успели да задржимо неопходну "критичну масу" истраживача у свим важним делатностима нашег института – наглашава инжењер Кон. – То смо постигли захваљујући, пре свега, сарадњи са Београдским универзитетом, чему су посебно допринели универзитетски наставници стално запослени у нашој компанији. Те младе људе не можемо платити онолико колико вреде или колико би они могли да добију, рецимо, негде у иностранству, али им помажемо на други начин. Брже и лакше

стичу нова знања која су непосредно примењива у истраживачко-развојним програмима института, уз искусније инжењере брже остварују своје замисли, објављују стручне радове и, у склопу већ постојећих пројеката, завршавају магистарске и докторске тезе. Управо је захваљујући томе само прошле године одбрањено девет магистарских радова и три докторске тезе, док је пет сарадника извесно време провело на стручном усавршавању у иностранству.

То је значајан истраживачки потенцијал чија ће остварења, захваљујући "Пупину", организованом попут посебне холдинг компаније, моћи брзо да се претворе у иновативни производ намењен домаћем и иностраном тржишту. Отуда и настојање да се, када је реч о комерцијалним пословима, сталним иновацијама и напредовањем у информатичко-телекомуникационој технологији, понајпре задрже велики системи као што су електропривреда, водопривреда, саобраћај, војна индустрија и друге "реперне тачке" значајне за развој и стално напредовање Института. Исто-

Најсавременији систем наплате путарине

времено, циљ им је да се савременим технолошким решењима и квалитетом производа пробија све закрченији простор на иностраном тржишту на коме се интереси "Пупина" углавном укрштају са познатим фирмама, међу којима су "Сименс", "Арева", "Браун Бовери", "Капш" и друге.

Запослени у "Пупину" су, нема сумње, веома задовољни оним што су досад урадили, а посебно пројектима оствареним у последњих пет година. Међу њима је, вероватно на првом месту, програм даљинског надзора и управљања процесима у великим индустријским системима – на пример осавремењивање управљања блоковима термоелектране. Властитим знањем и великим умећем развијени су хардвер и софтвер неопходни за функционисање система даљинског управљања радом котла и турбине, што стручњацима термоелектране (ТЕ "Никола Тесла" у Обреновцу) омогућава посматрање графичких приказа на великим екранима, смештеним у командној соби, при чему се у сваком тренутку добија јасна слика о појединим параметрима погонског система. То остварење је Институт сврстало међу неколико великих мултинационалних компанија које једине у свету могу да произведу уређаје те врсте.

Када је реч о систему за наплату путарине, можемо рећи да "пупиновци" већ деценију и по опремају све деонице аутопутева у Србији уређајима који су раме уз раме са онима какве данас производе "Сименс", "Капш" и још неке познате европске и светске фирме. Њихово решење је чак неколико пута јевтиније, а посебност представљају аутоматско читавање регистарских бројева возила, криптозаштита приликом преношења података и праћење свих трансакција путем Интернета. Предност домаћег система је и у томе што се возила врло кратко задржавају на наплатним местима и што је наш систем могуће "уклопити" у све познате европске системе за наплату путарина јер је усклађен са најновијим европским стандардима. Возила опремљена посебним електронским направама (тзв. "таговима") могу кроз наплатну рампу да пролазе у пуној брзини, а да се њиховим возачима новац аутоматски скида са "припејд" картица.

■ ПОНОСНИ НА ВОЈНИ ПРОГРАМ

Оно на шта су у "Пупину" нарочито поносни је, како сами кажу, "војни програм", којим је досад обухваћен велик број разноврсних пројеката – почев од оних у вези са заштитом информација и криптологије па до разних симулатора. Захваљујући стручњацима тог института наша земља је својевремено сврста-

"Пупин" је међу малобројним институцима у свету који конструишу симулаторе за борбене авионе, тенкове и подморнице

Фотодокументација ИМП

КОРЕНИ

Корени Института "Михајло Пупин" сежу до 1946. године када је Српска академија наука основала два института – за телекомуникације и за електронику – из којих касније настају још две значајне институције – Централни радио-институт Владе ФНРЈ и Институт за електропривреду, при ондашњем министарству електропривреде. Сва четири института обједињена су 1950. године у Институт за испитивање електричних појава "Никола Тесла". Из те установе се, девет година касније, издваја група научника и истраживача и оснива Институт за електронику и телекомуникације, који је понео име нашег славног научника Михајла Идворског Пупина. Конституисање Института "Михајло Пупин" у потпуности је завршено 1961. када му се прикључују Лабораторија за аутоматску и Лабораторија за дигиталну технику Института за нуклеарне науке "Винча".

вана међу пет земаља света чији су истраживачи били кадри да пројектују и направе симулаторе за борбене авионе, тенкове и подморнице. Лабораторија за роботску је, на пример, након дужег научноистраживачког рада развила симулатор лета за наш авион *галеб* – до тада најобимнији и најсложенији развојни пројекат те врсте. Симулатор лета био је и један од извозних адута Института, који је на том производу зарадио знатна девизна средства.

Догађаји из деведесетих година прошлог века умногоме су, међутим, утицала и на рад Института. Својевремено

су на иностраним тржиштима стицали 35 одсто дохотка, а сада је то сведено на око осам процената. Но, у "Пупину" нису седели скрштених руку. Њима је данас Србија постала тесна, па своје услуге (и производе) пласирају не само у европске земље, него и у земље на другим континентима. Управо довршавају посебан систем (SCADA) за надгледање и управљање енергетским постројењима у Бразилу, а има изгледа да се тај посао прошири на још неке земље америчког континента.

Да би били што успешнији у остваривању сваковрсног програма на развоју телекомуникација, аутоматике, рачунарства, роботике и осталих сегмената информационе технологије, основали су, не тако давно, на једном од београдских брда, Звездари, технолошки парк и тзв. бизнис инкубатор. У првом се већ налази 12, а у другом су четири компаније са којима ИМП удружује снаге и средства са једним јединим циљем – осавремењивање научноистраживачког рада. То би, у крајњем, требало да доведе до подизања развојног и производног потенцијала на ниво који ће им омогућити да у догледно време постану водећа компанија за примену информационо-комуникацијских технологија југоисточне Европе. ■

Влада РИСТИЋ

ТЕСЛА ФЕСТ 2006 У НОВОМ САДУ

ИДЕЈЕ КАО ИНСПИРАЦИЈА

Проналазачи и иноватори из наше земље и иностранства запажено су се одужили великану научне мисли Николи Тесли на његов 150. рођендан

Овогодишњи *Тесла фест 2006*, фестивал иновација, проналазачка и патената који унапређују производњу, одржан је у новосадском Спортском и пословном центру Спенс од 12. до 15. октобра.

Фестивал има дугу традицију и сваке године, на дан Теслиног рођења, организују га Савез проналазача Војводине, Савез проналазача Србије и бројни покровитељи. Као јавна манифестација од посебног значаја, замишљена је да афирмише технолошке иновације и унапређења која су плод домаћих проналазача, али на сајму је све више и страних иноватора.

Велики број патената, проналазача и иновација из области безбедности, заштите и обезбеђења војне технике стални је пратилац ове манифестације. Представници Војске и полиције Србије не само да су се поново представили својим патентима већ су добили и одговарајуће награде.

Занимљиво је да је пуковник Иван Стаменов са Војне академије, који други пут на *Тесла фесту* излаже свој патент назван "Пуњач М-05 Лоадер", што је ознака за уређај којим се брзо пуни и празни оквир аутоматског оружја различитих калибара и модела, добио већ другу награду за унапређење те иновације. Наиме, уређај је прошле године први пут представљен нашој јавности

МОДИФИКАЦИЈА ОКВИРА АУТОМАТСКОГ ОРУЖЈА

Пуковник др Иван Стаменов са Војне академије Београд, за свој патент "Пуњач М-05 Лоадер", што је ознака за уређај којим се брзо пуни и празни оквир аутоматског оружја различитих калибара и модела, добио је специјалну награду на *Тесла фесту*.

Најновијим модификацијама пуњача смањени су му габарити, па је за 60 одсто мањи, смешта се у сандук погодан за ношење и користи као индивидуални пуњач. Производњу је преузео "Први партизан" из Ужица и већ се налази на тржишту као готов производ.

Иновација је представљена преко "Југоимпорта СДПР" 2000. године у Паризу, претходне 2005. године на изложби наоружања и војне опреме у Абу Дабиију, а ове године на сличној изложби у Нирнбергу. Занимање за тај уређај показале су фирме из САД, посебно због тога што је њиме могуће пунити и празнити све врсте оквира за аутоматске пушке. За његово коришћење више није битно да ли је реч о муницији и оквирима руских стандарда или оних које је усвојио НАТО, као ни да ли је реч о калибру 7,62 mm, 5,56 или 5,45 mm. Наравно, модел може да се искористи и за друге калибре који се користе у војскама света. Оквир се може утврдити на пуњач по систему калашњиков, али за пушке код којих се оквир утврђује са чеоне стране – преко зуба. За стандард НАТОа утврђивач је са бочне стране. Погодан је за коришћење у екстремним временским условима и без проблема се може користити ако су на рукама рукавице.

на *Тесла фесту* и добио је посебно признање, али је у међувремену знатно усавршен и поједностављен, па је сада прикладнији за примену у пракси. Пуковник Иван Стаменов је ове године добио специјалну диплому за свој проналазак.

Друга иновација која заслужује пажњу полицијске јавности и оних који се баве пословима заштите и обезбеђивања јесу сигурносне наруквике, код нас познате као полицијске лисице – са обостраним откључавањем. Иноватор је др Драган Арлов из Новог Сада, професор и предавач на Полицијској академији у Београду и аутор књиге о примени борбених вештина за самоодбрану. Наиме, само је полицији и специјалцима познато да се у свету и код нас користе лисице за везивање преступника са једностраним закључавањем. То захтева посебну обуку полицајаца за њихово намештање, при чему се мора водити рачуна са које стране се налази бравица

за откључавање. Аутору иновације је то сметало све док није одлучио да модификује бравицу за откључавање лисица тако што је и с друге стране начинио прорез кроз који се оне могу отворити. Уз то је прерадио и сам кључ, тако да није подложен ломљењу. За ту иновацију др Драган Арлов добио је трећу награду, Бронзану плакету са ликом Николе Тесли. ■

Н. ОСТОЈИЋ

ДОГРАЂИВАНО И

Англо-амерички модел војске и одбране, усвојен у Великој Британији, касније је примењен и даље развијан у великом броју земаља, а нарочито у Сједињеним Америчким Државама. Одликују га добровољност служења у војсци и структура војног естаблишмента, начин избора и школовања официрског кадра, прилично велика заступљеност жена, а посебну пажњу привлачи формирање и коришћење резервних снага.

Велика Британија је више пута у историји уводила обавезну војну службу, да би је, када услови који су то захтевали прођу, напустила. То се догодило и уочи Другог светског рата, после Минхена, 1938. године, када је увела обавезну војну службу за све мушкарце између 18 и 45 година, да би децембра 1941. том обавезом биле обухваћене и младе девојке, које су униформисане и упућиване у војску и у војну индустрију, где су замењивале мушкарце који су одлазили у војску. После Другог светског рата обавезно служење војног рока било је на снази све до почетка шездесетих година.

Слично је било и у САД, с тим што обавезна војна служба није увођена за грађане женског пола и што је прелазак на потпуну добровољачку, плаћеничку армију извршен тек 1974. године.

■ ДОБРОВОЉАЧКА СЛУЖБА

Добровољност се заснива првенствено на патриотизму, мада је главни мотив, ипак, материјалне природе (солидне плате и разне бенефиције). Војна служба није плаћена само у активној војсци или регуларној армији него и у резерви. Обавезна резерва уводи се у време ванредног или ратног стања, али и тада се тежи да се оружане снаге попуњавају добровољцима.

Добровољачка служба војничког састава заснива се на уговорним правима и обавезама. Уговори се закључују, у начелу, на три године, с могућношћу да се продужују. Права добровољаца односе се на добијање редовних месечних припадљености и других бенефиција које им по важећим законским прописима припадају, а обавеза – поред учешћа у обуци и обављања редовних дужности, учешће у оружаним сукобима, када се за то укаже потреба.

Једна од важних могућности која се војнику добровољцу нуди јесте стручно усавршавање и напредовање у војној професији. Наиме, савремене армије постају све више центри у којима се њихови припадници оспособљавају не само у командовању и руковођењу него и (пре свега) у руковању средствима савремене (ратне) технике и у њиховом одржавању. Тако се многим војницима пружа могућност да прошире постојећа и стекну нова знања, која могу користити и после евентуалног напуштања војне службе.

У оквиру утврђених критеријума, они такође могу да напредују у служби и у чиновима, укључујући могућност преласка из војничког и подофицирског састава у официрски кадар.

Према наведеном моделу, персоналну структуру оружаних снага сачињавају две основне категорије војних лица: војници и подофицири означавани једним именом "војници" (enlisted) или подофицири (non-commissioned) и официри.

Извесна разлика у градирању и у служби између војника и подофицира, ипак, постоји. Војницима у оружаним снагама, на пример, припадају три почетна чина и три платна разреда, а подофицирима седам наредних платних разреда и седам чинова. Статус им је, у основи исти (имају заједничке клубове, спортске тимове и друго). Из редова војника регрутују се подофицири, који то-

СКУСТВО

ком службе и школовање (похађање специјалистичких и других курсева и семинара у трајању од неколико недеља до пола године и више, зависно од рода или службе) напредују у служби и у рангирању.

Војнички и подофицирски састав су један од главних извора добијања официрског кадра. У Великој Британији, на пример, давно је усвојен принцип напредовања: војник–подофицир–официр. Тај принцип су прихватиле и нашироко примењују и ОС САД.

ШКОЛОВАЊЕ ОФИЦИРСКОГ КАДРА

Англо-амерички војни модел својствен је управо по начину избора и школовања официрског кадра. За ту сврху користе се три главна извора: широка база војничког и подофицирског састава, војне академије и "корпус" резервних официра – програм према којем се студенти уз редовне студије школују и припремају да буду и официри.

Добијање официрског кадра из редова војника и подофицира у ОС САД све више се користи. Такву могућност пружа профил савременог војника – подофицира и веома широка база војничког и подофицирског састава у целокупној структури ОС. За војнике добровољце примају се младићи и девојке, по правилу, између 18. и 21. године, са дипломом средње и више школе. Допунско образовање током војне службе подржава се и подстиче. Тако војник подофицир који стекне одређен степен образовања, поседује менталне, физичке и друге способности, стиче право пријема у Школу официрских кандидата. Са завршетком те школе у трајању од шест месеци до годину дана, зависно од рода или службе, бива унапређен у чин потпоручника са правом и могућностима напредовања као и онај који је

ПЕНЗИЈЕ

Официрски позив у САД привлачан је, поред осталог, због разних бенефиција и услова за пензионисање. Амерички официр, наиме, стиче право на пензију са напуњених 20 година активне службе. У том случају износ пензије му је за 50 одсто мањи од последње децембарске плате. Боравак у активnoj служби ограничен је на 30 година, када се официр пензиониса и добија 75 одсто последње децембарске плате. Уколико посебни услови захтевају дужи останак у активnoj служби, а он то жели, официр нема право на даље напредовање. Плата, а тиме и пензија му се повећава само по основу година проведених у активnoj служби. Немали број официра напушта активну војску после 20 година проведених у њој, да би започео нову каријеру у привреди или другим делатностима.

ЦИВИЛНА ЛИЦА

Англо-амерички војни модел одликује и велики број цивила на сталној служби у оружаним снагама. То је нарочито изражено у Великој Британији, где је број цивила приближно једнак броју припадника активне војске. У 1960. години, на пример, у ОС Велике Британије било је 527.200 војних и 426.000 цивилних лица, а 1983. године тај однос је био 298.400 војника према 243.000 цивила.

Мада у релативном односу мања, али заступљеност цивила и у ОС САД веома је велика. У активnoj војсци САД пред крај хладног рата (1989), на пример, било је 1.010.000 цивила према 2.125.000 униформисаних људи, а 2004. године тај однос је био 760.000 цивила према 1.500.000 војника. Цивили у ОС САД обављају разноврсне послове – од курира и помоћних радника до секретара за одбрану и његових заменика. Они су нарочито запослени у области логистике; на пословима набавке и продаје средстава ратне технике; одржавању депоа и средстава смештених у њима; на подручју истраживања и развоја итд. Стручњаци Пентагона процењују да је ангажовање цивила на наведеним и сличним пословима много рентабилније, јер су њихове плате ниже, а бенефиције мање (изузетак су истраживачи и научни радници), него униформисаних припадника ОС.

завршио војну академију. У ОС САД просечно једна трећина официрског кадра потиче управо из редова војника и подофицира, а неки од њих достизали су највише војне положаје и чинове.

Официрски кадар који излази из војних академија сматра се, нарочито у Великој Британији, престижним и привилегованим у погледу постављања на дужност и напредовања у служби. Међутим, та перцепција, као и критеријуми избора и пријема у војне академије (из високих друштвених слојева, по препорукама највиших државних руководилаца, чланова парламента, итд.) постепено се мења у корист младића и девојака и из нижих слојева друштва.

За образовање официрског кадра у Великој Британији, као и у САД, постоје, у начелу, видовске војне академије: за Копнене снаге Сан Херст, односно Вест Поинт, за Ратно ваздухопловство Дартмаут и Колорадо Спрингс, и за Ратну морнарицу Кранвел, односно Анаполис.

Британци, нарочито британски поморци, више су наклоњени традицији, па је код њих више заступљен официрски кадар школован у војним академијама (до 50 одсто уопште, а у структури вишег официрског кадра много више од тога), док су Американци знатно либералнији и потребе за официрским кадром у већој мери подмирују регрутовањем из других извора (из војних академија је мање од једне трећине).

Од средине седамдесетих година прошлог века, у војне академије САД примају се и девојке које су обавезне да учествују гото-

во у свим видовима обуке као и мушкарци, изузев у тактичкој обуци, где се симулира борба "прса у прса". Школовање у војним академијама је четворогодишње. Међутим, пошто је обука у основи општевојна – видовска, а програми наставе садрже и приличан број предмета из других, невојних области, то се дипломирани и у чин потпоручника произведени кадети упућују на додатну специјалистичку, родовску обуку у трајању од шест месеци до годину дана, а је дан део на постдипломске студије на цивилним факултетима.

Трећи важан извор регрутовања официрског кадра јесте "корпус" (програм) обуке резервних официра. Тај програм развијен је и користи се у Великој Британији, али много више у САД.

Програм обуке резервних официра примењује се на колеџима и високим школама широм САД. Студенти се добровољно пријављују за тај програм и савладавају га упоредо са изучавањем других предмета примењујући два основна вида обуке: редовна предавања о војној проблематици и учешће на летњем логоровању (војној вежби), сваке године у трајању до месец дана. После полагања испита из предвиђених предмета, дипломирања и последњег логоровања, студенти бивају унапређени у чин резервног потпоручника. За време проведено на војној настави и на летњим логоровањима, студенти добијају одговарајућу новчану награду, али преузимају и обавезу да служе одређено време у активном делу оружаних снага и/или у резерви.

■ ЗАСТУПЉЕНОСТ ЖЕНА

Многи резервни официри потпоручници после две или више година проведених у активној војсци опредељују се за останак у њој и настављају каријеру као и официри произашли из редова војника и подофицира или из војних академија.

Оружане снаге САД поклањају велику пажњу добијања официрског кадра из других извора, поред војних академија, јер процењују да је то много економичније. Учено је да официри произашли из редова војника и подофицира и нарочито из корпуса резервних официра, војностручно битније не заостају за војним академцима. Знање стечено савладавањем било којег програма који је услов за унапређење у чин потпоручника, непрекидно се допуњава у пракси, а незаобилазан је и веома развијен систем војних школа и курсева, при чему важно место има "резиденционална" настава (приватно усавршавање уз неопходну помоћ и подршку команди и установа), али и дописно војно школовање.

Англо-амерички војни и одбрамбени модел одликује и прилично велика заступљеност жена. У Великој Британији, на пример, још 1939. године у оквиру сваког вида организован је мали видовски "женски корпус", у КоВ – Краљевски армијски женски корпус, у РВ – Краљевско женско ратно ваздухопловство и у РМ – Краљевска женска поморска служба. Касније је Краљевски женски корпус у КоВ назван помоћном територијалном службом, а у РВ помоћном ваздухопловном женском снагом.

Задаци припадница тих "корпуса" били су углавном административни и помоћни. Међутим, у време Другог светског рата услови су све више захтевали да се позиви за службу у ОС упућују и младим женама, које су потом униформисане и распоређиване делом у ОС, а делом у војну индустрију, где су замењивале мушкарце који су одлазили у војску. До септембра 1943. године два и по милиона жена обукло је војну униформу, а на крају рата (јун 1945) у ОС Велике Британије било је 437.200 жена, или нешто мање од десет одсто целокупног бројног стања ОС (4.653.000).

У даљем развоју ОС Велике Британије и трансформисања ратне у мирнодопску армију, укључујући укидање обавезног служења војног рока, заступљеност женског пола битно је смањена. Средином осамдесетих година прошлог века, на пример, у свим видовима британских ОС било је свега 15.400 жена, од тога броја 2.100 официра и 13.300 војника и подофицира. Насупрот томе, заступљеност жена у ОС САД после Другог светског рата у сталном је порасту. Прела-

ПОДРШКА

Организације у којима су запослени резервисти, било по основама законских прописа или из патриотских разлога, не ускраћују својим резервистима одлазак на вежбу нити им време проведено у тим активностима одбијају од редовног радног стажа. Изузетак је када су резервисти, као и гардисти, мобилисани и упућени на ратиште, када социјалне и друге обавезе преузима војска.

ПЛАЋАЊЕ

Може се запазити да се у англо-америчком војном и одбрамбеном моделу свако учешће у војним активностима, па и у резерви, плаћа. То је разумљиво и рационално. У савременим условима тешко је очекивати да ће млади људи учествовати у редовној војној едукацији и другим делатностима без материјалног стимулуса. На то се надовезује и питање јасног дефинисања обавеза, укључујући и санкције, које отуда произлазе.

ском од обавезног служења војног рока на професионализацију војске, а тиме и на потребу за добровољцима, та заступљеност нагло је повећана. У Пентагону је прихваћено начело да до десет одсто кадета у војним академијама буде женског пола, с наглашеном жељом да тај проценат буде и већи у читавој структури ОС.

Тако је већ 1984. године у активној војсци било 220.000 жена, или просечно 12 одсто од укупног броја њених припадника. У међувремену ОС САД су знатно смањене, па је сходно томе смањен и број жена војника и официра. У 2005, на пример, активна војска САД имала је око 1.500.000 војника, од тог броја 140.000 женског пола.

За разлику од начела усвојеног у ОС Велике Британије да се жене у униформи баве углавном помоћним пословима, у ОС САД припадницама женског пола додељено је и омогућено да учествују и у борбеним дејствима. Данас, на пример, постоје жене пилоти и чланови посада борбених авиона, возачи и командири тенкова и других борбених возила, руковођаци сложених система оружја, укључујући ракете разних врста и намене...

■ ТЕРИТОРИЈАЛНА ВОЈСКА

Посебну пажњу привлачи формирање и коришћење резервних снага оружаних снага Велике Британије и САД. С обзиром на степен организованости и опремљености, а тиме и борбене способности, оне се могу сврстати у две категорије.

Битну одлику резерве прве категорије представља добра организованост и релативно добра опремљеност и обученост јединица, које имају двоструку улогу: снага за одбрану територије и снага намењених за брзо ојачање и попуњу активне војске. Друга категорија намењена је готово искључиво за ојачање и попуњу активне војске, али је на нижем нивоу организованости и борбене способности.

Прва категорија резерве означава се и као "регуларна резерва", коју имају сви видови оружаних снага. Део регуларне резерве КоВ означава се и као "територијална војска", па је у том смислу тај део и организован. Све јединице регуларне резерве, а нарочито јединице територијалне војске, имају прилично висок степен организованости, опремљености и обучености. Намењене су за брзо ојачање и попуњу видова ОС када се за то укаже потреба, а територијална војска још и за одбрану територије од спољне агресије и, евентуално, за сузбијање унутрашњих немира.

Територијална војска у Великој Британији првобитно је сматрана војском "друге линије", којом командују "војни аматери", а њени припадници учествују само повремено у војној обуци. Међутим, она је данас добро опремљена и оспособљена за територијалну одбрану, укључујући и борбу против природних непогода. Њени припадници делују као база за ојачање регуларне армије и ње-

не јединице представљају језгра око којих се формирају јединице регуларне војске када се за то укаже потреба.

Резерва друге категорије у ОС Велике Британије готово је незнатна. У питању је извесна добровољачка резерва видова ОС, која нема неку озбиљнију војну организованост нити борбену способност.

Оружане снаге Велике Британије у 2004. години, према познатој публикацији "Однос војних снага у свету", имале су следећу

ШИРОКО ОБРАЗОВАЊЕ

Традиционални начин школовања официра у војним академијама је изузетно скуп и даје прилично уску војну усмереност младих официра. У савременим условима, међутим, официр мора да буде командант, али и менаџер, и психолог, и инжењер, па и дипломата. Наравно да све то не може да буде обједињено у једној личности, али дипломци са разних факултета и високих школа, са стеченим и војним знањем, могу међусобно да се допуњавају и да "покривају" разна подручја које савремена војна технологија намеће.

Масовнијим добијањем официрског кадра са факултетском спремом и одређеним војним знањем, које се кроз посебан систем специјалистичких курсева и школа допуњава и проширује, обезбеђује се и широка база старешинског кадра неопходног за формирање ратне армије. Реформисање мирнодопске армије, у ствари, неодвојиво је од тражења решења и за њено трансформисање у ратну армију када се, и ако, за то укаже потреба.

персоналну структуру: активна војска 207.630 људи (118.000 у КоВ, 49.000 у РВ и 40.630 у РМ и морнаричкој пешадији) и резерва 272.550 – 201.150 КоВ (регуларна резерва 160.800 и територијална војска 40.350); РВ 42.900 (регуларна резерва 40.300 и добровољачка 2.600) и РМ 40.350 (регуларна резерва 38.500 и добровољачка 5.000).

■ НАЦИОНАЛНА ГАРДА

Резервне снаге САД су знатно комплексније. Сачињавају их две компоненте: национална гарда и резерва.

Национална гарда је оружана снага федералних држава и резерва КоВ и РВ. Ратна морнарица нема националну гарду као резервну снагу, јер је у време стварања колонијалне армије, која је касније трансформисана у КоВ, између ње и војске успостављена веза. С обзиром на то да је Ратно ваздухопловство све до 1947. године било део копнених снага, то је и оно организовало своје резервне јединице у оквиру националне гарде.

Резерва ОС САД је прилично гломазна организација. Један њен део (у садашњим условима око 700.000 људи) организован је у јединице, команде и установе и намењен је за ојачање и попуњу свих видова ОС САД: за КоВ 324.000, за РВ 120.000 и за РМ и морнаричку пешадију 245.000 људи. Све резервне јединице имају своја командна, административно-техничка језгра и извесна средства ратне технике. Њихов старешински (официрски) кадар сачињавају углавном резервни официри школовани у високим школама и на универзитетима, а војнички и подофицирски састав – добровољци, претежно они који су напустили активну војну службу.

Припадници јединица резерве учествују повремено у војној обуци (по правилу, у време викенда, једном или два пута месечно), према програму који се одобрава у Пентагону. За време проведено на обуци резервисти добијају одговарајућу новчану накнаду. Јединице резерве, међутим, борбено су слабије оспособљене него јединице националне гарде. Њима је потребно више времена за обуку да би биле спремне за упућивање на ратиште него јединица националне гарде.

Англо-амерички војни и одбрамбени модел готово вековима је изграђиван и у ратним условима провераван. Прилично је еластичан, тако да у неким својим сегментима може да нађе ширу примену и у другим земљама.

Војни професионализам, неоспорно, обезбеђује високу стручност војничког састава, а тиме и високу оспособљеност ОС у целини. Он обезбеђује широку базу за избор и школовање нижег (подофицирског) и вишег (официрског) старешинског кадра. Међутим, оно што се може сматрати највећим недостатком јесте то што он не обезбеђује довољно широку базу обучених и борбено оспособљених људи који, у случају потребе, могу мирнодопску војску релативно брзо да трансформишу у снажну ратну армију.

Модел професионалне војске настао је и развијао се у земљама које су својим геостратегијском положајем увелико обезбеђене од масовних напада са копна, па и са мора (Велика Британија, Сједињене Америчке Државе, Канада, Аустралија). Оне и са релативном малобројном стајаћом, професионалном војском и исто тако малобројном, добро организованом и борбено оспособљеном резервом, могу да спрече евентуално угрожавање свог територијалног интегритета и државног суверенитета, док за војно ангажовање на страним територијама могу да дозволе себи "луксуз" постепеног увођења обавезне војне службе, развој система мобилизације, формирања нових јединица и њихову дуготрајну обуку пре него се пошаљу на фронт (примери из Првог и Другог светског рата).

Међутим, за земље другачијег геостратегијског положаја, па отуда и другачијих претњи, релативно малобројна професионална војска и исто тако малобројна резерва тешко могу бити право решење за ратне ситуације. Оне морају да посвете посебну пажњу стварању таквих услова који ће им омогућити брз прелазак мирнодопске војске у снажну ратну армију. ■

Др Тодор МИРКОВИЋ

>>> **МАКЕДОНСКИ ПУК ЗА СПЕЦИЈАЛНЕ ОПЕРАЦИЈЕ**

Крајем новембра у Касарни "Илинден" у Скопљу промовисан је пук за специјалне операције македонске армије, настао трансформацијом досадашњег одреда за специјалне операције. У свом организацијском саставу пук, поред команде и штабно-логистичких јединица, има батаљон специјалне намене и ренџерски батаљон као снаге за извршење борбених задатака.

Мисија нове јединице је извођење специјалних операција у миру, условима криза и конфликта, самостално или у садејству са другим јединицама. Пук је оспособљен за учешће у међународним операцијама подршке миру и превенцији избијања регионалних конфликта и криза.

Овакве мисије припадници пука наметнуле су потребу спровођења посебне обуке, по стандардима НАТО, којом се гарантује успешно извођење непосредних акција против терористичких група, специјалног извиђања у дубини непријатеља и других активности. Припадници ове јединице су од јуна 2003. ангажоване у операцији коалиционих снага у Ираку. ■

>>> **ВЕЖБА ХРВАТСКЕ ВОЈСКЕ**

Батаљон за специјална дејства Хрватске војске је у ваздухопловној бази Земуник извео двострану тактичку вежбу "Скалпел 06" чији је циљ увежбавање наменски организованих борбених патрола у извођењу тзв. непосредних операција за овладавање или уништавање објеката од стратешког значаја и снага које их бране.

Према сценарију, припадници ове специјалне јединице су за 30 минута оспособили борбене и логистичке капацитете ваздухопловне базе Земуник и брзим и енергичним нападом уништили главни циљ – стајанку са авионима. Цела операција је, уз подршку снага РВ и ПВО, изведена ваздушно-десантним препадом у четири фазе.

На вежби је учествовало више од 100 припадника батаљона за специјална дејства, транспортни авиони АН 32, хеликоптери Ми 8 и већи број теренских возила. ■

>>> **НОВИ РАЗАРАЧ ЗА КИНЕСКУ МОРНАРИЦУ**

Руско бродоградилште из Санкт Петербурга предало је кинеској ратној морнарици четврти, а тиме и посљедњи разарач класе *Современиј (Пројект 956)*. Последња два разарача опремљена су побољшаном варијантом противбродског ракетног система *ЗМ80 москит* (Нато ознака SS-N-22, Sunburn), домета 240 километара. Нови разарачи су опремљени и противваздушним наоружањем од два једнострука лансера *ураган 9М38 (SA-N-7, Gadfly)*. Поседују комбиновани артиљеријско-ракетни систем *Kashtan 9М311* (Нато ознака SA-N-11, Grisson)

док је на прамцу постављен топ намењен противбродској борби АК 130.

Русија је последње две године доставила Кини знатне количине војне опреме, која укључује 24 авиона Су-30К2, осам подморница, четири разарача и млазне моторе. ■

КОМПЈУТЕРСКА ВЕЖБА

У организацији македонског министарства одбране, а под покровитељством SEDM (South Eastern Defence Ministry), крајем новембра изведена је компјутерска симулацијска вежба земаља југоисточне Европе (*SEESIM 06 – South Eastern European Simulation network*) ради промовисања сарадње, координације и интероперабилности између чланица SEDM.

Мисија SEESIM има за циљ и да охрабри земље чланице SEDM за побољшање властитих стандардних процедура и прихватање и промовисање циљева те организације. На овогодишњој вежби, чији су домаћини Скопље и Букурешт, централна тема је постизање координације у условима природних катастрофа и терористичких претњи земљама чланицама. Учествовале су земље сталне чланице: Албанија, Бугарска, Хрватска, Грчка, Италија, Македонија, Румунија, Словенија, Турска, Украјина и Штаб SEEBRIG.

Шведска и САД стални су покровитељи ових вежби, а као посматрачи позивани су Србија, БиХ, Молдавија и Црна Гора. На вежби су учествовале и међународне организације које се баве пружањем помоћи у природним катастрофама: EADRCC (Евроатлантски центар за одговор у природним ката-

ВИРТУЕЛНИ ЦЕНТАР ЗА П

БА SEESIM 06

строфама), IFRC (Међународна федерација Црвеног крста и Црвеног полумесеца), RACVIAC (Регионални центар за контролу и проверу наоружања). ■

ОМОРСКИ САОБРАЋАЈ

Оперативни споразум о оснивању Виртуелног регионалног центра за поморски саобраћај у Средоземном и Црном мору (пројект Virtual regional maritime traffic centre: V-RMTC) иницирала је италијанска морнарица у септембру 2004. на регионалном састанку команданта морнарица Средоземног и Црног мора у Венецији. У фебруару 2005. у Риму је одржан организациони састанак, на којем су договорене фазе развоја.

Активност центра V-RMTC подељена је у две фазе. У првој, ратне морнарице земаља Средоземног и Црног мора размењиваће податке о упловљењу и испловљењу трговачких бродова изнад 300 тона из властитих лука. Оперативни центар Ратне морнарице Италије има задатак да обједини све податке и тако обједињене таблице врати у националне оперативне центре. У другој фази, ратне морнарице размењиваће поморске слике са својих радара у реалном времену. Овим споразумом земљама потписницама омогућава се да контролишу кретање бродова у великом делу Средоземног и Црног мора, посебно оних за које постоји сумња да превозе наоружање, терористичке групе и забрањене технологије.

Оперативни споразум до сада су потписале Албанија, Кипар, Француска, Јордан, Грчка, Израел, Италија, Малта, Црна Гора, Португал, Румунија, Словенија, Шпанија, Турска, Велика Британија и САД. ■

>>> АВИОНИ ЗА ИТАЛИЈАНСКО РАТНО ВАЗДУХОПЛОВСТВО – Италијанско министарство одбране објавило је да је у пуну оперативну употребу уведен први од новонабављених средњих тактичких транспортних авиона Ц-27Ј *спартан*. Италијанско ратно ваздухопловство наручило је 12 авиона овога типа, који би требало да буду достављени до краја 2008. чиме се заокружује процес попуње 46. ваздухопловно-транспортног пука смештеног у ваздухопловној бази Писа. До краја ове године очекује се примопредаја и другог авиона овог типа, чиме ће почети период тестирања, односно иницијалне оперативне употребе.

Авиони Ц-27Ј опремају се новом стандардном конфигурацијом, која укључује систем за снабдевање горивом у ваздуху и побољшани пакет одбрамбених система. Транспортни авион Ц-27Ј *спартан* је прави представник нове генерације средњих транспортних авиона, који одликују савремени пакет авионике, "glass cockpit" конфигурација инструментације у пилотској кабини, врло моћна турبوпроп двомоторска погонска група, добра прилагодљивост односно искористивост за широки спектар различитих задатака, како за војне тако и за цивилне сврхе, знатно нижи оперативни трошкови у односу на претходне генерације транспортних авиона те категорије и одлична интероперабилност са другим транспортним авионима из више категорије. Уз то, велика предност *спартана* у односу на било који други тип савремених средњих транспортних авиона је његов знатно већи долет, уз већу просечну крстарећу брзину.

Спартани се с великом ефикасношћу користе за задатке транспорта људства и различитих материјала, за помоћ при разним хуманитарним кризама и елементарним непогодама, при чему до изражаја долази њихова STOL (Short take off and land) могућност полетања с уређених и неуређених полетно-слетних стаза.

Уз Италију, транспортне авионе Ц-27Ј досад су наручиле Грчка, 12 авиона уз могућност набавке додатна три, Бугарска осам и Литва три авиона. Интерес за куповину *спартана* показују и Словенија, Чешка, Ирска, Норвешка, Румунија, Малезија, Саудијска Арабија, Уједињени Арапски Емирати и Тајван. ■

>>> НОВА БЕСПИЛОТНА ЛЕТЕЛИЦА – Након вишегодишњег заједничког развоја, европски конзорцијум EADS и израелска компанија IAI (Israel Aircraft Industry) с успехом су у француској бази Истрес извеле први пробни лет нове беспилотне летелице типа SIDM (Système Interimaire de Drone MALE).

Реч је о MALE (Medium Altitude Long Endurance) беспилотном систему који се развија за потребе француског ратног ваздухопловства. Намењен је за обављање задатака контроле из ваздуха, прикупљање обавештајних података и означавање циљева. Дизајниран је за дуготрајне мисије, у свим временским условима, а може функционисати као самостална платформа или као део C4ISR система.

Летелице SIDM су опремљене и аутоматизованим системом за полетање и слетање (ATOL), а помоћу напредног сателитског дата линк система могуће је истовремено управљати с две летелице које имају максимални домет од 1.000 km, уз могућност боравка у ваздуху до 24 сата. ■

СЕДАМДЕСЕТ ГОДИНА КАЛАШЊИКОВА АК-47 (2)

ТАЈНА ДУГОВЕЧНОСТИ

Искуства су показала да та пушка практично не може да се поквари због неправилног руковања. У употреби је поуздана и не долази до застоја. Данас јој је опасан конкурент аутомат *никоконов – 94АН-94*.

До данас је, према проценама, произведено више од сто милиона примерака Калашњикових верзија пушака. Она је масовнија од било које пушке произведене пред Други светски рат и за време рата. После увођења АК-47 у арсенал Совјетског Савеза, није било ниједног локалног рата на планети у коме се она није појавила. Дешавало се, немало пута, да су обе зарађене стране биле наоружане тим моделом оружја.

Између осталог, *калашњиковим* су били наоружани (а и још су) неки делови кинеске војске, затим борци палестинске ослободилачке армије, салвадорски устаници, вијетнамски вијетконговци, филипинска револуционарна војска итд. У Вијетнамском рату се догађало да су амерички војници бацали своје М-16, правдајући се после да су их изгубили, а узимали АК од погинулих војника Вијетконга. Сем тога, амерички војници су *калашњикове* куповали на чувеној пијаци "лопова" у Сајгону.

Када се АК показала као поуздано оружје које дејствује и у најсуровијим областима – пустињама, Израелци су, по узору на АК развили 1967. године, после "јунског рата", своју јуришну пушку *галил*.

ПУШКЕ РАЂЕНЕ ПО ЛИЦЕНЦИ

Калашњиков су лицензно производиле многе државе. Немачко решење те пушке минимално се разликује од оригиналне верзије АК. Сви дрвени делови одмах су израђени од композитног материјала. Кундак је у линији са сандуком. Предњи рукохват анатомски је обликован за лакше држање приликом нишањења са пушком. На устима цеви постоји само заштитник. Ниједан модел нема регулатор гасова. Ремник се качи на задњи део сандука и за носач гасне коморе. Код модела са преклапајућим кундаком појављује се сасвим нови тип кундака који се склапа на страну, а да при томе не смета раду аутоматике, када је кундак преклопљен.

Такође, добра копија совјетског АК је румунски *калашњиков*. Велика видљива разлика је у предњем рукохвату који је анатомски израђен и постављен у односу на цев под углом од 90 степени. Тиме се добило на стабилности оружја приликом рафалне паљбе, али се та стабилност изражава људском снагом – колико чврсто може да држи пушку да га она не повлачи према горе. Делови су израђени од дрвета, а пиштољски рукохват је од композитног материјала. Чак и поклопац сандука има ребрасто ојачање. На устима цеви постоји само заштитник уста цеви. Кундак је под углом према доле. Ремник се качи за кундак са доње стране и за предњи део носача гасне коморе.

Земља порекла	тип	калибар (mm)	Укупна дужина (mm)	Дужина цеви (mm)	Тежина (kg)	Капацитет оквира	Почетна брзина зрна	Теоретска брзина гађања	Број жљебова
СССР	AK47	7,62x39	862	416	4085	30	710	600	4
Албанија	56	7,62x39	874	414	3870	30	710	600	4
Бугарска	AK47	7,62x39	875	416	3730	30	710	600	4
ГДР	Мри-К	7,62x39	870	415	3400	30	710	600	4
	Мри-КМ	7,62x39	890/640	415	3540	30	710	600	4
Мађарска	AK47	7,62x39	870	415	4300	30	710	600	4
	AMD-65	7,62x39	880	415	3125	30	710	600	4
	AMDS-65	7,62x39	847/648	317	3210	30	710	600	4
Пољска	ПМК	7,62x39	870	415	3845	30	710	600	4
	ПКМС	7,62x39	870/640	415	4300	30	710	600	4
Румунија	AIM	7,62x39	800	415	3150	30	710	600	4
	AIMS	7,62x39	873/635	415	3725	30	710	600	4
Чехослов.	Vz58P	7,62x39	845	390	3100	30	700	750	4
СФРЈ	M70	7,62x39	900	415	3700	30	710	600	4
Кина	56-1	7,62x39	872	414	3570	30	710	600	4
		7,62x39	880/640	414	3870	30	710	600	4
Сев. Кор.	Type58	7,62x39	892	416	3700	30	710	600	4
Финска	Rkm60-62	7,62x39	915	420	3500	30	720	650	4
Израел	Galil ARM	5,56x45	742/979	487	4650	35	950	650	6
Холандија	NM-1	5,56x45	742/979	487	4350	35	950	650	6
ЈАР	R-5	5,56x45	614/840	359	3750	35	900	650	6
Италија	Ber. VB-SR	5,56x45	614/840	359	3800	30	910	650	6
Швед/Инд	FFV-890C	5,56x45	625/860	340	3650	30	750	600	6
Данска	Madsen-1	7,62x39	945	450	4600	30	800	650	4

Тактичко-техничке одлике неких модела

■ ЈЕДНОСТАВНОСТ И ПОУЗДАНОСТ

Тајна популарности пушке *калашњиков* код бораца различитих идеологија је у њеној једноставности и поузданости. Руковање и одржавање је толико просто да њиме могу подједнако успешно да рукују и приучени борци и професионалци. Искуства из борби показала су да се АК практично и не може покварити. "Дуговечнија" је од самог борца који је носи. Једнако добро подноси сибирску хладноћу и снег, сахарски песак и врућину, те влагу и бласто тропских прашума. У употреби је поуздана и сигурна и не долази до застоја, било да војник пузи по блату или снегу, лежи у песку, маршује по киши, трчи или искаче из возила...

Средином седамдесетих година совјетска армија у наоружање уводи нови метак и то опет различит од Запада – 5,45 mm. Његова појава представља природни наставак еволуције пушчане муниције која је започета у совјетској армији са метком 7,62 mm М 43. Оружје које је развијено у новом калибру означено је као 5,45 mm ауто-

мат *Калашњиков* модел 1974 (AK-74). У суштини на тој пушци и није урађено нешто радикално ново, сем што су због промене калибра измењени цев, затварач и оквир. Такође, AK-74 је добио веома ефикасну гасну кочницу која уједно има улогу скривача пламена и компензатора одскочног угла. Новина је и склапајући кундак – који се преклапа у страну.

Током прославе седамдесет петог рођендана Михаила Т. Калашњикова јавности је приказана серија АК-100, која поседује нове карактеристике у односу на старије проверене моделе. Та серија је развијена и произведена у фабрици "Измах", трећој установа те врсте у Русији, основаној давне 1807. године.

Модел серије АК-100 праве се у три калибра. Калибар АК-101 и АК-102 је 5,56 x 45 mm НАТО, АК-103 и АК-104 имају традиционални 7,62 x 39 mm, а АК-105 нови 5,45 x 39 mm. Тежина празног оружја је између 2,9 и 3 килограма за краткоцевне варијанте, док је од 3,3 до 3,4 kg за моделе са стандардном дужином цеви. Модел АК-102,

И пољска верзија је идентична совјетском моделу. Кундак, доњи рукохват и заштитник гасног цилиндра израђени су од дрвета, а пиштољски рукохват од композитног материјала. Кундак је постављен под углом према доле и при крају има отвор за копчање додатака на кундак приликом испаливања тромблонских мина. На устима цеви постављен је тзв. тромблонски додатак за испаливање тромблонских мина. На самој пушци не постоји тромблонски нишан што значи да се он налази на самој тромблонској мини. Поред тога, нема ни регулатора гасова тако да део барутних гасова ипак одлази на носач затварача са клипом у гасни цилиндар, што умањује само ефикасан домет тромблонских мина. Ремник се качи за кундакса доње стране и за предњи део носача гасне коморе.

Кинески конструктори су на свој модел АК убацили неколико измена. Кундак је делимично под углом према доле, рукохвати су код првих модела били од дрвета, а касније од композитних материјала. Предњи рукохват и заштитна облога гасног цилиндра такође је на првим моделима израђена од дрвета, а затим од композитног материјала. Доња облога – рукохват има израђено лежиште за преклапајући нож. Позади је, испод цеви носача предњег нишана, поста-

вљен носач преклопног ножа, док се на предњем делу носача предњег нишана, са доње стране, налази утврђивач ножа. На устима цеви постоји само заштитник уста цеви. Ремник се качи на задњи део сандука и носач гасне коморе. Поклопац сандука је раван и испод ножа налази се шипка за чишћење и расклапање оружја. Кинези су развили модификовану верзију са склопивим кундаком, која се такође базира на совјетском оригиналу. Тај нови модел добио је ознаку Тип 56-2. Код њега бајонет има другачији дизајн јер се преклапа на страну и прилеже на преклопиви метални кундак.

Чеси и Финци су такође развили своје пушке по угледу на АК, али су у изради били оригинални. Тако чешка пушка само по спољном изгледу подсећа на АК, али није израђена за совјетски метак 7,62 x 39 mm већ за домаћи истог калибра, али чауре дуже за 6 mm. Чеси су одмах развили два модела: М-58 са дрвеним кундаком и М-58 V са преклапајућим металним кундаком. Њихове пушке су снажно и поуздано оружје, изузетно добре израде и финалне обраде.

Са друге стране финска пушка је развијена на основу совјетског метка 7,62 x 39 mm, али поред заједничког калибра и принципа рада, нема ништа више заједничко са совјетским АК.

AK-104 и AK-105 имају цев дужине од 314 mm. Укупна дужина им је 824 mm са расклопљеним кундаком, док је са склопљеним 586 mm.

Конструисани су тако да имају боље карактеристике од краткоцевних јуришних пушака као што су М 16А2, М4 карабин, јужноафричка R 5, израелски galil SAR, шпански СЕТМЕ LC и немачки НК 33КЕ карабин. Дужина цеви пушака АК-101 (5,56 x 45 mm НАТО) и АК-103 (7,62 x 39 mm) је 415 mm. Њихова укупна дужина је 943 mm са расклопљеним кундаком, док је са склопљеним то 700 mm. Сва оружја у моделу АК-100 имају цев са четири жлеба, а корак увијања им је у десну страну. Ти модели раде на провереном принципу позајмице барутних гасова, али немају регулатор гасова.

Брзина испаливања АК-100 је 600 метака за све моделе. Код ових серија постоје две врсте компензационих комора. Два модела са стандардном дужином цеви су АК-101 и АК-103 и користе компензациону комору исту као код модела АК-47, која је монтирана на уста цеви са леве стране. На врху цеви налази се експанзиона комора дуга два инча. На задњем делу коморе су три отвора – један са десне стране и два на врху. Положај зареза смањује пењање цеви нагоре и удесно када пуца дешњак и спречава да се шире гасови. А они могу да изазову експлозивни талас који може да захвати стрелца.

■ КРАТКОЦЕВНИ МОДЕЛИ

Краткоцевни модели АК-102, 104 и 105 имају цилиндричну комору са конусним скривачем бљеска, иста као код модела АК СУ 74. Сматра се да је наставак на устима цеви служио само за смањење величине бљеска и јачину праска оружја. То је делимично тачно јер је његова примарна функција мало другачија: оружја са кратком цеву која раде на принципу одвођења дела барутних гасова редовно су непоуздана, јер је отвор цеви врло близу одвода барутних гасова у цеви, а већина покретачких гасова одлази у атмосферу када зрно напушта уста цеви. То битно смањује притисак у одводу и оставља мало гаса да врати клип уназад. Резултат свега јесте јак трзај одоздо.

Инжењери Алексеј Драгунов и син Михаила, Виктор Калашњиков, решили су проблем тако да сам цилиндар на компензационој комори заробљава гасове и ствара обрнуту турбуленцију која тера гасове назад у гасну комору и обезбеђује притисак потребан за не-сметан рад аутомата.

Оквири за серију АК-100 израђени су од црне термички обрађене епокси смоле, појачане фибергласом. Кундак, рукохват, доњи

рукохват (облога цеви) и облога гасног цилиндра такође су начињени од црног, фибергласом ојачаног полиамида. Промењен је дизајн цеви – додата су вертикална и хоризонтална ребра ради спречавања клизања руке са облоге цеви. Гасни цилиндар има целим обимом уздужна удубљења да би се смањила носећа површина за клип и омогућио пролазак барутних гасова. Кундак се преклапа на леву страну. На њему је удубљење које помаже да се, када је на оружју постављена оптика, он без икаквих проблема преклапа, а пушка даље користи. Са десне стране постоје уздужне бразде које смањују укупну тежину оружја.

■ НАТО КАЛИБАР

Нож који следује уз моделе АК-100 и даље је типа "сечак жице" уз битне измене. Дршка и корице ножа су од црног синтетичког материјала. Дршка је мање округла него раније и има три истакнута ребраста испупчења ради бољег хватања. Сечиво је хромирано са на зубљеном горњом ивицом и са рупом близу ивице ради уклапања са корицом за сечење жице. Облик сечива више није бови типа, већ има облик врха копља и први пут је фабрички добро наоштрен.

У серију АК-100 модела, у програм производње уврштен је и калибар 5,56 x 45 mm НАТО. На тој серији примењена су и нека нова решења како би се олакшавало руковања оружјем и повећавала прецизност. Неки делови су замењени савременијим, лакшим материјалима. Овој серији нису потребна никаква тестирања јер се већ доказала, али је изненађење приредио калибар НАТОа – 5,56 x 45 mm, који је у прецизности инфериорнији у односу на стари руски калибар – 7,62 x 39 mm.

И поред тога што ће основна верзија ове пушке ускоро прославити свој седамдесети рођендан, само због своје поузданости још дуго ће остати основно оружје у многим армијама света, нарочито оним који нису у финансијским могућностима да прате трку у развоју стрељачког наоружања. А колевка тог оружја, Русија, пре неколико година најавила је могућност пренаоружавање својих јединица новом аутоматском јуришном пушком, али не из фамилије Калашњикова већ са аутоматом Никононова, односно 9АН-94. Да ли ће Русија послати своју легенду у "пензију", као и Америка своју М16, остаје да се види. ■

Иштван ПОЉАНАЦ

(Крај)

SIKORSKI ПРОМОВИШЕ X2 ТЕХНОЛОГИЈУ

Компанија Sikorsky успела је да приведе крају програм напредне технологије вертикалног полетања својих летелица. Прво полетање прототипа предвиђено је за крај ове године.

Технологија X2 омогућава хеликоптерима нове генерације боље перформансе у летним карактеристикама, дупло већу брзину лета и долета од досадашњих, боље понашање на малим брзинама, без икаквих поремећаја у току промена брзина лета.

Нови систем синхронизованих дуплих ротора и елиса омогућава екстремне маневарске способности, лет до суперсоничних брзина, брзе и оштре промене по правцу и висини лета, лебдење и лет без икаквих вибрација, што представља до сада невиђену динамику за садашње генерације хеликоптера.

Ова генерација хеликоптера биће рађена у неколико верзија: као елемент интегрисаног у систему C2, као беспилотна летелица велике издржљивости и аутономности са најсавременијим извиђачким системима са могућношћу преноса слике, као јуришно борбено средство намењено за брзи продор унутар линија противника, као борбено средство опремљено лезом нове генерације пројектила, као средство за ескортну пратњу ВИП летелица, као транспортно и комерцијално средство. ■

НОВИ ПРОЈЕКТИЛИ ЗА КИНЕСКИ АВИОН Х-6

Почетком септембра ове године, представници армије Кине најавили су стављање у оперативну употребу бомбардера Х-6 Badger, опремљеног новом генерацијом противбродских пројектила. Кина је такође најавила даљи развој авиона Х-6, рађеног по узору на руски бомбардер Ту-16. За разлику од руске варијанте авиона, који носи два противбродска пројектила, Х-6 имаће четири подвесна тешка противбродска пројектила, повећаних маневарских и експлозивних перформанси.

Авион Х-6 је могуће опремити и са пројектиlima повећаног домета YJ-83 (CSSC-8 'Saccade') и YJ-62 (C-602). ■

БРОД ОД КОМПОЗИТНОГ МАТЕРИЈАЛА

Материјал од карбонских влакана, од кога је израђен М-дизајн ('M-Hull') брода, олакшава одржавање брода на води, омогућава лагано пробијање кроз таласе и достизање брзине од око 50 чворова на сат.

Брод ће бити опремљен богатом сензорском и комуникационом опремом и биће у ситуацији да подржи активности током извођења операција специјалних јединица.

Посада брода биће трочлана, уз могућност превозења 12 (SEAL) командоса САД за специјалне операције. Као помоћна средства имаће на себи једанаестметарско брзо пловило за потребе специјалца и мању беспилотну летелицу. Морнарица САД понудиће три варијанте ове нове генерације брода, за потребе страних морнарица. ■

HARM ПРОЈЕКТИЛИ ЗА АМЕРИЧКО ВАЗДУХОПЛОВСТВО

Америчка компанија Raytheon уговорила је испоруку седам противрадарских HARM (High-Speed Anti-radiation Missile) система нове генерације, за потребе РВ САД. Реч је о AN/ASQ-213 (R7) нишанском интегрисаном систему – портаблу. Уређај је планиран за монтирање на скоро свим борбеним авионима РВ САД, као подвесни елемент. Током лета пилоту омогућује једноставно откривање, прецизно одређивање локације циља, односно идентификацију циља на земљи који емитују фреквенцију у радарском опсегу. ■

ТАЛЕС МОДЕРНИЗУЈЕ НЕМАЧКУ ФЛОТУ

Немачко-холандска корпорација Талес модернизоваће 12 немачких фрегата, и то осам типа F122 Бремен класе и четири типа F123 Брандербург класе, према FAF програму Фаза 1, чија је вредност 84 милиона долара.

Програм FAF ('Fähigkeitsanpassung FüWES') подразумева модернизацију командног и система за управљање ватром или CMS (combat management system) система. План Фазе 1 FAF програма је да се продужи век употребе фрегата класе F 122 до 2015. године и фрегата класе F 123 до 2025. године.

Модернизација се заснива на најновијој верзији TACTICOS-NC (tactical command system – network centric) и SEWACO-DDS (sensor, weapon control-and-command system – data distribution service) технологији. Модернизован CMS (combat management system) систем, познат под називом SABRINA 21 (System zur Auswertung Bereitgestellter Realzeit – Informationen in Netzwerk Architekturen des 21 Jahrhunderts), омогућиће ангажовање флоте фрегата у свим мирнодопским операцијама и ефикасно извођење целог спектра операција у кризним ситуацијама. ■

КОМПЈУТЕРСКА СТРАТЕГИЈА COMPANY OF HEROES

ИГРА ГОДИНЕ

Искусни познаваоци сличних стратегија ће, после неколико минута, схватити да су сведоци донекле револуционарне игре, која може, за сада, да понесе титулу игре године. Доброј графици придодати су одличан звук и музика, а све то чини да атмосфера и игра буде на врхунском нивоу.

Остоје неке ствари које треба избећи по сваку цену. Неке игре су лоше и штета је губити време на њих, док су друге опасне, јер вам одузимају много времена. Представљамо вам најновију стратегијску игру која ће вас гарантовано натерати да размислите о одвикавању од овако "опасних зараза". Искусни познаваоци сличних игара ће после неколико минута схватити да су сведоци донекле револуционарне игре која може за сада да понесе титулу игре године. Слободно се може рећи да тренутно не постоји боља игра (наравно у области стратегија). Надам се да ће вам овај текст помоћи да сагледате све лепоте ове компјутерске стратегије.

■ НЕЗАБОРАВНА ГРАФИКА

Аутори из компаније *Relic Entertainment* су одрадили игру веома детаљно. Графика је, у једној речи, незаборавна – од уводних анимација пред сваку од мисија, до прецизно урађених возила и војника. Пуно је детаља који се виде и на мање важним местима, попут чутурице на опасачу војника или чауре од гранате која испада из топа. Невероватно су детаљно урађени и бројни објекти које можете рушити, спаљивати или запосести вашом пешадијом. Први од "филмова" који ћете гледати веома подсећа на чувени филм "Спасовање војника Рајана". Иако траје мање од три минута, видећете све ужасе на злогласној плажи "Омаха". Крв, песак и вода прскају по објективу камере која се тресе и љуља, изгледајући као да је у питању документарни филм. За разлику од већине осталих стратегија, у овој је могуће камеру "спустити" толико ниско да изгледа као да је у питању игра из првог лица.

Доброј графици су придодати и одличан звук и музика, а све то чини да атмосфера у игри буде на врхунском нивоу. Пешадија пуца на непријатеља са прозора, тенкови руше бандере и камене зидове, пролазе кроз куће. Тешко да поверујемо да ће нека компјутерска стратегија у скорије време имати бољу атмосферу. Мисије су пропраћене лепим анимацијама и детаљним објашњењима ваших задатака. Неке мисије се састоје из више хронолошки повезаних делова који заједно чине целину. Укупно време дешавања је неколико седмица од дана искрцавања у Нормандији. Разлог за тако кратак период је вероватно жеља аутора да оставе довољно простора за наставке ове игре.

Необично је што игра има само једну кампању, и то само са савезницима. Прва од шеснаест мисија, колико укупно има, представља вам неке од основних јединица. Најкориснија је од свих инжењерија. Са њом градите све потребне објекте, зауimate стратегијске тачке, поправљате возила и уз помоћ пламенобацача и експлозива врло добро се борите. У другој мисији играте са падобранским јединицама, а у трећој са оклопним. Пошто оклопне јединице немају могућности за освајање стратегијских тачака, морате уз њих имати и пешадију. Велика разноврсност јединица и возила и могућност да их појачавате разним додацима, омогућава вам да армију конфигуришете према жељама и потребама. Веома реално се понашају и ваше и непријатељеве јединице – ако су под ватром покушаће да легну и да узврате удар. Тенкови су рањивији отпозади, снајпериста натера у бег непријатеља чим некога погоди. Наравно, реалност није баш потпуна, јер војне јединице немају реалан број људи и не троше муницију.

■ ВОЈЕВАЊЕ У ШЕСНАЕСТ МИСИЈА

Неке од мисија су веома реалне – заседа за противнички конвој, одбрана у разрушеном граду, итд. Већ поменути стратегијске тачке дају вам различите ресурсе. Ресурси су потребни за унапређивање и производњу, а неки се користе и за специјалне опције, попут експлозива који користи инжењерија или артиљеријског баража. Ресурси које можете добити на стратегијским тачкама јесу гориво, муниција и људи. Осим што је треба заузимати стратегијске тачке, треба их и сачувати од противника. Уколико изградите осматрачницу на стратегијској тачки, непријатељ ће прво морати да је уништи, па тек онда да је осваја. Тако ћете добити на времену, а можда и одбити напад противника.

Осим разноврсних пешадијских јединица, на располагању вам је и неколико моторизованих. Ваше главно оружје против противничких снајпера и пешадијских јединица за подршку биће *Jeep*, мали, брз и лако оклопљен. Идеалан је и за извиђање терена. *M3 Halftrack* послужиће за брз транспорт ваших трупа и њихову заштиту од лаког пешадијског наоружања. Можете га унапредити додавањем четвороцевног топа, али онда нећете моћи транспортовати ваше трупе. *M8 Armored Car* је брзо извиђачко возило које можете унапредити са тешким митраљезом и ојачањем оклопа.

ПОТРЕБНА КОНФИГУРАЦИЈА

За игру није потребан претерано јак компјутер, а могуће је и подесити нижу резолуцију и ниво детаља уколико имате проблема са брзином извођења. Минимум који захтева од вашег рачунара јесте: *Windows XP*, *2.0 Ghz Intel Pentium IV*, *512 MB RAM*, *100% DirectX 9.0c* компатибилна графичка картица са *64MB* и *Pixel Shader 1.1* подршком, *DirectX 9.0c compatible 16-bit sound card*, *DVD-ROM* и *6.5 GB* места на хард диску. Препоручује се да имате процесор на *3.0 Ghz Intel Pentium IV*, *1 GB RAM* и *256 MB NVIDIA GeForce 6800*.

Може да поставља и противоклопне мине, па је врло користан и за борбу против немачких тенкова.

Tank Destroyer M10 је оклопно возило код кога је јак оклоп жртвован ради већег топа и боље покретљивости. За успешну употребу тог возила препоручујем да што више користите природне и вештачке заклоне (куће, и слично). Модификована верзија тенка *M4 Sherman M4 Crocodile*, са пламенобцачем и могућношћу да га користите и за уклањање противтенковских препрека (када га унапредите), идеална је за уништавање пешадије у заклонима. А ваше главно оружје је *M4 Sherman*. Поседује брзину и добру ватрену моћ коју можете унапредити додатним тешким митраљезом. Таква верзија одлична је и против пешадије. Друго веома корисно унапређење је *Crab Mine Flail* за уклањање противтенковских мина. У директној борби тешко да ћете са њим изаћи на крај са немачким *пантерима*, али пошто сте бржи од њих, лако ћете их уништавати нападом са леђа.

Немачка возила су разноврснија од ваших. Вашим снајперистима представљаће проблем изузетно брз *BMW* мотоцикл са приколицом. А претња су и полугусеничар *Sdkfz 251* за транспорт трупа или унапређена верзија са два пламенобацача или бацачем ракета и брзо оклопно возило за извиђање *Sdkfz 234*, познато и као *лума*, која може бити унапређено против тенковским топом *50 mm*. Тада представља веома велику претњу вашој оклопној јединици. Вишецевни бацач ракета *150 mm Nebelwerfer* служи за нападе са велике удаљености. А *Goliath* је нешто што ће вам вероватно задати доста главобоље. Минијатурни тенк на даљинско управљање са гомилом експлозива у себи може да вам уништи било који тенк или објекат. Прави убица тенкова је *Stug IV* са модификованим *75 mm* топом. Нема куполу, али је спреда одлично оклопљен. *Panzer IV*, као основни тенк вашег противника, веома је опасан и за вашу пешадију и за возила. Унапређење му је додатни бочни оклоп и додатни *MG42* митраљез. *Ostwind Flakpanzer* је наоружан са топом *37 mm*, који је смртоносан за пешадију и лакше оклопљена возила. *Panther* је највећи проблем на који можете наићи у мисијама. Има дебел оклоп под нагибом и масиван топ *75 mm*, а рањив је једино отпозади, па ако се сусретнете са њим, покушајте да га што пре заобиђете. ■

Игор ВАСИЉЕВИЋ

НОВИ СТАРИ АУТОРСКИ ФИЛМ

ЉУБАВ - ПРЕ И ПОСЛЕ СВЕГА

Са петнаест година традиције Фестивал ауторског филма је поново формално на почетку. Додавањем одређења Нови, пред нама је још један одлично постављен фестивал са скоро, истим креативним потписом који подразумева удружење грађана "Поглед у свет".

Током шест дана трајања недавно одржаног Новог фестивала ауторског филма имали смо прилике да видимо 16 остварења бираних по критеријуму који сам фестивал носи у називу. Ауторство, данас прилично потиснута и загуљена категорија, заиста је заједнички именоватељ, али и есенција приказаних филмова, углавном младих редитеља света, што посебно радује. У времену које диктира један другачији приступ уметности, у коме онај који осмисли и створи има много мање удела у потпису завршног чина, у односу на оне који маркетиншки обраде причу, када је, рецимо, ликовна уметност у питању кустосе и галеристе, филм се и даље прилично добро држи. Из те, условно речено, независне продукције, брижљиво су бирани филмови за београдски фестивал.

ДАНАК САВРЕМЕННОСТИ

Након што се на самом отварању подигла прашина око *Сунчане палате*, кинеског редитеља Лу Јиа, коме је кинеска влада забранила две године да се бави филмом јер је 2000. снимио *Suzhou River* без дозволе власти, филм је ипак приказан, на велико задовољство београдске публике. Филм који се бави судбинама неколико кинеских студената, непосредно пре одласка на студије у Пекинг, за време студентских протеста и знатно касније, скоро до данас, развија појединачну причу о енергији младости, бунту, несналажењу.

Еуфорија руског редитеља, глумца и драмског писца Ивана Вирипајева је прича о неочекиваној љубави између мушкарца и жене и о тихом сведоку њихове страсти – величанственој реци (Дону), чија вода тече вековима. Прочишћена, скоро библијска прича, одлично вођене камера и карактеризација ликова, повремени и складни омажи великим мајсторима Тарковском и Бергману, издвојили су овај филм као вероватно најближи чистој уметности.

Аустралијски филм *Гледај у оба правца* Саре Вот, савремена је прича о разним облицима данака које плаћамо тој истој савремености. Саобраћајне несреће, карциноми, изненадне смрти, самоћа..., све више су из круга "то се дешава неком другом" постале саставни део наших живота. Излаз који Сара нуди је у љубави – свеколикој – пре и после свега. "Гледао сам овај филм са извесном

фасцинацијом. Поетичан а непраштајући, романтичан и комплетан. Смрт је тема која је свуда око нас. Уколико је на тротоару, ми ћемо сићи на улицу”, забележио је о филму Роџер Еберт (Chicago Sun Times). Ваља рећи и да ауторка овог филма није сишла на улицу.

Француско-грузијска копродукција “13” је филм који се такође наметнуо посебним сензибилитетом аутора. И сви поменути, тако да ниједном нису склизнули у патос, мелодраму, ганутљивост – својом на есенцију сведеном причом јесу ода љубави, емоцији која нас најистинитије води ка смислу.

РУСКА ДОГМА

Један од пратећих програма Новог фестивала ауторског филма била је и мала ретроспектива филмова руског редитеља Евгенија Бауера, (1865–1917) о коме је познати француски историчар филма Жорж Садул писао: “Бауер се заслужено може сматрати првим истинским уметником филма, не само у Русији него и у целом свету.”

Његова *Сањарења*, *Деца великог града*, *Нели Раинцева*, *Живот за живот*, које смо имали прилику да погледамо у Музеју Кинотеке, сведоче о раду истинског аутора, редитеља који је у матичну кинематографију унео нова изражајна средства у монтажи, сценографији, композицији кадра, филмским плановима... Бауер је своје глумце извео на московске улице, у кримско приморје, на масиве Кавказа, настојећи да их анимира ка доживљају једнаком реалном животу, а не тада уобичајеном театралном преглумљивању. Историчари филма слажу се око једне одреднице – Бауер је миљама испред папирнатог декора преовлађујућег у тадашњој европској кинематографији. Можда би се могло рећи и да је његова режија, попут Трирове, за оно време догма, али руска.

Управо је Бауер име које руши заблуду да у време царске Русије филмске уметности није ни било. Пре седамнаест година, како пише Александар Саша Ердџановић, на најзначајнијем светском фестивалу немог филма у италијанском градићу Порденоне приказана је до тада највећа ретроспектива руске царске кинематографије под називом “Неми сведоци”. На запрепашћење многих, испоставило се да руска кинотека “Госфилмфонд” чува око триста наслова од укупно 1.800 снимљених у време Романових.

Још један пратећи програм овогодишњег фестивала издвојио се својом атрактивношћу. Циклус са називом “Снолики филм”, који

Сунчана палата

НАГРАДЕ

ДАЛЕКИ ИСТОК НАЈБЛИЖИ ВРХУ

Престижном наградом “Александар Саша Петровић” за најбољи филм Новог фестивала ауторског филма овенчано је остварење Цај Минг Лианга “Нећу да спавам сам” (Тајван, Француска и Аустралија), за “бескомпромисну ауторску поетику кроз коју потпуно субјективни доживљај света израста у објективно осећање времена у којем живимо”. То је свечано саопштио жири, у коме су били Лордан Зафрановић као председник, Фарук Лончаревић и Срђан Голубовић, на самом затварању фестивала у Дворани Културног центра Београда.

Добитници две специјалне награде жирија су Антоније Нујић за “Све цаба” (Хрватска) – “суптилан и емотиван филм који једноставним редитељским решењима открива снажан и специфичан ауторски сензибилитет”, и Иван Вирипајев за “Еуфорију” (Русија), филм “снажног и аутентичног визуелног језика и храбрости у истраживању нових простора савременог руског ауторског филма”.

На иницијативу међународног жирија, Савет и организатор фестивала установио је и нову званичну награду за слободу стваралаштва (Freedom Award) “Поглед у свет”, коју је освојио филм Лу Јиа “Летња палата” (Кина и Француска), чија је пројекција прво била отказана због противљења Амбасаде Кине у Србији, а потом је ипак приказан на помереном свечаном отварању Фестивала. Тај контроверзни филм, забрањен у Кини због сцена на Тјенанмену, признање је освојио “за потресно истраживање новије историје човечанства кроз личне судбине јунака” и за “храброст, машту и контроверзу једног аутентичног и другачијег аутора”.

Жири српске секције ФИПРЕСЦИ, у саставу Дејан Николај Краљачић, Јасмина Продановић и потписник ових редова, једногласно је одлучио да награди филм Корнелија Порумбоиуа “12:08 источно од Букурешта” (Румунија), за дебитантско остварење које “плени својим рафинираним смислом за хумор, интелигентним и зрелим приступом једној великој и болној теми”, нудећи непретенциозно “универзалну метафору која посебно дотиче све земље у тзв. транзицији”.

Традиционална плакета за најбоље ауторско достигнуће камере “Александар Петковић Петко” Удружења филмских уметника Србије додељено је Луки Бигацију, директору фотографије у филму Паола Сорентина “Породични пријатељ” (Италија), по одлуци жирија у коме су били професор Марко Бабац, директор фотографије Ђорђе Николић и режисер Никола Станковић.

Димитрије СТЕФАНОВИЋ

се такође одвијао у Кинотеци, ауторска је замисао професора Марка Бабца и драматурга Срђана Вучинића, а донео нам је могућност да поново или први пут видимо маестрална дела светске кинематографије, представљена уводним речима значајних имена наше културе. Тако је филм Виторија Де Сике “Чудо у Милану” (Италија, 1952) представио театролог Јован Ђирилов, Карановићев “Сјај у очима” (Србија и В. Британија, 2003) композитор Зоран Симјановић, филм Жана Коктоа “Лепотица и звер” (Француска и Луксембург, 1946) представила је сликарка Оља Ивањицки, Бергманово “Лице” (Шведска, 1958) представио је психолог професор др Предраг Огњеновић, Фелинијев “Амаркорд” (Италија, 1973) књижевник Горан Петровић, а “Огледало” Тарковског (Русија, 1975) режисер Бора Драшковић.

Бабац у тексту каталога који је пратио Фестивал пише: “Филм је вероватно најефикасније средство комуникације које нам стоји на располагању, а које је најближе необјашњивом својству сна. Богат симболима, метафорама, покретима и мистеријом, филм је, попут снова, део неке друге, више стварности.”

Та нека друга стварност, коју исписује уметност филма, неопходан нам је коректив за ону прву, коју исписује живот, а у случајевима у којима се прва и друга стварност преклапају или бар дотичу, вероватно је могуће говорити о савршенству, а можда и о срећи. ■

Драгана МАРКОВИЋ

НИШКИ САЈАМ КЊИГА И ГРАФИКЕ

ОТИСАК НОВОГ ЖИВОТА

Потврдило се да су сајмови добра прилика да књига, како би рекао Борхес, нађе дуго очекиваног читаоца и да у њему настави свој нови живот. Нема сумње да ове речи важе и за 43. сајам књига и график, који је, од 30. новембра до 5. децембра, у нишкој хали "Чаир" окупио седамдесет издавача из наше земље и више од двадесет хиљада посетилаца.

У конкуренцији за добијање награда на 43. нишком сајму књига и графике било је много издавачких кућа. Војни издавачи имали су разлога за задовољство јер су од стручног жирија добили три значајна признања. Новински центар "Одбрана" носилац је награде "Отисак" за технолошки третман књиге. Награда је додељена књизи Владимира Стојанчевића, Љубодрага Динића и Ђорђа Борозана "Земља живих", која говори о генези српско-албанских односа у 19. и 20. веку. Жири сматра да ова књига достиже високе естетске ликовно-технолошке домете и да има особен визуелни идентитет.

Војноиздавачки завод добио је награду "Пресад мудрости" за репрезентативну књигу Владимира Стојанчевића "Србија од 1914. до 1918. – сећање на време бола и поноса". Чланови жирија сматрају да ово дело богатом опремом и садржином из националне историје повезује више генерација. Награда за естетски третман књиге, припала је, такође, Војноиздавачком заводу и то за "Културну ризницу Србије и Београда".

На штанду НЦ "Одбрана" највеће интересовање показано је за популарна издања о наоружању војске и за она која популаризишу војску и војни позив. Према речима начелника Одсека за опште послове НЦ "Одбрана" Миролуба Николашева и референта комерцијале ВИЗ-а Милене Степић, војне издавачке куће оствариле су позитивне финансијске ефекте на нишком сајму. Издавачки опус војних кућа привукао је пажњу бројних посетилаца Сајма књига и графике, а међу њима је био и велики број војника, старешина и цивилних лица из нишког гарнизона.

Потврдило се да су сајмови добра прилика да књига, како би рекао Борхес, нађе дуго очекиваног читаоца и да у њему настави свој нови живот. Књига је недељу дана била у првом плану, а проблеми у виду неадекватног сајамског простора, танких зидова потенцијалних купаца и скромне понуде посебних програма – брзо ће се заборавити. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

ИЗЛОЖБА ПОЛАЗНИКА ЦЕНТРА
ЗА ОБУКУ ПРОГРАМА ПРИСМА

НЕКЕ ДРУГЕ ЉУБАВИ

Међу полазницима програма Присма – преквалификације официрског кадра, нашли су се и они који својим остварењима говоре о ширини и свестраности официра. Они су деценијама професионално обављали сложене и одговорне војне дужности, а истовремено налазили снаге и времена да развијају и негују друге љубави, способности и таленат. Центар за обуку Ниш и Клуб Војске Србије организовали су групну изложбу полазника Центра, како би их и широј јавности представили као веома креативне и талентоване ствараоце. На изложби су приказали уља на платну, скулптуре, иконе, графике, књиге, карикатуре... Посебно занимање привукле су слике потпуковника Роберта Шмалцелца и Зорана Теншића, док се својим књигама "Вештина ратовања Војда Карађорђа" и "Ратна лукавства српске војске" представио пуковник Новица Стевановић. На отварању изложбе говорили су начелник Управе за кадрове МО пуковник Слободан Тадић, војни аташе Краљевине Холандије Јан Ван дер Елсен, менаџер Центра за обуку Ниш др Мирослав Тројановић и академски сликар Милић Петровић. Том приликом, приказан је и документарни филм Жељка Митровића "Нова каријера".

З. М.

Н О В Е К Њ И Г Е

РАЗВОЈ ГЕОГРАФСКОГ
ИНФОРМАЦИОНОГ СИСТЕМА

ВРЕДНОСТ ДИГИТАЛНИХ ПОДАТАКА

Сваки аутор књиге је веома срећан кад њен тираж "плане", а управо се примерак више тражи за дело доц. др Мирка Борисова "Развој географског информационог система", посвећено формирању националне топографско-картографске базе података

Зашто је монографија коју је недавно издала *Задужбина Андрејевић* изазвала толико интересовање у стручним круговима? Разлог је једноставан – у нашој земљи до сада нису вршена испитивања савремених могућности моделовања и организације података о простору велике детаљности јер је мало институција имало услове за истраживања такве врсте.

Ту привилегију имао је Војногеографски институт и књига је настала на основу многобројних истраживања у Институту и практичних искустава у раду са новом технологијом за прикупљање, приказ и анализу података о простору. А пуковник др Мирко Борисов, данас начелник Војногеографског института, дуго година се бавио тим проблемом, а о томе је писао и у својој докторској дисертацији.

Успостављање једиственог аутоматизованог топографско-картографског система веома је сложен, дуг и скуп посао. Многе државе су одавно томе приступиле, а аналогно-дигитална конверзија карата и постојећих планова, актуелна је и код нас. За праксу је то изузетно важно јер је реч о базичном скупу података о простору на основу којих би се обављале разне анализе и доносиле важне одлуке, посебно са војног становишта. Географске информације о простору један су од најважнијих ресурса неопходних за успешно извођење многих активности у систему одбране, али и привреде неке земље. Међутим, све те податке теба организовати на други начин како би их, сем картографа, користили и остали корисници.

Аутор у књизи открива како се прикупљају подаци о простору у дигиталном облику, на који начин се моделују, структурирају, како се примењују и одржавају основне базе података, и како се ти подаци могу штитити и архивирати.

Пуковник др Борисов је сматрао да ће за предложени модел и организацију података о простору бити успешније и практичније ако су сви подаци на једном месту и ако су дати на јединствен начин. Основно је, како аутор књиге каже, да ти подаци имају дигиталну

форму – универзално значење без обзира на развој технологије и технике.

У ВГИ су до сада карте скениране и дигитализоване са оригинала, и налазе се у растерском и векторском облику. У другој фази рада треба створити базе података о простору, а потом рад заокружити на националном нивоу. Тиме ће се побољшати основа за даљи развој географског информационог система. А време ће показати како ће се ГИС развијати. ■

М. ШВЕДИЋ

КУЛТУРОСКОП

КЊИЖЕВНИ ПРОГРАМ

22. децембар – Универзална сала у 18 сати

Промоција књиге
ЗАПИСИ ИЗ СРБИЈЕ
аутор Душан Јањић

ИЗЛОЖБЕ

ВЕЛИКА ГАЛЕРИЈА

18. децембар у 13 сати
отварање групне изложбе слика
са Ликовне колоније
КОПАОНИК 2006
Изложба траје до 24. децембра

28. децембар у 19 сати

отварање групне изложбе слика,
скулптура, цртежа и графика
Ликовне групе Централног дома ВС
ДЕЦЕМБАРСКА ИЗЛОЖБА
Изложба траје до 21. јануара 2007. године

КОНЦЕРТИ

28. децембра – Велика сала у 20 сати
НОВОГОДИШЊИ КОНЦЕРТ

Организатори:
Централни дом ВС и
Уметнички ансамбл ВС
"СТАНИСЛАВ БИНИЧКИ"

Предраг МИЋИЋ

САМОУБИЛАЧКИ ТЕРОРИЗАМ (5)

ЛОВЦИ НА САВРЕМЕНЕ КАМИКАЗЕ

Извођење самоубилачког напада подразумева сложен систем припрема и различите циклусе терористичких активности.

И мада је такав напад дефинисан као акција појединца који жртвује властити живот, самоубица је, у суштини, само последња карика у дугом организационом ланцу. У сенци, иза нападача, налази се сложена терористичка организациона и оперативна инфраструктура која му и омогућава да оствари свој крвави циљ.

Извођење самоубилачког напада захтева од организације да руководи серијом припрема у које су укључени и активисти организације и сарадници. Наиме, пошто је одлука о нападу донета, њено спровођење у дело захтева неколико одвојених операција. Најпре, то су избор циља и прикупљање података, затим регрутовање и физички и духовни тренинг изабраних за акцију. Следи припрема експлозива и транспорт бомбаша у подручје мете. У такве задатке обично су укључене десетине терориста и саучесника који неће извршити самоубиство, али се операција без њихове подршке не може извести.

ПРОПОВЕДНИЦИ ЦИХАДА

Регрутовање особа за самоубилачке нападе значи проналажење и одабир одговарајућих кандидата за "мученичке акције". У селекцији, нарочита пажња усмерена је на религиозност или националну посвећеност кандидата, затим на њихову перцепцију нанесене неправде али и на способност да се одупру снажном психолошком притиску и да предвиђена акција остане у тајности.

Примера ради, чланови Палестинског исламског цихада (PIJ – Palestinian Islamic Jihad) инсистирају да се за самоубилачке акције не бирају кандидати који имају криминални досије (како не би подстакли сумњу безбедносних служби) или особе склоне суициду. У интервјуу за "Њујоркер", члан PIJ, Абдуллах Схами изјавио је репортеру да тај покрет не регрутује "депресивне" особе. "Уколико постоји и најмања шанса да је особа суицидна, ми му нећемо дозволити да изведе мученичку операцију. Да бисте постали мученик, ви морате желети да живите."

У књизи Марћеле Андреоли "Телефониста Ал каиде" један од ухапшених чланова те организације описао је своју инфилтрацију у друштво кандидата за камиказе. Из његове приче закључује се да имами, проповедници цихада, користе две тактике за стварање нових камиказа. Оним муслиманима који воде "западњачки" стил

живота, пију алкохолна пића, иду у дискотеке или одржавају ванбрачне везе, усађују у главу представу о паклу који их чека после смрти, поготову ако наставе и даље тако, односно говоре о благодетима раја, који их очекује ако промене свој пут. Оним другима, који се налазе на маргини друштва, проповедници џихада препричавају безмало порнографске приче о сексуалним задовољствима која их очекују у рају после “мученичке” смрти. “Имам који нас је иницирао рекао нам је да не купујемо одећу и друге ствари са европском марком, јер тако економски помажемо нашем непријатељу. Користио је видео-касете са проповедима и предавањима имама који су оправдавали злочине.”

Према његовом сведочењу, имами екстремисти су “ловци у сталној потрази” за новим кандидатима камиказама. “Њих интересује само борба до последње капи крви. За њих, прави муџахедин треба да мисли само о томе како да постане камиказа и стигне у рај. У ту сврху злоупотребљавају осећања изопштености младих муслимана имиграната, подстичући мржњу према Западу. Управо та мржња гура муслиманске младиће да постану камиказе”, закључио је у својој исповести један од “покајника” Ал каиде.

Деведесетих година прошлог века, када су се самоубицама бавиле религиозне терористичке организације Хамас и ПИ, главно место за избор будућих самоубица биле су џамије, а агитатор је, по правилу, био човек у вези са њом. Данас, када самоубице користе и секуларне терористичке организације, као што су Фатах или Народни фронт за ослобођење Палестине, врбовање може да се изводи било где: у школи, на универзитету, у болници, ресторану... Ипак, идентификовано је неколико начина регрутовања која су карактеристична за терористичке организације.

РЕГРУТОВАЊЕ САМОУБИЦА

То је пре свега регрутовање уз помоћ “осматрача” у џамијама и на религиозним семинарима. Инструктори започињу са групом студената дискусију о “умирању за Алах” и посматрају њихову реакцију. Студенти који покажу “посебно разумевање” за ову тему се издавају и које усмеравају за могуће нападе. Наравно, добровољци се регрутују и међу активистима организације. То је најчешћи случај у организацијама Хамас и Палестински исламски џихад које нерадо прихватају оне ван организације јер сматрају да постоји довољно њихових добровољаца који се бирају на основу религиозне посвећености, дугогодишњег познанства, поверења и способности да остану у тајности. Свакако, увек постоји и страх да би Израелци могли да убаце своје сараднике у организацију.

Кандидати за “мученичке мисије” врбују се и уз помоћ родбинских веза, а забележена су и она присилна. То су случајеви у којима је, рецимо, Палестинац осумњичен за колаборацију са Израелом, односно у којима особа са криминалним досијеом (осуђена на казну затвора) “сама пристаје” да изведе терористички напад како би “од љаге очистила своје име”.

Свакако, постоји и регрутовање добровољаца који самоубилачки напад користе да се освете за личну породичну трагедију и оно у којима жене облаче самоубилачке прслукe како би, и на тај начин, побољшале социјални статус жена и повећале друштвено поштовање према њима.

После регрутовања бомбаша самоубице, следи процес испитивања његове погодности за мисију. Чим се установи да је кандидат погодан, он даље пролази кроз емоционални и психички тренинг.

Хамас и Палестински исламски џихад врбују младе људе за потенцијална руководећа места у организацијама, али су веома опре-

зни код одабира кандидата за “мученичке акције”. Обично одбијају оне који још немају 18 година, који једини доносе неку зараду својим породицама или који су ожењени и носе породичне одговорности. На пример, ако два брата затраже да приступе, један бива одбијен. Особа која планира акцију изблиза посматра самодисциплину добровољаца и анализира да ли уме да буде дискретан међу пријатељима, као и његову побожност у џамији. Један од “техничких елемената” који може бити узет у обзир при коначном избору кандидата за мучеништво, јесте да, макар и привремено, могу да “прођу” као израелски Јевреји.

Међу Палестинцима, током претходне деценије, припреме за извођење ових напада трајале су понекад и по неколико месеци. Међутим, у зависности од потребе (хитности) за извођењем напада, време припрема ограничавало се и на неколико дана, као у случају Ал Акса интифаде.

Обука (тренинг) бомбаша самоубице изводи се на два главна нивоа: религиозна и идеолошка обука (савлађивање страха од смрти) и техничко-оперативна обука.

Религиозна обука је углавном особена за исламистичке терористичке организације. Изводе је свештеници који религиозно оправдавају самоубилачке нападе и обезбеђују објашњења за награде које чекају нападача у “свету у који иде”. Тако се кандидат снабдева емоционалном подршком и смањује му се страх од смрти. Ритуали у коме бомбаша самоубице учествују намерно се праве да би дословно за њих било немогуће да не изврше напад без губитка части и места у друштву. Понекад се они подстичу да легну у гробове како би добили осећај мира за који им је речено да ће га осетити после смрти.

После тако сложених психолошких припрема, напад је нешто што се сматра да је сигурно, само по себи. После обреда бомбаш самоубица постаје “живи мученик” или “шетајући мртав”. На том степену он сматра себе једнако мртвим, стога психолошки прелази тачку “без повратка” као што би било које поново разматрање проузроковало знатан губитак поноса.

Свештеници играју одлучујућу улогу не само у емоционалном тренингу потенцијалног бомбаша самоубице, већ и у стварању друштвене атмосфере која подстиче мучеништво и доприноси мотивацији за регрутовање кандидата. У секуларним организацијама национално-патриотски аспекти добијају на значају, мада чак и у том погледу религиозни мотиви нису потпуно одсутни.

Друга компонента обухвата техничке и оперативне аспекте као што су стицање знања о средствима за активирање експлозивних пуњења, упутствима да се сакрије бомба и доспе, неупадљивим изгледом, до циља. Наравно, ту су и смернице које се односе на детаље мисије (врста изабране мете, начин транспорта до мете, време напада итд).

На крају ове фазе, бомбаш самоубица је изолован од своје фамилије и пријатеља све до времена напада. Нападач се понекад придружује хелији од три или четири бомбаша самоубица, где свако од њих чека свој ред за извођење напада.

ТИМОВИ ЗА ПОДРШКУ

У исто време када се бомбаш самоубица спрема за напад, припреме изводи и организација и мрежа сарадника који раде за њу.

Један од основних предуслова за успех самоубилачке акције јесте да се обезбеди тајност, јер од ње зависи изненађење, а оно је кључно у самоубилачком задатку. Такође, успех зависи и од извиђања циља и добро испланираних припрема.

Извиђање циља је, заправо, прикупљање обавештајних података који су у вези са метом напада. На основу тих података олакшава се припрема за напад и формулишу оперативни детаљи: време напада, врста транспорта, *modus operandi* итд. Пажљиво осмишљене припреме омогућавају бомбашу да остане непримећен све до тренутка напада.

Након што је оперативни план формулисан, формирају се тимови за подршку. Они су одговорни за смештај, снабдевање, сигурност бомбаша до извођења напада и трансфер експлозивне направе. Агенти на терену помажу у прикупљању релевантних података о циљу и околини, које додатно проверавају чланови групе за подршку. Често и нападач извиђа циљ и то непосредно пре напада.

Како је за успешно извршење напада на неки циљ потребно прикупити велики број података о циљу, околини, безбедносним мерама и поступцима, терористичке организације располажу мрежама агената који обављају тај обавештајни посао. Ти агенти не морају бити чланови терористичких организација; довољни су и одани симпатизери који обавештајни посао спроводе као "допунску активност" (информатори). Најважнији задатак информатора је, дакле, да прикупи податке о циљу напада.

Организације које припремају извођење самоубилачких напада, такође, све више развијају технолошке могућности у области усавршавања експлозивних пуњења, развоја оперативних механизма и њихове припреме за преношење до мете напада. У ту сврху користе се посебно опремљене радионице, где се експлозивне направе израђују и припремају заједно са средствима за маскирање. Израдом бомби, по правилу, баве се два до три лица која су експерти у том послу.

Понекад, припреме за напад захтевају и трансфер новца за активисте који су обухваћени тим радњама. Њиме се покривају тро-

шкови израде бомбе, транспорта, скривања експлозива на безбедном месту до тренутка напада и остале додатне потребе.

На циљ самоубицу најчешће довози један човек. Често се таквим пословима не бави члан терористичке организације већ лопов специјализован за крађу аутомобила. Примера ради, у Израелу, аутомобили са израелским регистарским таблицама олакшавају путовање по земљи. Уз то, такав лопов одлично познаје локалне путеве и има искуства у бежању од полиције.

Самоубилачком операцијом командује активиста терористичке организације средњег нивоа, тзв. трупни командир. Наравно, то није устаљена структура. Често један човек испуњава више задатака – на пример и врбује и руководи, или обрнуто, неколико терориста ради на једном истом проблему.

Без обзира на разлике код организација, систем припрема за напад, захтева развијене оперативне могућности које треба да осигурају обуку нападача и испуне све неопходне предуслове за успех напада.

КРУГОВИ УТИЦАЈА

Постоји неколико подручја утицаја који окружују бомбаша самоубицу и они су од пресудног значаја за његову спремност и способност да изведе напад.

Најближи круг је фамилија терористе. Подршка фамилије за са-

моубилачке нападе, социјални престиж и финансијске награде сачињавају важан извор за охрабривање самог чина. Са друге стране, знање да ће његово дело проузроковати зло фамилији (егзил, рушење куће породице нападача и живот пун патњи) могу смањити мотивацију терористе и утицати да одустане од напада.

Други круг сачињава "оперативно језгро" за извођење напада. Он обухвата активисте који иницирају напад, регрутују терористу, обучавају га, израђују експлозивне направе, прикупљају обавештајне податке и пројектују оперативне детаље напада. У том делу, нападач је често изолован од своје фамилије и пријатеља како не би дошао у искушење да поново размисли своју намеру и одустане од напада.

Трећи круг се састоји од сарадника који пружају логистичку подршку шахиду и оперативном тиму. Њихова улога је да се баве потребама бомбаша самоубице све до момента напада, односно до његовог транспорта до мете. Иако је утицај активиста организације који имају улогу у овом циклусу слабији него утицај породице кандидата или његовог оператера, успех "логистичког круга" је одлучујући за способност организације и нападача да обави задатак.

Последњи и најшири круг утицаја јесте друштво у коме нападач живи. Степен друштвене солидарности са самоубилачким нападом, нападачима и њиховим фамилијама, креирају атмосферу која ту врсту напада чини могућим.

Релативно распрострањени кругови утицаја који окружују бомбаша самоубицу омогућавају нам да применимо широке мере ради смањења овог феномена и његове штете. Сем бомбаша самоубице, сви остали активисти који учествују у његовим припремама нису спремни да жртвују своје животе. Уосталом, они користе "мучеништво" других као средство како би унапредили своје личне или организационе циљеве. ■

(Крај)

Фелтон "Самоубилачки тероризам" преузет је из истоимене књиге аутора Предрага Мићића која је управо изашла у издању Удружења дипломаца Центра *Џори Маршал*. Фелтон представља само део врло занимљивог материјала, заснованог на доказаним и провереним чињеницама.

Предраг Мићић је дипломирао 1992. године на Војној академији КоВ у Београду, професионално је војно лице и експерт за борбу против тероризма. Запослен је у Министарству одбране Републике Србије.

ДОГОДИЛО СЕ...

15. децембар 1914.

Ослобађањем Београда завршена је Колубарска битка. Победа, за коју изузетне заслуге припадају генералу Живојину Мишићу, подигла је углед Србије међу савезницима и учврстила самopoуздање српске војске и народа.

15–16. децембар 1995.

На седници Европског савета у Мадриду прихваћен је "евро" као будућа валута Европске уније.

17. децембар 1888.

На Цетињу рођен Александар Први Карађорђевић. Опште и војно образовање добио је у Швајцарској и Русији, а од 1903. у Србији. Престолонаследник је постао 15. марта 1909, када је његовом старијем брату Ђорђу одузето право на престо. У балканским ратовима био је командант Прве армије. Од 22. јуна 1914. вршио је краљевску власт као регент Краљевине Србије. У Првом светском рату био је врховни командант Војске Краљевине Србије. Регент Краљевине СХС постао је 1. децембра 1918, а краљ 16. децембра 1921. Убијен је 9. октобра 1934. у Марсеју.

17. децембар 1903.

Браћа Вилбур и Орвил Рајт извели су први контролисани лет справом тежом од ваздуха коју је покретао бензински мотор. Тај први признати лет у историји ваздухопловства извео је Орвил Рајт, на обали Северне Каролине, трајао је 12 секунди, а прелетео је раздаљину од 37 метара.

18. децембар 1880.

Министар војни ђенерал Милојко Лешјанин потписао одлуку о покретању *Службеног војног листа*.

18. децембар 1940.

Адолф Хитлер је потписао "Директиву 21" за рат против СССР (план "Барбароса").

19. децембар 1946.

Француска започела рат против Вијетнамаца у Индокини који је трајао до 1954. године.

19. децембар 1991.

Република Српска Крајина прогласила је Книн за главни град, а Милан Бабић, дотадашњи председник владе, преузео је функцију председника Републике. Тиме су уједињене две територијално неповезане јединице у Хрватској под контролом Срба – Крајина и Српска област Славонија, Барања и Западни Срем. Августа 1995. престала је да постоји РСК. Тада су хрватске снаге заузеле те територије, а око 250.000 Срба избегло је у Босну и СРЈ.

19. децембар 1995.

Први војници из Русије стигли у Босну где су се укључили у мисију очувања мира (Ифор), која је по одлуци Савета безбедности УН поверена НАТОу.

20. децембар 1918.

Указом регента Александра Карађорђевића образован је Министарски савет (влада) Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. Прву владу нове државе, састављену од "сва три племена" и "све три вере", "готово свих покрајина" и свих водећих грађанских странака, оформио је 20. децембра 1918. Стојан Протић.

21. децембар 1879.

У Гори, у Грузији, као син обућара и праље, рођен Јосиф Висарионович Џугашвили Стаљин. Већ 1898. био је члан Руске социјалдемократске партије, а од почетка поделе у њој припадао је болшевицима. Ухап-

шен је 1913. и прогнан у Сибир, одакле се вратио тек марта 1917. Од тада је био у самом врху болшевичке групе и члан свих политбироа Партије. Живот Џугашвилија представља пут од анонимности и сиромаштва до апсолутне диктаторске моћи.

21. децембар 1941.

У Рудом основана Прва пролетерска народно-ослободилачка ударна бригада, од шест батаљона: Првог и Другог црногорског, Трећег крагујевачког, Четвртог краљевачког, Петог шумадијског и Шестог београдског. Врховни командант НОВ и ПОЈ Јосип Броз извршио је смотру бригаде наредног дана у Рудом. На дан формирања бригада је имала 1.199 бораца.

22. децембар 1994.

Извршни одбор Шенгенских држава закључио да одредбе из споразума о укидању контроле на границама ступају на снагу 26. марта 1995. године.

24. децембар 1901.

У Краљевини Србији донет *Закон о женидби официра, подофицира, каплара и редова*. Све старешине су подносиле захтев за женидбу својим претпостављеним командама, а затим је следила процедура, "одобрава се у начелу" и "одобрава се". Официр пре чина поручника није мога да ступи у брак, а невеста је морала да буде из угледне куће и са миражом од 100 дуката.

24. децембар 1912.

На основу одлуке Војног министарства и Ђенералштаба, војвода Радомир Путник донео решење о формирању Ваздухопловне команде са седиштем у Нишу у чији састав су ушли Аеропланско и Балонско одељење, Водоничка централа и Голубија пошта. За првог команданта постављен је мајор Коста Милетић. Тај датум се обележава као дан нашег војног ваздухопловства.

25. децембар 1942.

Распуштени четнички одреди војводе Косте Миловановића Пећанца.

26. децембар 1958.

Авио компанија Пан Ам је у састав своје флоте укључила млазни авио "боинг 707" на линији Њујорк–Париз. Тим летом отпочела је ера млазњака у путничком авио-саобраћају.

26. децембар 1968.

Усвојена група амандмана на Устав СФРЈ који је донет 1963. Седмим амандманом аутономне покрајине постале су у оквиру Србије "конститутивни елемент" федеративног уређења Југославије, а назив покрајине Косово и Метохија, сведен је само на појам Косово. До ових промена дошло је на захтев Покрајине.

29. децембар 1940.

Немачки авиони бомбардовали Лондон запаљивим бомбама.

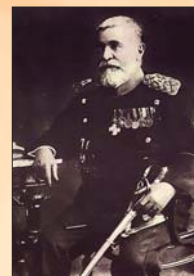
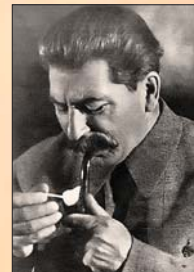
30. децембар 1909.

Ступило је на снагу наређење министра војног о упућивању регрута исламске вероисповести у гарнизоне у којима постоји џамија.

30. децембар 1920.

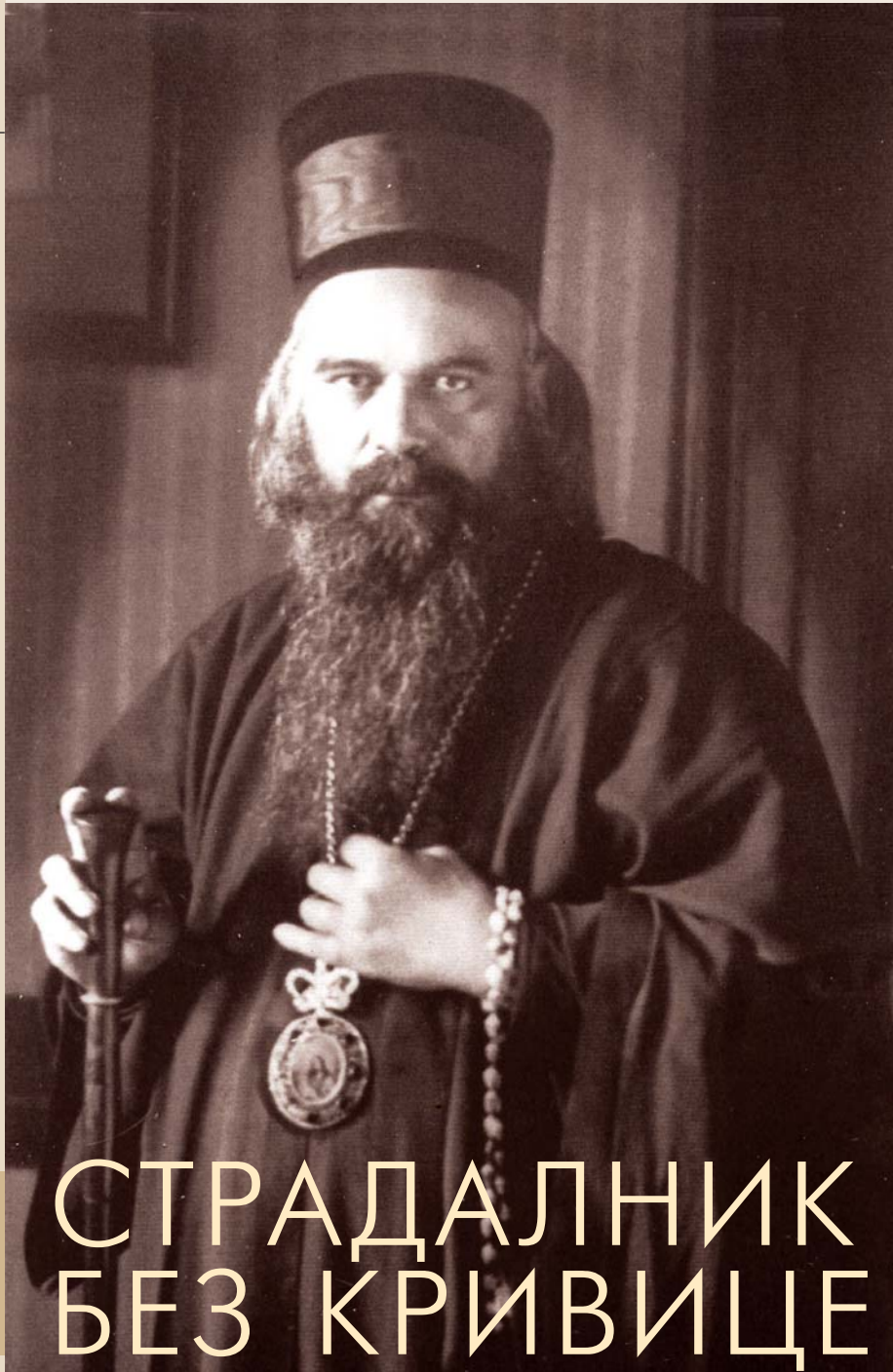
Донет *Закон о заштити државе* којим је забрањен легални рад Комунистичке партије Југославије. Доношење Закона уследило је након што је један комунистички активиста убио министра унутрашњих послова Милорада Драшковића у Делницама (Хрватска) и након покушаја атентата на регента Александра Карађорђевића.

Припремио Миљан МИЛКИЋ

ПОЛА ВЕКА
ОД СМРТИ
НИКОЛАЈА
ВЕЛИМИРОВИЋА

Небески хваљен, али и оспораван, српски мисионар, књижевник, филозоф и светац, владика Велимировић устаје против западњаштва и његове интелигенције и тражи од Словена верски препород. И мада не одбацује сасвим духовне вредности Запада, он саветује Србима да се уздигну “изнад Истока и Запада”.

СТРАДАЛНИК БЕЗ КРИВИЦЕ

Николај Велимировић, будући владика охридски, родио се 23. децембра 1880. на дан светог Наума Охридског, у Лелићу, усред чувене Ваљевске нахије, која је Србији подарила Ненадовиће, Милована Глишића, Божидара Кнежевића, Живојина Мишића, Десанку Максимовић и друге знамените личности.

Побожни син, од побожних родитеља, од најранијег детињства учествује у животу цркве. Већ у основној школи одликује се необичном надареношћу, па под утицајем учитеља Михаила Ступаревића, његови родитељи Драгомир и Катарина дозвољавају му да настави школовање. Као надарени ђак истакао се у Ваљевској гимназији и Београдској богословији, а потом на европским универзитетима и у црквеној делатности. Захваљујући државној стипендији, докторирао је на старокатоличком Теолошком факултету у Берну (1908) са тезом “Вера у Христово васкрсење као основна догма апостолске цркве”. Наредне године, у Женеви, одбранио је филозофску дисертацију о Берклију. Исте године (1909) замонашио се у манастиру Раковици као јеромонах Николај.

■ ИЗНАД ГРЕХА И СМРТИ

Животопис Николаја Велимировића неодвојив је од историје српског народа. Као блиски сарадник проте Алексе Илића, он се још у Богословији, почетком 20. века, придружује опозицији против режима краља Александра Обреновића. “Оправдава” Мајски преврат (1903) и пружа “подршку” владарима династије Карађорђевића. Ненадмашан Николајев говорнички дар доприноси његовој наглој популарности и политичком утицају, нарочито у времену балканских ратова (“Беседе под гором” и “Изнад греха и смрти”). За време Првог светског рата његова активност у Енглеској и

Америци има дипломатски карактер. Мада се у то време залагао за стварање Југославије по нацрту Крфске декларације, његова “идеална Југославија”, коју је интимно прижељкивао, обухватала би само православне балканске народе са ослонцем на Русију (“Српски народ као Теодул”).

Почетком 1919, Николаја је Српска црква изабрала за владичку жичког, а затим охридског (1920–1930). После укидања Охридске епархије, премештен је у Битољ за епископа охридско-битољског (1930–1934), одакле се враћа у манастир Жичу, где остаје све до рата (1941).

Поред његових написа, који у издању владике Лаврентија износе тринаест томова, мисионарски рад владике Николаја је по обиму огроман, а по садржају свестран, па га неки пореде са делатношћу светог Саве. Као мисионар Српске цркве, путовао је између два светска рата у Енглеску и Америку, али и у околне балканске земље, у Цариград, на Свету Гору... Учествовао је на бројним међународним и међуцрквеним састанцима јер се интересовао за екуменизам. Дабоме, у земљи се залагао за обнову старих цркава, манастира и других споменика. Подизао је дечје домове и хранилишта, од Битоља до Чачка, Горњег Милановца, Краљева и Крагујевца.

Српска црква за највећи Николајев допринос и заслуге сматра оснивање богомољачког покрета (1919), односно Православне народне хришћанске заједнице. Под његовим утицајем организован је тај верски покрет, превасходно сељачки, који је “импресионирао побожношћу и молитвеном ревностју”. Владика га је сам описао: “Богомољци су нека секта но ревнитељи праве вере у Цркви православној. Они строго држе све постове, светкују недељу, уздржавају се од сваке зле речи и хуле. Међу собом се воле и помажу. Читају само Свето Писмо и духовне књиге. Живе усред света и нису од света. Готови су с радошћу у смрт поћи за Христа” (“Индијска писма”). Око себе је окупио сјајне богословске умове – Јустина Поповића, Јована Рапајића, Димитрија Најдановића и друге.

Најнепосредније везан за живот своје цркве и народа, Николај није остао равнодушан према историјским догађајима који су доводили у питање њихов опстанак. Разумљиво, устао је у заштиту Српске цркве када је она била угрожена конкордатом између Ватикана и владе Милана Стојадиновића, којим је Римска црква добила већа права. Остало је у памћењу његово протестно писмо Антону Корочецу, тадашњем министру унутрашњих дела (1937): “Када су ваши пандури 19. јула курјачки напали на мирну православну литију пред Саборном црквом у Београду, кад су с неронском бездушностју испребијали на општој молитви голоруки народ, народне посланике, епископе и свештенике, кад су с јеретичком мржњом поцепали црквене барјаке, поломили крстове и подерали свештеничке одежде, кад су просули грдње и хуле на православне и српске светиње и када сте наредили забрану литије у Врњачкој Бањи – тада сам Вам ја послао један протестни телеграм на који ви нисте изволели одговорити.”

■ У ЛОГОРУ ДАХАУ И ИЗГНАНСТВУ

Од почетка немачке окупације Србије (1941) настаје ново раздобље у делатности епископа Николаја. Наиме, није спорно, Николај је конфиниран у манастирима Жичи и Љубостињи, а онда, са патријархом Гаврилом, премештен у манастир Војловицу (1942). Одатле су их, 14. септембра 1944, Немци пребацили у злогласни логор Дахау. Према казивању Атанасија Јевтића, у “Поговору” књизи “Нови Златоуст”, од протосинђела Артемија, Немци су ове црквене великодостојнике казнили “зато што нису хтели да осуде Комунистичку партију у име Српске цркве”. Ако је тај поступак био из начелних разлога, да би се избегла компромитација цркве, није непознато да је епископ Николај имао личне симпатије према Дражи Михаиловићу. У “Земљи недођији” главни јунак се бори у редовима Дражиних четника, служи у Кесеровићевом корпусу и слави јунаштво Нешка Недића. Он Недића и Љотића не осуђује за њихову делатност, сматрајући да су се они жртвовали “из љуте невоље, да би спасли бар нешто од свог народа”.

Из Дахауа је Николај, заузимањем Димитрија Љотића, пуштен априла 1945. године. Дошао је у Истру да “благослови националне трупе које су биле ту концентрисане” под заповедништвом Дражи-

ног генерала Дамњановића. Пошто није успео план да се ту доведе краљ Петар Други из Лондона, епископ Николај је поново враћен у Немачку. Коначно су га ослободиле 8. маја 1945. јединице 36. америчке дивизије.

После окончања рата, епископ Николај се није вратио у Југославију. Остао је до краја живота у изгнанству, највише боравећи у САД (од 1946). Ту је наставио мисионарску активност. Поред многих беседа и књига написаних у емиграцији, радио је и као професор православних богословија, укључујући и Српску богословију Свети Сава у Либертивилу.

Свестрано образован, Николај је знао да се успне на врх сваке духовне области или књижевног рада кога би се прихватио. У свему је био успешан – као беседник, песник, мисионар, мислилац, пророк.

■ БЕСЕДНИК И СВЕТАЦ

Николај је обновио српско беседништво и био, можда, највећи беседник у историји Српске цркве. Народ га је називао “Златоустим”, осетивши да пред собом има “необичног човека”. То поређење са “Златоустим” садржало је у себи неко “пророчко предосећање”. Између та два хришћанска учитеља, пише Марко Марковић, “постојало је једно дубоко сродство. И један и други гајили су нежну, али елементарну и неугасиву љубав према мајци. Обојица су више показивали склоности за етику, него за спекулативну теологију. Као црквени радници били су истог типа – гласовити беседници, моралисти и учитељи од великог утицаја на своје доба”. Но, догодило се, живот су завршили у изгнанству и беди.

И на подручју књижевности епископ Николај заузима значајно место. Бранислав Нушић је са правом унео у своју “Реторику” Николајеву “Беседу о великом имену”. Његове песме се већ деценијама певају у народу, а почеле су се певати и у цркви. Па ипак, Николајеве песме у прози имају већу књижевну вредност (“Молитве на језеру”, “Речи о Свечовеку”, “Религија Његошево”). Стил “Молитве на језеру” највише подсећа на “Псалме Давидове” и “Подржавање Христу”, па се могу уврстити међу најлепша остварења светске религиозне поезије.

Ни као филозоф он не заостаје од религиозног беседника и песника. Несрећа је у томе што су његове велике мисли разасуте по свим његовим делима, често непримећене, иако дотичу, па и решавају, битна питања човекове судбине. Када би се оне сабрале, могла би се саставити повећа књига афоризама. Из “Речи о Свечовеку”, ево једног: “Историја бележи две врсте хероја, наиме оне који жртвују свој живот својој идеали, и оне који жртвују туђи живот својој идеали”.

На основу “Номологије” и “Рата и Библије” могло би се закључити да Николајева филозофија историје почива, углавном, на старозаветном искуству. Он познаје само морални закон, док природне и социјалне гура у позадину. По њему, хармонија или дисхармонија у природи само су одраз поштовања или непоштовања моралног закона. Додуше, нешто касније, Николај у више наврата ублажава то своје гледиште. У “Симболима и сигналима” он допушта и “страдање без кривице”.

Кад је реч о новијој историји српског народа, Николај устаје против западњаштва и његове интелигенције. Као словенофил, он тражи од Словена верски препород (“Изнад греха и смрти”). Дабоме, он не одбацује сасвим духовне вредности Запада, али саветује Србима да се уздигну “изнад Истока и Запада”.

Николај Велимировић је умро 5. (18) марта 1956. Сахрањен је покрај српског манастира светог Саве у Либертивилу у Америци. Тридесет пет година касније, 12. маја 1991. његове мошти су пренете у Србију и са почастима сахрањене у родном Лелићу. По свему судећи, ни ту му неће бити вечни починак. Поводом осам векова манастира Жиче, централна прослава предвиђена је за 7. октобар 2008. До тада ће у манастир Жичу бити пренете мошти светог Симеона из Студенице, светог Николаја из Лелића, првог епископа жичког после Првог светског рата, и светог Арсенија из Ждребаоника у Црној Гори, који је ту био први епископ после светог Саве.

Одлуком Светог синода Српске православне цркве, Николај Велимировић је 19. маја 2003. канонизован и проглашен за светеља. ■

Крсман МИЛОШЕВИЋ

РАЗМИШЉАЊА О СТВАРИМА ОБИЧНИМ

"НЕ" И "ДА"

Да, подразумева се! Без НЕ се у животу не може. НЕ је немогуће просто пребрисати. Ни теоријски, ни практично.

Дакле, испочетка – теоријски приступ. Оно што се изучава неопходно је издвојити, скоро одрезати, изоловати: све што се не односи на то, гура се у страну, одбацује, то јест ставља се под НЕ.

И тешко ономе ко не уме за собом да понесе и очува ту изучавану суштину, ко је не уме потврдити. Одређено схватање с почетка, као пилом, обрubi, са свих страна, НЕ: ово није "што треба", није "то", такође ни "тај". И тешко ономе ко не познаје само логично НЕ: његово схватање остаје недефинисано, као да подразумева орахову љуску без језгра.

Затим, следи практичан приступ. Уметност да се говори НЕ, да се одбије, формира облик и карактер: све што је зло, фалш, богаљство, нетачно, неправедно, ниско, ситно – све слично ваља да наиђе на наше одважно и чврсто НЕ. Немогуће је, наравно, предати се свим потребама, побудама и страстима: иначе ће се човек изродити и постати животиња. Живети значи одабирати: онај ко мора да одабере, мора умети и да одбије. Творачко начело немогуће је без унутрашње цензуре, то јест без одабраног НЕ. Ко потрчи за свиме, изгубиће све. Бити дилетант је мало: бити несташко – још мање. Ко не уме да трпи лишавања тај уопште ништа неће ни добити. Ко жели да све да потврди, тај уопште на зна шта значи рећи ДА. Бити мајстор – јесте усредсређеност на нешто јединствено, главно, а остало се одбија у току делања.

Ево у чему је суштина ствари: НЕ, само по себи, није пут, није циљ, није решење проблема. НЕ је овде само зато да послужи потврдноме ДА.

Одбиј, одбиј много шта, али ипак сачувај и потврди оно постојање, свето, више од свега вољено! Само НЕ и увек НЕ – није више него ништа, али и мање од тога, јер из ничега још и може нешто да се роди, али из вечног НЕ – ништа и никад.

НЕ је – чистач улица: он чисти ради ДА: НЕ је – оружар: ДА – витез. НЕ је – припремна школа: ДА – стваралачки рад. НЕ – није више него чистилиште: рај почиње са ДА. НЕ – одбија, искључује: ДА – претпоставља, тврди, повезује. НЕ – разара: ДА – ствара и гради. НЕ је – пустош. ДА – пунота. НЕ је смрт, ДА – живот.

Тешко ономе ко се задовољава са НЕ и ко је упоран у томе. У најбољем случају ће постати мајстор разлагања. Вечно НЕ у мишљењу образује завидно-мрзилачког егоисту, то су – распад и смрт. НЕ у побудама саздаје незадрживог збацитеља, а то значи револуцију, грађански рат и смрт. Сродне појаве. Јединствена судбина. Симптоми једне и исте болести. Али, у свему је – безбожност као начин живота.

Савремени свет је и више од НЕ. Саздавалачко, верујуће, свето ДА полази му за руком са напором. Како је могуће исцелити га? Једна ствар је јасна: ради победе одлучног, светог ДА, он опет мора да се бори, а можда и да страда! Јер, одиста, какав је човек који ништа не исповеда? Шта је наше срце без живе, истинске вероисповести? Шта би били данашње човечанство и његова култура да оно две хиљаде година раније није прихватило Хришћанство?..■

Иван А. ИЉИН

Из књиге "Пред буктавим загонеткама Господњим", Светигора, Цетиње, 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15–31. децембар

Православни

15. децембар – Свети цар Урош, преподобни Јоаникије Девички

17. децембар – Света великомуч. Варвара

18. децембар – Преподобни Сава Освећени

19. децембар – Св. Николај арх. Мирликијски чудотворац – Никољдан

20. децембар – Преподобни Григорије Горњачки

23. децембар – Свети Јован деспот Српски

25. децембар – Преподобни Спиридон Чудотворац епископ Тримитунски

26. децембар – Свети Гаврило, свети Никодим Српски

30. децембар – Свети преподобни мученик Ђакон Авакум и игуман Пајсије

Римокатолички

25. децембар – Рођење Исуса Христа – Божић

26. децембар – Свети Стјепан Првомученик

27. децембар – Свети Иван апостол и еванђелиста

31. децембар – Света обитељ – Силвестрово – Захвалница – Стара година

СВЕТИ ЦАР УРОШ

Последњи српски цар Урош или Стефан Урош, син цара Душана Силног и царице Јелене, рођен је 1. септембра 1336. или 31. августа 1337. године. Живео је у време када је српска средњовековна држава достигла врхунац своје моћи и у време када се та држава почела распадати. После изненадне смрти цара Душана 1355. године њега је на престолу наследио син Јединац који је тада имао 18 или 19 година.

Смрћу цара Душана почиње распад моћне српске државе. Потом је дошло до битке на обалама реке Марице 1371. године у којој су Турци тешко поразили српску војску. Млади цар Урош умро је убрзо после Маричке битке 2. децембра исте године у Солуну у 34. или 35. години.

Његове чудотворне мошти почивале су у фрушкогорском манастиру Јазак до 1942. године када су испред безбожних усташа, заједно са моштима светог кнеза Лазара и деспота Стефана Штиљановића, пренете у Саборну цркву у Београду. Од септембра 2001. године мошти цара Уроша поново се налазе у манастиру Јазак. ■

БОЖИЋ

Један од највећих хришћанских празника Рођење Исуса Христа – Божић, по новом, грегоријанском, календару 25. децембра славе верници Римокатоличке, Англиканске цркве и бројних протестантских верских заједница. Истог дана Божић слави и велики део православног света, осим Јерусалимске патријаршије, Синајске архиепископије, Свете Горе, Руске и Српске православне цркве, који Божић славе такође 25. децембра, али по старом јулијанском календару, односно 7. јануара по новом календару. ■

ДЕВЕДЕСЕТ ГОДИНА ОД ПОГИБИЈЕ
ЧЕТНИЧКОГ ВОЈВОДЕ ВУКА

ГОРСКИ ЈУНАК

Комеморација војводи Вуку у Руском дому у Београду

Пешадијски потпуковник Војин Поповић остао је у дубоком сећању народа као неустрашиви командант својих неизмерно храбрих сабораца, четника, комита и добровољаца, који су почетком прошлог века водили крваве бојеве за ослобођење Српства од вековног ропства

Четничко-добровољачки одред, под командом Дринске дивизије, 16. (29) новембра 1916, у преподневним часовима, изгубио је свог команданта потпуковника Војина Поповића. Преводећи јуриш Одрета, на Сивој стени, тог дана погинуо је четнички војвода Вук. Тако је, најкраће, војнички, са бојишта, претпостављеној команди саопштио ту тужну вест заменик команданта Одрета потпуковник Душан Јеврић.

Од тада је, ето, прошло пуних девет деценија. Био је то повод да се војводи Вуку, 28. новембра, у препуној сали Руског дома у Београду, одржи комеморација под називом "Пут светлости и слободе", у организацији најстарије организације за неговање слободарских традиција српског народа "Удружење ратних добровољаца 1912. до 1918, њихових потомака и поштовалаца".

На почетку комеморације легендарном команданту четничко-добровољачких састава Војске Краљевине Србије, у балканским ратовима и Првом светском рату, црквени хор храма светог Марка из Београда отпевао је химну "Боже правде", да би, потом, о животном и војничко-борбеном путу војводе Вука говорио са поштовањем Раде Напрта у име Удружења. У културно-уметничком делу комеморације учествовали су, уз мушки октет "Свети Сава", под руководством Миодрга Предрага, и драмски уметници Соња Јауковић и Зоран Симоновић. Програм је водила Драгана Живојновић.

Но, ко је био војвода Вук?

Војин Поповић рођен је 27. новембра 1881. у Сјеници. Био је син сиромашних родитеља који су се, избегавши Турска и арнаутска насиља, населили у Шумадији. Школовао се у Крагујевцу, а ступио је у Војну академију са 32. класом. По завршетку Академије, као млад потпоручник, пун војничких врлина, био је одређен за водника 19. пука. Прво ратно и ватрено крштење добија већ 1905. године. Од четника постао је четовођа, потом шеф Горског штаба... Веома брзо задобио је велику популарност, како својих другова тако и српског народа. Свуда, од Пчиње до Вардара, преко Козјака и Карабага, у целој Старој Србији носио је српски барјак, бранећи и штитећи Српство.

По објави Првог балканског рата, 1912. године, био је у претходници Прве армије на челу свог одреда који је бројао 24 чете из целе Србије. Унапређен је у чин мајора и међу првима одликован Карађорђевоом звездом четвртог реда са мачевима. Војевао је на Брегалници и одликован златном медаљом за храброст. Године 1914. заслужио је и одликовање Карађорђевог звезде са мачевима трећег реда. Наредне године био је у Власинском одреду. Погинуо је 1916. као пешадијски потпуковник Српске војске на Грунишком вису, при заузимању Кајмакчалана, и величанствено сахрањен у Солуну. Постхумно је одликован Карађорђевоом звездом са мачевима трећег реда, по други пут.

Војвода Вук остао је у сећању српског народа као неустрашиви командант својих неизмерно храбрих сабораца, четника, комита и добровољаца који су водили крваве бојеве за ослобођење српства од вековног ропства. Такође, у историји ће остати забележено да је војвода Вук, осим својих славних војничких битака и победа, водио и ону још значајнију: за васкрс моралних, слободарских и националних вредности српског народа. Јер, за њега је отаџбина, и то једино слободна српска отаџбина, и била једини смисао живота. За те идеале, пешадијски потпуковник Војин Поповић дао је и свој живот пре девет деценија. ■

Д. МАРИНОВИЋ

БАЗА ЗА ТАКМИЧАРЕ И РЕКРЕАТИВЦЕ

Капацитети Центра више су него довољни да приме све заинтересоване из београдског гарнизона који желе да пораде на својој физичкој кондицији

Има у Београду добрих теретана и кардио-центра, има доста спортских сала и базена. Рекло би се да никоме не мања могућности да спортом одржава своју кондицију у оквирима прихватљивог. Спортски терени у граду често су груписани у великим комплексима. Међутим, човек ретко где може да се бави са више спортова истог дана, јер су вежбаљива препуна.

Но, ако неке друге проблеме није лако решити, овај се, уз само мало добре воље, лако може превазићи. Наиме, како смо сазнали од начелника Центра за физичко васпитање, спорт и рекреацију Министарства одбране пуковника мр Стојана Кљајића, капацитети тог центра на Војној академији више су него довољни да приме оне који су одлучили да пораде на својој физичкој кондицији. Спортске сале користе се радним даном до 21.30, а викендом до 13 часова, углавном према усаглашеном распореду.

■ РАЗНОВРСНОСТ СПОРТОВА

– Распоред коришћења спортских капацитета Центра, у којем су све организационе целине Генералштаба и Министарства одбране добиле своје термине, направљен је да би се осигурало да свако ко је заинтересован заиста и користи услуге. Наравно, не долазе сви баш стопроцентно, па најчешће има места за свакога ко дође ван свог термина. Ми смо ту да сваког припадника дочекамо организовано – каже пуковник Кљајић.

На располагању су атлетски стадион са фудбалским игралиштем и летња вежбаљива за гимнастику на отвореном простору. У

кругу Војне академије налази се и више игралишта за тзв. мале спортове. Ту су по три игралишта за одбојку, кошарку и рукомет и једно игралиште за тенис. Укупна површина тих терена износи око 30.000 квадратних метара.

Просторије унутар спортског центра користе се претежно зими, а пружају услове за наставу и бављење спортом у више спортских грана, од борилачких вештина, преко најразличитијих спортских игара – до стоног тениса.

Наши саговорници су посебно поносни на модерно опремљени кардио-центар, који пружа изузетне услове за контролу здравственог стања.

Капацитети којима располаже Центар за физичко васпитање, спорт и рекреацију представљају и базу целокупне наставе за студенте Војне академије из предмета физичко васпитање, која се углавном изводи практично. Студенти могу да буду распоређени у шест наставних група истовремено, што значи да за седам часова наставу могу да похађају чак 42 наставне групе. На откривеним спортским теренима могуће је извођење наставе са још већим бројем студената, јер на 16 целина за седам часова спортским активностима може да се бави 112 наставних група. Због мањег броја студената у односу на претходне године, сада остаје знатно више слободног простора за бављење спортом осталих припадника.

■ ОРГАНИЗОВАЊЕ ТАКМИЧЕЊА

Намена Центра је и учешће у организовању и спровођењу спортских такмичења. Однедавно се у просторијама Центра налази и канцеларија Међународног савеза војних спортиста – CISM за Србију, која координира све наступе наших војних спортиста на такмичењима у иностранству и стара се за припрему војних спортских надметања у нашој земљи.

Дуг је списак свих спортских такмичења на којима су током прошле и ове године учествовали војни спортисти из Србије. На

СЕКЦИЈЕ

Професори физичког васпитања учествују у припреми војних спортских екипа у најразличитијим спортовима, а основу за такве припреме чини рад спортских секција на Војној академији. Секцију оријентиринга и каратеа води професор Младен Ђорић, а за борилачке вештине као што је џудо задужен је Бранко Рашовић. Атлетичаре увежбава Стеван Грујић, одбојкаше капетан Предраг Зељковић, а рукометаше и скијаше Војко Петковић. Са стонотенисерима ради Ранко Новаковић, са кошаркашима Борис Главач, док пливаче тренира Стево Радош. За мали фудбал има пуно интересовања, па су у секцији ангажована тројица професора, Саша Вајић, Ђорђе Козомара и Миле Ранђеловић. Недавно покренути програм фитнеса за жене, који има пионирски значај у нашој војсци, води мр Лела Марић.

СПОРТСКИ ВОД?

Према речима пуковника Стојана Кљајића, постоји више конкретних пројеката којима би се могло доста учинити за развој спорта у Војсци. Један од њих је оснивање спортског вода на Војној академији, у коме би војни рок служили врхунски спортисти. Они би могли да наставе са својим уобичајеним тренинзима, а Војска би у њима добила квалитетне представнике на војним спортским надметањима у иностранству.

регионалном првенству у организацији CISM, одржаном у Словенији, наша екипа је освојила прво место у вишебоју и стрељаштву. Студенти се редовно појављују на универзитетским првенствима Београда. На спортском првенству ВССГ одржаном у Сомбору, екипа академаца који се припремају на вежбаљима Центра заузела је друго место у укупном пласману, уз освојено прво место у конкуренцији екипа у атлетици, официјерском и војном вишебоју.

Ове године у Београду је одржано регионално првенство у војном маратону, а у Нишу међународни падобрански вишебој. Наши спортисти су се такмичили на светском војном првенству у стрељаштву у Норвешкој и на светском војном првенству у скијању у Швајцарској. Добре резултате забележили су на Светском војном првенству у џудо у Хрватској. Војска је своје спортисте послала на овогодишњи Новосадски маратон, и на још сјајет већих такмичења у нашој земљи.

Када је реч о перспективама Центра за физичко васпитање, спорт и рекреацију, пуковник Кљајић истиче да мотивисање студената за бављење ваннаставним спортским активностима и њихова афирмација у екипама Војске Србије остају примарне области у којима се очекују даља унапређења у раду Центра.

Формирањем спортских кампова на местима повољним за припреме врхунских спортиста, на пример на Тари и Копаонику, квалитет тих припрема би се подигао на виши ниво. Неки пројекти су већ започели. Тако је недавно формиран радни тим за израду норми за проверу физичке способности старешина, које ће бити усклађене са нормама у осталим европским државама.

Наравно, за остваривање иоле амбициознијег пројекта неопходна је сарадња са републичким спортским органима, коју садашње руководство Центра непрекидно негује. Капацитети Центра отворени су за градске спортске манифестације. Разговара се и о евентуалној сарадњи у организовању Универзијаде. Запослени у Центру иза себе имају много праксе и идеја. Како они кажу, свесни су да као спортисти морају да учине све да остваре што бољи резултат. ■

Александар АНТИЋ
Снимио Д. БАНДА

У Централном дому Војске

НОВОГОДИШЊИ МАЧЕВАЛАЧКИ ТУРНИР

У холу Централног дома Војске Србије одржан је девети Новогодишњи мачевалачки турнир, уз учешће Мачевалачке секције Централног дома Војске Србије, Мачевалачког клуба "Свети Ђорђе" и Друштва мачевалаца дворучног мача "Деспот Стефан".

Надметање је организовао професор мачевања Александар Станковић, и то у селекцијама од пионира, преко кадета и омладинца, па до слободних борби у борбеном (правом) мачевању и техникама борбе шпадом, рапиром, бодезом и тешким дворучним мачем, те борбе официјерском сабљом. На турниру је учествовало педесетак мачевалаца, а они старији, узраста од 18 до 35 година, у спортским борбама флоретом, истовремено су полагали за звање "мачевалац".

У млађим узрастима најуспешнији су били чланови Мачевалачке секције Централног дома Војске Србије, а код старијих учесника највеће умеће показали су такмичари Мачевалачког клуба "Свети Ђорђе". ■

Н. С. М.

ИГОР ВУКОВИЋ НАЈУСПЕШНИЈИ ОРИЈЕНТИРАЦ

Члан оријентиринг репрезентације Војске Србије водник прве класе Игор Вуковић најуспешнији је оријентирац у Купу Србије и Купу Србије и Црне Горе у 2006. години у елитној категорији M21E. Признање му је уручено на недавно одржаној манифестацији Оријентиринг гала Србија у организацији Оријентиринг савеза Србије, после чега је одржано ноћно промотивно такмичење на Ушћу. ■

Избор спортисте године Војске Србије у 2006. ПОСЛЕДЊИ ПОЗИВ

За десетак дана закључићемо овогодишњу акцију за избор најуспешнијег војног спортисте 2006. године коју ће овога пута наш лист организовати тринаести пут. Подсетићемо вас да ће жири разматрати предлоге који у редакцију "Одбране" стигну до 29. децембра као и да у тексту предлога треба навести кратку биографију спортисте, односно екипе, образложење са тачно наведеним резултатима оствареним у 2006. години и обавезно послати фотографију предложеног кандидата односно екипе. Жири ће размотрити све кандидатуре које су потпуне и у складу с пропозицијама, према којима се предност даје спортистима који су остварили резултате на војним такмичењима или надметањима на којима су представљали Војску Србије, изабрати најуспешнијег спортисту односно екипу.

За назив спортисте године Војске Србије могу конкурисати официри, подофицири, цивилна лица на служби у Војсци, студенти Војне академије, ученици Војне гимназије, војници по уговору и на редовном одслужењу војног рока. Исти принцип важи и за екипе чији чланови треба да припадају некој од наведених категорија. Предлоге могу слати команде, јединице, установе, војне школе и друге образовне институције, спортски савези, клубови и секције. ■

ВОЈНА ПОШТА 4522 БАТАЈНИЦА

р а с п и с у ј е К О Н К У Р С

за пријем војника по уговору
на војничким дужностима
(по гарнизонима)

БЕОГРАД – БАТАЈНИЦА ВП 4522

ВЕС 71001 (радник службе обезбеђења) – 14 извршилаца
ВЕС 72701 (возач) – 6 извршилаца
ВЕС 71802 (телепринтерист) – 2 извршиоца
ВЕС 71807 (радио-релејац) – 2 извршиоца
ВЕС 71808 (радио-телепринтерист) – 4 извршиоца
ВЕС 71812 (телефонист-линијаш) – 2 извршиоца
ВЕС 72126 (електромеханичар за изворе струје и електро агрегате) – 2 извршиоца
ВЕС 72102 (механичар за возила точкаше) – 1 извршилац
ВЕС 72403 (кувар) – 1 извршилац

КРАЉЕВО ВП 6834/8

ВЕС 71001 (радник службе обезбеђења) – 2 извршиоца
ВЕС 71001 (радник службе обезбеђења уједно противпожарац) – 1 извршилац
ВЕС 71001 (радник службе обезбеђења уједно руковалац парних котлова на гас са АТК) – 1 извршилац

ПИРОТ ВП 6834/10

ВЕС 71001 (радник службе обезбеђења) – 3 извршиоца
ВЕС 71001 (радник службе обезбеђења уједно противпожарац) – 1 извршилац
ВЕС 71001 (радник службе обезбеђења уједно руковалац парних котлова на гас са АТК) – 1 извршилац

ПРОКУПЉЕ ВП 2822

ВЕС 71001 (радник службе обезбеђења) – 3 извршиоца
ВЕС 72403 (кувар) – 3 извршиоца
ВЕС 72401 (пекар) – 2 извршиоца

УСЛОВИ КОНКУРСА

Конкурсисти могу држављани Републике Србије који испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ: да су здравствено способни за војну службу; да имају прописану стручну спрему која одговара војноевиденционој специјалности одређеној за формацијско место за које конкуришу; да нису осуђивани за кривично дело на безусловну казну затвора од најмање шест месеци; да се против њих не води кривични поступак за кривично дело за које се гони по службеној дужности; да су одслужили војни рок или на други начин регулисали обавезу служења војног рока.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ: да нису старији од 28 година ако конкуришу за дужности у роду, односно 30 година ако конкуришу за дужности у служби; да су оспособљени за војноевиденциону специјалност за коју конкуришу; да поседују положен возачки испит са одговарајућом категоријом (само кандидати за возаче неборбених м/в).

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Кандидати који испуњавају услове Конкурса подносе захтев за пријем у војну службу Војној пошти (гарнизону) за коју конкуришу и прилажу следећа документа: аутобиографију; извод из матичне књиге рођених (не старији од шест месеци); уверење о држављанству (не старије од шест месеци); уверење из општинског суда да се против кандидата не води кривични поступак и да није осуђиван и кажњаван (не старије од шест месеци); потврду војног одсека да је одслужио војни рок (не старију од шест месеци); фотокопију војничке књижице; оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању (оверена у суду или општини); оверену фотокопију возачке дозволе (само кандидати за возаче неборбених м/в); налаз, оцену и мишљење надлежне ВВЛК (ВМЦ Карабурма) о здравственој способности за војну службу; став и мишљење Војнобезбедносне агенције након потпуне безбедносне провере кандидата.

Надлежне комисије разматраће пристигле пријаве и утврдити који кандидати испуњавају услове конкурса. Комисија ће упутити кандидате надлежној ВВЛК ради оцене способности за војну службу, ако испуњавају остале услове конкурса. Непотпуни и некомплетни документи кандидата неће бити разматрани. Комисија неће враћати документе кандидатима који не буду изабрани. Са кандидатима који буду примљени у војну службу, биће склопљен уговор на одређено време, у трајању од 3 (три) године. Конкурс је отворен 30 дана од дана објављивања.

ВОЈНА ПОШТА 4795 БЕОГРАД

р а с п и с у ј е К О Н К У Р С

за пријем војника по уговору
на војничким дужностима
(по гарнизонима)

БЕОГРАД

ВЕС 71101 (курир) – 3 извршиоца
ВЕС 71101 (чувар) – 12 извршилаца
ВЕС 71107 (војни полицајац) – 14 извршилаца
ВЕС 71801 (радио-телеграфиста) – 2 извршиоца
ВЕС 71807 (радио-релејац) – 1 извршилац
ВЕС 71808 (радио-телепринтерист возач) – 1 извршилац
ВЕС 71812 (телефонист линијаш возач) – 1 извршилац
ВЕС 72107 (погонски манипулант) – 1 извршилац
ВЕС 72117 (противпожарац) – 5 извршилаца
ВЕС 72126 (електромеханичар) – 1 извршилац
ВЕС 72403 (кувар) – 5 извршилаца
ВЕС 72412 (манипулант) – 1 извршилац
ВЕС 72501 (болничар) – 1 извршилац
ВЕС 72701 (возач) – 12 извршилаца

АРАНЂЕЛОВАЦ

ВЕС 71101 (чувар) – 12 извршилаца

ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ

ВЕС 71101 (чувар) – 6 извршилаца

УСЛОВИ КОНКУРСА:

Конкурсисти могу држављани Републике Србије који испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ: да су здравствено способни за војну службу, да имају прописану стручну спрему која одговара војноевиденционој специјалности одређеној за формацијско место за које конкуришу, да нису осуђивани за кривично дело на безусловну казну затвора од најмање шест месеци, да се против њих не води кривични поступак за кривично дело за које се гони по службеној дужности, да су одслужили војни рок или на други начин регулисали обавезу служења војног рока.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ: да нису старији од 28 година ако конкуришу за дужности у роду, односно 30 година ако конкуришу за дужности у служби; да су оспособљени за војноевиденциону специјалност за коју конкуришу, да поседују положен возачки испит са одговарајућом категоријом (само кандидати за возаче м/в).

НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

Кандидат који испуњава услове Конкурса подноси захтев за пријем у војну службу Војној пошти 4795 Београд и прилаже следеће документе: аутобиографију, извод из матичне књиге рођених (не старији од шест месеци), уверење о држављанству (не старије од шест месеци), уверење из општинског суда да се против њега не води кривични поступак и да није осуђиван и кажњаван (не старије од шест месеци), потврду војног одсека да је одслужио војни рок (не старију од шест месеци), фотокопију војничке књижице, оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању (оверену у суду или општини), оверену фотокопију возачке дозволе (само кандидати за возаче), налаз, оцену и мишљење надлежне ВЛК о здравственој способности за војну службу, став и мишљење Војнобезбедносне агенције након извршене безбедносне провере за кандидата.

Надлежна комисија разматраће пристигле пријаве и утврдити који кандидати испуњавају услове конкурса. Комисија ће упутити кандидате надлежној ВЛК ради оцене способности за војну службу, ако испуњавају остале услове конкурса.

Непотпуни и некомплетни документи кандидата неће бити разматрани. Комисија неће враћати документе кандидатима који не буду изабрани. Са кандидатима који буду примљени у војну службу биће склопљени уговори о пријему по уговору на одређено време, у трајању од 3 (три) године. Конкурс је отворен 30 дана од дана објављивања.

ИЗДАЈЕМ СТАН ПОВОЉНО,

Краљевачка 68, 11000 Београд
Моб: 064/26-00-234

ФАКУЛТЕТ ЗА МЕНАЏМЕНТ МАЛИХ И СРЕДЊИХ ПРЕДУЗЕЋА

Венизелосова 31 Београд
Р а с п и с у ј е
ВАНРЕДНИ КОНКУРС

Само за припаднике Војске Србије за упис у школску 2006/2007. годину

На основне академске студије ради стицања цивилне факултетске дипломе у области менаџмента

упис на I годину
подофицира (формираће се посебна група-класа) и цивилних лица са средњом стручном спремом
студената I године Војне академије

упис на III годину
официра са завршеном Војном академијом
студената који су завршили најмање две године Војне академије
лица са завршеном вишом спремом (војном или цивилном)
више медицинске сестре (по посебном програму)

На последипломске (мастер студије)
лица са високом стручном спремом (стеченом у војним или цивилним школама)
официри са завршеном командноштабном школом

На докторске студије или само одбрану докторске дисертације
лица која су стекла академски назив магистра наука (војна или цивилна)

На све облике преквалификације (организовањем курсева и семинара у складу са уговором који је потписан са Националном службом за запошљавање) и оспособљавања
Од припадника Војске формираће се посебне групе (класе) и одредити ментор. Упис је ограничен по року и броју уписаних.
Информације на телефону: 3392-462, 3392-456 и 3392-460.

ОБАВЕШТЕЊЕ

Удружење пензионисаних подофицира Србије основано је 12. јануара 2006. године, са основним циљем деловања – заштита стечених права из основа пензијског осигурања.

Седиште Удружења је у Новом Београду, улица Јурија Гагарина број 60а, а регистровано је при Министарству за људска и мањинска права.

Молимо заинтересоване пензионисане подофицире да се за учлањење у Удружење, као и пружање потребних информација и других услуга из социјалног осигурања, лично обратe месним, општинским и градским одборима у градовима Србије где су формиран, или писаним путем на адресу Удружења.

ОДБРАНА

МАРКЕТИНГ

Тел: 011 3241 026

E-mail: odbrana@beotel.yu

МИСЛИТЕ НА ВРЕМЕ!

Најлепши новогодишњи,
божични и
осмомартовски поклон

КЊИГЕ ЗА ДУШУ И ЉУБАВ

Обрадујте своје
најмилије лепом књигом

1. ЖЕНИ С ЉУБАВЉУ

Више од 300 мисли и стихова познатих личности и песника о жени и љубави
Цена 270,00 динара

2. НАЈЛЕПШЕ ЉУБАВНЕ ПЕСМЕ

Сто најлепших песама о љубави
50 песника,
Цена 270,00 динара

3. НАЈЛЕПШЕ ЉУБАВНЕ ПЕСМЕ СТРАНИХ ПЕСНИКА

Сто најлепших песама о љубави
70 светских аутора из 20 земаља
Цена 270,00 динара

4. НАЈЛЕПША ЉУБАВНА ПИСМА

Писма великих љубави знаних и незнаних личности из земље и света
Цена 324,00 динара

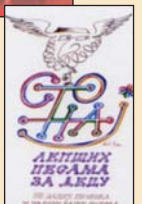

5. МАЈЦИ С ЉУБАВЉУ

Изабране пословице, мисли и изреке, народне питалице, наши и страни песници о мајци
Цена 324,00 динара

6. СТО НАЈЛЕПШИХ ПЕСАМА ЗА ДЕЦУ

Најлепши стихови педесет наших песника у избору децејег песника, публицисте и глумца Раше Попова
Цена 324,00 динара

7. КОМПЛЕТ СВИХ ШЕСТ КЊИГА

Цена 1.200,00 ДИНАРА
(ПОПУСТ 600,00 ДИНАРА)

У цену су урачунати поштарина и ПДВ

Уплата: YU marketing press, 11000 Београд,
Браће Јерковића 69, текући рачун: 205-47065-28.
У рубрици сврха уплате назначити на коју се књигу или комплет уплата односи.

Доказ о уплати може се доставити факсом 011/2460-426 или поштом на адресу YU marketing press-a.

За пет или више комплета одобравамо додатни попуст – цена комплета је 1.080,00 динара.

Поручиоцима пет или више комплета из Београда књиге, по захтеву купца, доносимо на назначену адресу и у договорено време.

Информације телефоном 011/2460-426 и 011/3978-147 од 8 до 20 часова сваког дана.

**Сваком купцу пригодан поклон
– стони календар за 2007. годину.**

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА ДАМА НИЈЕ ПОМОГЛА

Морозевич – Волокитин
Бил, 2006.

1.e4 ц5 2.Сф3 д6 3.д4 цд4 4.Сд4
Сф6 5.Сц3 а6 6.Ле3 е5 7.Сб3 Ле6
8.Дд2 Ле7 9.ф3 0-0 10.0-0 Сбд7
11.г4 б5 12.г5 б4

На супертурниру у Били убедљиво је тријумфовао Александар Морозевич, који је и према рејтингу (2731) био главни фаворит. Његовог имењака Волокитина знамо са наших прволигашких такмичења; освојио је наше симпатије због бескомпромисне игре. Његов 6. потез није баш најздравији, али – таква је ова варијанта Сицилијанке.

13.Се2 Се8 14.х4 а5 15.Кб1
Сб6 16.Сг3 а4 17.Сц1 д5 18.Лб6
Дб6 19.ед5 д8 20.Лц4 Сц7 21.деб
Дд2 22.еф7 Кх8 23.Дд2

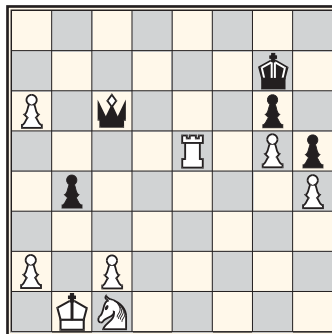
Поглед на позицију открива да црни има даму за два топа и иницијативу на даминој страни, док је бели усидрио врло неугодног пешака на ф7.

23...Дцб

Са С65 партија би се расплинула у реми, али црни, као што реко-

смо, игра оштро и, још увек – на победу.

24.б3 С65 25.Л65 Д65 26.Сф5
Тф7 27.Се7 Те7 28.Тд8 Те8 29.Тхд1
г6 30.Т1д5 Дцб6 31.Т5д6 Д65 32.Т66
Д66 33.Те8 Кг7 34.бс4 Дц5 35.Т68
Дд5 36.Т65 Дф3 37.Те5 х5 38.а5
Дцб

Бели: Кб1, Те5, Сц1, а2, а6, ц2, г5, х4
Црни: Кг7, Дцб, б4, г6, х5

Није тешко погодити да овде на победу игра бели. Када освоји црног б-пешака, његов а-пешак ће опасно напредовати. Усамљена дама овде нема никакве шансе, само што ће реализација потрајати.

39.а6! Да6 40.Те4

Сада овај топ стоји маестрално, брани х-пешака, а освојиће без проблема црног усамљеника.

40.Кф7 41.Сд3 Да3 42.Тф4 Ке7
43.Т64 Кд8 44.Тц4 Ке7 45.С64 Ке6
46.ц3 Да4 47.К62 Кф7

Све беле фигуре истовремено бране и нападају, а то је један од шаховских аксиома.

48.Тд4 Д65 49.К63 Дф1 50.К62
К65 51.а3 Кф8 52.К63 Дф1 53.а4
Кб1 54.Кц4 Да1 55.К65 Дц3 56.Сц6

Партија је трајала и трајала, па се црни предао тек у 85. потезу. Наредне потезе ћемо изоставити због уштеде у простору.

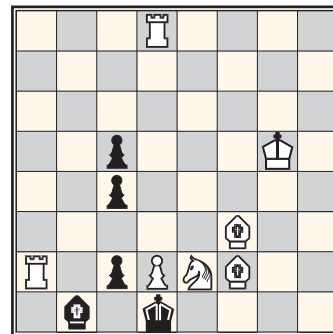
1:0

ЗАНИМЉИВОСТИ КОСТИЋЕВА ПЛОЧА

У Сиднеју, изнад шестог спрата једне зграде, постављена је спомен-плоча у част боравка Боре Костића у Аустралији. У средини те плоче уклесана су три човека за шаховском таблом. Први је Бора Костић. Та слика је касније била на медаљи која је додељивана шампионима и шаховским заслужницима.

ПРОБЛЕМ

В. Л. Итон
1930.

Бели: К5, Та2, Тд8, Лф2, Лф3, Се2, д2
Црни: Кд1, Лб1, ц2, ц4, ц5

Мат у 2 потеза.

1. д4!

На 1...Кд2 2.дц5 мат.

На 1...ц1Д+ 2.Сф4 мат.

На 1...ц1С 2. Сц3 мат.

На 1...цд3 2.Тд3 мат.

На 1...цд4 2.Тд4 мат.

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

○	1	2	3	4	5	6	7	8	○	9	10	11	12	13	14	15	○	16	17	18	
19																		20			
21									22												
23								24						25							
26								27					28							29	
30								31					32							33	
34								35					36							37	
38								39					40							41	
42								43					44							45	
○								46					47							48	
49								50					51								
52								53					54								
54								55													

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОРАВНО: кинески ресторан, под, калотари, статус, Дара, обатиса, штирак, Кипар, Милода, Степа, оријаш, Рада, плато, свакако, о, Ца, арапа, прелев, ЦА, НЦ, шикана, Арега, от, ч, сиромаси, онати, изум, азијанг, Драва, оминаш, мадам, атести, вратити, брак, предео, неопитик, лој, Драган Митановић.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

19. Бивши фудбалски ас, 20. Експлозија (фиг.), 21. Заштитни лучки насип, бедем, 22. Вршити акумулацију, 23. Писац анала, хроничар, 24. Делови речног корита, 25. Бивши шпански фудбалски голман, 26. Вест, новост, 27. Брунова имењакиња, 28. Првокласна роба, 30. Женско име, Илинка, 31. Крило зграде, 32. Берберин одмила, 33. Ауто-ознака за Пожаревац, 34. Град на Азурној обали, 35. Део главе, 36. Надимак прослављеног кошаркаша Дражена Далипагића, 37. Неупотребљаван, 38. Старојеврејски краљ, 39. Руско женско име, 40. Каквих особина, 41. Страно мушко име, 42. Морски гребен, 43. Који припадају Ини, 44. Казан, 45. Врста средоземног плода, 46. Женско име, Драгослава, 47. Слободан одмила, 48. Гомиле, хрпе, 49. Врста женске фризури, 50. Воља, жеља, 51. Пети падеж, 52. Висок чин у морнарици, 53. Исказати (бес), 54. Инскет сличан пчели, 55. Наш глумац.

УСПРАВНО:

1. Планинарење као спорт, 2. Врста лепог и ретког планинског цвета, 3. Екавско наречење, екавштина, 4. Равница између узвишења, 5. Окрњак, крхотина, 6. Мушко име, Арсеније, 7. Део луке, 8. Множина (скр.), 9. Врста воћке, 10. Средоземна биљка, акантус, 11. Град у Русији, 12. Једногодишње ждребе, 13. Војна установа (скр.), 14. Спортски клуб из Љубљане, 15. Мушко име, Гира одмила, 16. Очева или мајчина мајка, 17. Фудбалски клуб из Арада, 18. Бивши ватерполиста, 20. Слик, срок, 22. Врста морске рибе, 24. Убрани, обрани, 25. Правне науке, 27. Отпад од сена, тар, 28. Бркоња, бркојло, 29. Поклонити, 31. Веће војне јединице, 32. Мужјак патке, 33. Супротно је од позитива, 35. Врста јужног воћа, 36. Хемијски елемент (Ср), 37. У малим количинама, 39. Место у Словенији, 40. Место у Републици Српској, код Лопара, 41. Мушко име, Рака, 43. Женско име одмила, 44. Капа беретка, 45. Холандски фудбалер, Филип, 46. Дивља мачка, 47. Знак оком, 48. Војностамбени фонд (скр.), 50. Магистар (скр.), 51. Иста слова.

ВОЈНА УСТАНОВА "ДЕДИЊЕ" БЕОГРАД

Организује

СВЕЧАНИ ДОЧЕК НОВЕ 2007. ГОДИНЕ

Ресторан ЦДВС, Француска 2 Тел 011/32-40-419; 22-262

Total Band

Цена: 3.200.-/4.000.-

Ресторан "КНЕЖЕВ ЛАД", Раковачки пут б.б. Тел: 011/26-63-137

Оркестар Студија БЈМ

Цена: 3.000.-/3.300.-

КЛУБ ВС ЗЕМУН, Штросмајерова 3 Тел: 011/193-532

Ансамбл III

Цена 2.900.-/3.400.-/2.300.-

као и више регионалних центара:

КЛУБ ВС ПАНЧЕВО, Трг Мученика 1 Тел: 013/517-831

Звездана&Thompson Band

Цена 1.900.-/2.200.-

КЛУБ ВС КРАГУЈЕВАЦ, Кнеза Милоша 7 Тел: 034/333-722

Gaga Band

Цена 2.200.-/2.500.-

Клуб ВС НОВИ САД, Београдски кеј 8 Тел: 021/523-244

Оркестар Драгана Јурића

Цена 2.500.-/2.800.-

**БОГАТИ МУЗИЧКИ ПРОГРАМ
ИЗУЗЕТНЕ ЦЕНЕ**

ПОСЕБНЕ ПОВОЉНОСТИ ЗА ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ И МО
ПЛАЋАЊЕ У ДВЕ РАТЕ - ПРВА РАТА ПРИ КУПОВИНИ КАРТЕ,
ДРУГА РАТА ОДЛОЖЕНО 30 ДАНА УЗ ДЕПОНОВАЊЕ ЧЕКА

ПОВОЉНО – ОПУШТЕНО – БЕЗБЕДНО

ДОДАТНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ:

011/26-85-347

011/23-58-811 (Lokal 22-811)

ukus@vudedinje.com

w.w.w.vudedinje.cjb.net

ЗИДНИ КАЛЕНДАР

СРПСКА ВОЈСКА 1914–1918.

SERBIAN ARMY 1914–1918

2007

Издавач Новински центар "Одбрана"

НАРУЏБЕНИЦА

НЦ "Одбрана", Браће Југовића 19,
11000 Београд тел. 011/3201-765, 3241-026
Жиро-рачун 840-49849-58

Овим наручујем.....примерака зидног календара
за 2007. годину, по цени од 250,00 динара.

Плаћање унапред. Наручбеницу и уплатницу послати на адресу
НЦ "Одбрана".

Календари се могу преузети у НЦ "Одбрана".

Уколико се доставља поштом, за сваки пакет обавезна је доплата
100 динара за поштарину.

Правна лица плаћају по профактури. Календари се испоручују
након уплате.

Купац.....
(име, очево име и презиме или назив установе)

Улица и број.....

Телефон.....

Место и број поште:.....

Датум.....

Потпис наручиоца

М.П.

